De kerk op z’n kop?!

Een onderzoek naar de toekomst van evangelische kerk de Pijler

Stefan van der Plas
Christelijke Hogeschool Ede
Juni 2011

Student:
Stefan van der Plas
Studentnummer: 058174

Opdrachtgever:
Evangelische kerk de Pijler

Begeleidend docent:
Drs. R.J.A. Doornenbal

Meelezend docent:
Dr. H. Bakker

Aangeboden aan:
Academie voor Theologie
Christelijke Hogeschool Ede

Datum:
Juni 2011

"De kerk is niet waar je samenkomt. De kerk is geen gebouw. De kerk is wat je doet. De kerk is wie je bent. De kerk is de menselijke uitwerking van de persoon van Jezus Christus. Laten we niet naar de kerk gaan, maar laten we de kerk zijn!"

John Wesley, 1703-1791

"Begin met de kerk en de missie gaat waarschijnlijk verloren. Begin met de missie en waarschijnlijk vind je de kerk."

Mission Shaped Church Report, 2004

"De nieuwe religieuze onoverzichtelijkheid in Nederland vormt een uitnodiging aan alle partijen om in beweging te komen, en een andere houding aan te nemen dan de oncomfortabele spagaat."

Onderzoek God in Nederland, 2006

Voorwoord

Ik heb de kerk lief.
Doordat ik in 1998 tot geloof kwam in Jezus Christus werd mijn wereld op de kop gezet. Ik ging anders kijken naar het doel van mijn leven en ontdekte dat ik onderdeel was geworden van een groep mensen aan wie ik, door het geloof in Jezus Christus, verbonden was: de kerk. Vanaf het moment dat ik tot geloof kwam heb ik de kerk van harte lief gehad. Ik zie dat daar de liefde van God in praktijk gebracht wordt, ontdek herstel van levens en wordt enthousiast van de opdracht die de kerk van God heeft ontvangen. Ik ervaar het werken als voorganger in de kerk dan ook als een groot voorrecht.

Ik worstel met de kerk.
Hoe kan het dat zoiets moois, zo onzichtbaar is? Hoe kan het dat de kerk de boodschap van God maar zo moeizaam weet over te brengen? Hoe kan het de kerk haar zeggingskracht verliest, terwijl ze namens God zoveel te zeggen heeft? Hoe kan het dat zoveel christenen de kerk verlaten of van de ene naar de andere kerk overstappen? Ik heb nog veel meer vragen. En ik worstel ermee. Ik ervaar een heilig ongenoegen: *het moet anders*. Ik verlang naar het opnieuw doordenken van de kerk. Ik verlang naar een kerk die bruist van liefde voor God en voor elkaar, die zichtbaar is in de wereld waarin zij is geplaatst en die daar ook iets kan betekenen. Ik verlang naar een kerk die als een stad op een berg is, een licht voor de wereld en een zoutend zout.

Zeer dankbaar ben ik dan ook dat ik me hier de afgelopen maanden volledig op heb mogen richten. Ik ervaar het als een geschenk van God. Dankbaar ben ik ook voor de oudstenraad en mijn directe collega's die het mogelijk hebben gemaakt dat ik een aantal maanden concreet aan de slag kon gaan met de toekomst van de kerk, omdat zij diep van binnen dezelfde worsteling ervaren als ik.

Mijn dank gaat ook uit naar de vele gesprekspartners met wie ik de afgelopen maanden heb gesproken, de groep trouwe bidders die om mij en mijn gezin heen staat, de mensen die me onophoudelijk bestookt hebben met interessante boeken en artikelen en naar iedereen die het heeft kunnen opbrengen te luisteren naar mijn voortdurende gepraat over de kerk. Ik ken hen allen als broers en zussen in het geloof en herken ook bij hen een diepe passie voor de groep onvolmaakte mensen die zichzelf kerk mag noemen.

Het is mijn hoop en verlangen dat dit onderzoek zal bijdragen aan het verkrijgen van inzicht in datgene waartoe God evangelische kerk de Pijler roept en dat dit verslag een aanzet mag zijn voor de eerste stappen op dat gebied. En stiekem hoop ik ook dat dit onderzoek zal bijdragen aan een ontwikkeling in Nederland. Dat vele andere kerken, of ze nu groot of klein zijn en groeien of slinken, hun kerkzijn kritisch durven te bekijken en de moed zullen hebben om, waar nodig en geleid door de Geest, nieuwe wegen in te slaan met als doel dat het evangelie ingang zal vinden in vele mensenlevens.

Stefan van der Plas
Lelystad, juni 2011

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD **3**

1. INLEIDING **5**

1.1. Aanleiding onderzoek 5
1.2. Opdrachtgever 6
1.3. Probleemstelling, doelstelling en resultaat 6
1.4. Onderzoeksopzet, -vragen en -methodiek 7
1.5. Afbakening onderzoek 9
1.6. Relevantie onderzoek 9

2. HOE IS HET IN DE PIJLER? **10**

2.1. Geschiedenis van de Pijler 10
2.2. De Pijler als gemeenschap 11
2.3. De Pijler als organisatie 13
2.4. Conclusie: hoe is het in de Pijler? 15

3. WELKE ONTWIKKELINGEN ZIEN WE IN DE MAATSCHAPPIJ? **16**

3.1. Ontwikkelingen in Nederland 16
3.2. Ontwikkelingen in Flevoland en Lelystad 21
3.3. Conclusie: welke ontwikkelingen zien we in de maatschappij? 22

4. WAT IS DE KERK? **23**

4.1. God en de kerk 23
4.2. De bijbel en de kerk 25
4.3. De theologische traditie en de kerk 28
4.4. Conclusie: wat is de kerk? 32

5. WAT DOET DE KERK? **33**

5.1. De kerk als gemeenschap 33
5.2. De kerk als organisatie 36
5.3. Conclusie: wat doet de kerk? 37

6. SWOT-ANALYSE VAN DE PIJLER **38**

6.1. De interne analyse: sterkten, zwakten en conclusie 38
6.2. De externe analyse: kansen, bedreigingen en conclusie 46
6.3. Confrontatiematrix 48
6.4. Conclusie: de issues van de Pijler 49

7. WAT BETEKENT DIT VOOR DE PIJLER? **51**

7.1. Antwoord op de probleemstelling 52
7.2. Adviezen m.b.t. het gemeentezijn 52
7.3. Adviezen m.b.t. organisatie en leiderschap 54
7.4. Een ideaalplaatje 56
7.5. Hoe nu verder? 57

NAWOORD **58**

BIBLIOGRAFIE **59**

BIJLAGEN **63**

1. Inleiding

1.1. Aanleiding onderzoek

De kerken in Nederland lopen leeg. Het is misschien een open deur, maar het wordt keer op keer in onderzoeken aangetoond.[1] Hoewel mensen 'ongeneeslijk religieus' zijn en diep van binnen altijd op zoek naar spiritualiteit en geborgenheid, is de kerk één van de laatste plaatsen waar men dat zoekt.[2] Bovendien heeft de kerk aan betekenis ingeboet. Waar de kerk in de vorige eeuw in sociaal opzicht nog een nadrukkelijke bijdrage leverde (armenzorg, daklozenopvang, ziekenhuizen, etc.) schuift zij tegenwoordig meer en meer naar de rand van de maatschappij.[3] De berichtgeving omtrent het misbruik binnen de Rooms-katholieke kerk verbetert het imago van de kerk niet echt en straalt af op de kerk in zijn totaliteit. De kerk dreigt haar zeggingskracht steeds meer te verliezen.

De traditionele protestantse en Rooms Katholieke kerken zijn al eeuwenlang een instituut en lopen langzaam leeg. De zogeheten megakerken lijken nog te kunnen groeien. Maar ook zij worstelen met de aansluiting bij de huidige maatschappij en trekken voor een groot deel christenen uit andere kerken.[4] Conferenties over nieuwe vormen van kerk zijn, zoals bijvoorbeeld Mission Shaped Church, Total Church, etc. worden druk bezocht door christenen uit verschillende denominaties. Daarnaast wordt er in Nederland volop geëxperimenteerd met nieuwe en andere kerkvormen, zoals huiskerken, de emerging church, de liquid church, de simple church, etc.

Het toont aan dat veel christenen op zoek zijn. Naarstig zoeken zij naar een vorm van kerkzijn waarin zij van betekenis kunnen zijn voor de wereld om hen heen en waarbij zij de brug weten te slaan naar de individualistische, postmoderne mens. Naarstig zoekt de kerk naar een vorm waarbij zij midden in de maatschappij een zoutend zout en een lichtend licht is. Kortom, de kerk worstelt met het vormgeven aan haar roeping.

Zelf ben ik reeds 5 jaar werkzaam in een kerk die begin jaren '80 werd gesticht en halverwege de jaren '90 naar het 'Willow Creek model' werd vormgegeven, namelijk evangelische kerk de Pijler te Lelystad. Een kerk die in 30 jaar tijd uitgroeide tot een grote kerk. Ik ben er getuige van geweest dat deze kerk in de afgelopen 10 jaar groeide van 400 naar ca. 1400 mensen. In deze tijd heb ik de mooie kanten ontdekt van het 'Willow Creek model', maar ook de nadelen:

- Het is prachtig om te zien dat een grote kerk veel aantrekkingskracht heeft, maar het is verontrustend om te zien dat grootte ook een negatief effect heeft op de onderlinge gemeenschap.[5]
- Het is prachtig om te zien dat je in de kerk ook professionaliteit kunt bereiken, maar het is verontrustend om te zien dat het kerkzijn hierdoor ook verder van het leven van de individuele gelovige af komt te staan.
- Het is prachtig om te zien dat veel voormalig gelovige mensen in deze kerk God en hun geloof hervinden, maar het is verontrustend om te zien dat we nauwelijks in staat zijn om de echt buitenkerkelijke mens te bereiken.[6]

[1] Zie o.a. het onderzoek Godsdienstige veranderingen in Nederland, Sociaal Cultureel Planbureau, p.31
[2] Uit de European Values Study van 2001 blijkt dat Nederlanders de laagste waardering voor kerken hebben van heel Europa
[3] Zie o.a. Murray, Post-christendom, p. 20
[4] Volgers, "Grote gemeenten in een klein land", p. 36
[5] Ondanks het feit dat er in het huidige kerkmodel ruimschoots met kleine groepen wordt gewerkt.
[6] Ter indicatie: in de lidmaatschapscursus die momenteel in de Pijler gegeven wordt heeft 95% van de mensen een traditioneel kerkelijke achtergrond en 70% van degenen die tot geloof komen hebben een kerkelijke achtergrond.

Ik verwacht dat het institutionele christendom de komende 10 tot 15 jaar nog verder naar de rand van de samenleving zal verschuiven. Ik voorzie dat ook een moderne (mega-)kerk als de Pijler in de komende 10 tot 15 jaar een instituut wordt waarbij de brug met de samenleving steeds moeizamer is te slaan. Ik vrees dat de nu nog eigentijdse Pijler over 10 tot 15 jaar op haar manier een traditionele kerk zal zijn. Daarom stel ik mij in dit verslag de volgende vraag: hoe kan de Pijler in een tijd waarin het institutionele christendom naar de rand van de samenleving verschuift toch op zo'n manier van betekenis zijn dat mensen iets (blijven) ervaren van de realiteit van God en Zijn koninkrijk? Anders gesteld: wat is onze visie op de toekomst van de kerk en specifiek die van de Pijler?

1.2. Opdrachtgever

De opdrachtgever voor dit onderzoek is Evangelische kerk de Pijler. Dit is een zelfstandige, evangelische kerk die niet is aangesloten bij een overkoepelende organisatie. De kerk is in 1977 gesticht als pinkstergemeente 'de Ark' en groeide in de eerste 23 jaar uit naar een gemeente van ca. 500 mensen. In 2000 werd een nieuw gebouw aangekocht en sindsdien is de gemeente doorgegroeid. De gemeente heeft momenteel 700 leden en ca. 400 vaste (volwassen) bezoekers. Daarnaast is er een groep van naar schatting 300 mensen die de kerk regelmatig bezoeken, maar minder betrokken zijn.

De oudstenraad van evangelische kerk de Pijler te Lelystad onderkent de eerder genoemde ontwikkelingen in de maatschappij en de nadelen van het huidige kerkmodel.[7] Daarom heeft zij mij de opdracht verstrekt te gaan onderzoeken hoe de bovengenoemde nadelen van het huidige kerkmodel gepareerd kunnen worden en de roeping van de kerk gewaarborgd blijft, rekening houdend met de ontwikkelingen in de maatschappij.

1.3. Probleemstelling, doelstelling en resultaat

1.3.1. Probleemstelling

De probleemstelling is als volgt geformuleerd:

> *Hoe kan evangelische kerk de Pijler, gezien de ontwikkelingen in maatschappij en kerk, invulling geven aan haar roeping op een zodanige wijze dat:*
>
> - *zij de onderlinge gemeenschap van gelovigen weet te bewaren en te stimuleren?*
> - *het gemeentezijn een meer integraal onderdeel wordt van het leven van de gemeenteleden dan een aanvulling op dat leven?*
> - *zij van betekenis is in de omgeving waar zij gevestigd is en dat zij zodoende de kloof naar de buitenkerkelijke mens overbrugt?*

1.3.2. Doelstelling en resultaat

Met dit project wil evangelische kerk de Pijler ontdekken welke wijzigingen er in het huidige kerkmodel dienen te worden aangebracht, zodat er meer ruimte is voor diepgaande en liefdevolle gemeenschap met God en met elkaar. Maar ook wil men ontdekken hoe het lid zijn van de gemeente van Jezus Christus een natuurlijker onderdeel kan worden van het leven van elk gemeentelid. En men wil ontdekken hoe men als kerk meer aansluiting kan vinden bij de huidige maatschappij.

[7] Het huidige kerkmodel van de Pijler wordt beschreven in hoofdstuk 2 van dit verslag.

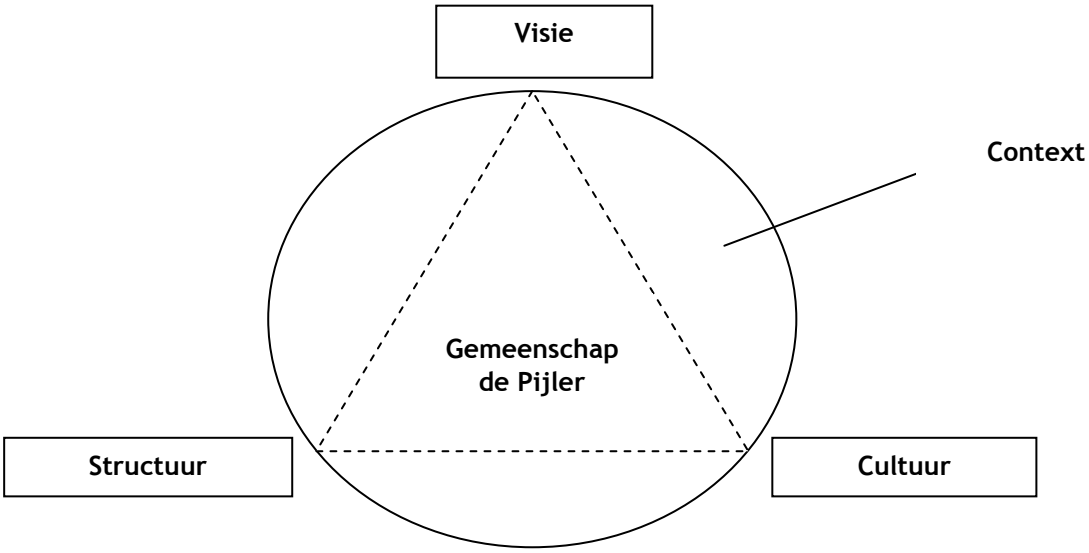
Het resultaat van dit project is een advies voor het doorvoeren van aanpassingen in het huidige kerkmodel van evangelische kerk de Pijler. Met dit advies moeten de eerder genoemde nadelen van het huidige kerkmodel, te weten het negatieve effect op de onderlinge gemeenschap, de afstand tussen het gemeentezijn en het individuele leven van de gemeenteleden en de kloof tussen kerk en maatschappij gepareerd worden. Het advies zal gepaard gaan met een aantal stappen die de Pijler zal moeten zetten om zo ver te komen. Dit advies zal evangelische kerk de Pijler moeten helpen om invulling te geven aan haar visie: 'God roept ons tot een gemeenschap die met passie Gods boodschap uitdraagt'. Zodoende zal evangelische kerk de Pijler haar roeping ook in de toekomst moeten kunnen waarborgen.

1.4. Onderzoeksopzet, -vragen en -methodiek

1.4.1. Onderzoeksopzet

De probleemstelling van het onderzoek is relatief breed. In wezen is evangelische kerk de Pijler op zoek naar manieren waarop er vorm gegeven kan worden aan de christelijke gemeenschap op een zodanige wijze dat enerzijds het gemeentezijn veel dichterbij het leven van het individuele gemeentelid komt (gemeenschapsperspectief) en anderzijds er meer openheid is naar de context waarin die gemeenschap zich bevindt (missionair perspectief). Eigenlijk gaat het dus om een 'herijking' van het huidige kerkmodel van de Pijler. Een dergelijke herijking kan alleen plaatsvinden tegenover de theologie (doen we wel wat we moeten doen?) en tegenover de context (sluiten we nog wel aan bij de maatschappij waarin wel leven?).

In dit onderzoek sta ik eerst stil bij de manier waarop evangelische kerk de Pijler het kerkzijn momenteel vorm geeft. Wat doet de Pijler en hoe doet zij het nu? Welke visie wordt momenteel (impliciet) gehanteerd? Hoe krijgt het aspect gemeenschap vorm? Ook gaat de aandacht uit naar de huidige structuur en cultuur in de Pijler.
Vervolgens wil ik kijken naar de context waarin de Pijler zich bevindt. Welke ontwikkelingen zien we in de maatschappij? Hier richt ik me globaal op trends die op meso- en microniveau zijn waar te nemen, die zich voordoen in Nederland en Flevoland en waarmee de Pijler dus te maken heeft of krijgt. Schematisch kan het onderzoek naar de Pijler als volgt worden weergeven:

Na de beschrijving van de Pijler en haar omgeving sta ik in twee hoofdstukken stil bij het wezen en de taken van de kerk. Ik wil hier los van vormen en modellen doordringen tot de kern van het gemeentezijn. Ik richt me op de theologie en hanteer daarbij een missionair uitgangspunt, omdat één van de vragen uit de probleemstelling en de visie van de Pijler zelf specifiek gericht zijn op het

bereiken van de buitenkerkelijke medemens. In de hoofdstukken die zich richten op de theologie ontdekken we wat de Schrift en de traditie te zeggen hebben over de kerk en haar taken.

Zodra we zicht hebben gekregen op de vijf onderdelen uit bovenstaand schema en we ons verdiept hebben in de missiologische theologie wil ik deze op elkaar betrekken. Het huidige kerkzijn van de Pijler spiegel ik aan de theologie en aan de context waarin de Pijler zich bevindt. Zo ontdekken we sterkten en zwakten van de Pijler, maar ook welke kansen/bedreigingen er zijn. Dit zal uiteindelijk uitmonden in het identificeren van knelpunten (issues). Dit wordt gevolgd door een antwoord op de probleemstelling en een advies voor vervolgstappen die de Pijler kan zetten.

1.4.2. Onderzoeksvragen

In dit onderzoek wordt er getracht een antwoord te vinden op de volgende zaken:

- **In hoofdstuk 2:** Hoe is de huidige situatie in de Pijler?
  Subvragen: wat is de geschiedenis van de Pijler, welke visie hanteert de Pijler, hoe krijgt het aspect gemeenschap in de Pijler gestalte, hoe is de structuur en cultuur van de Pijler?
- **In hoofdstuk 3:** Welke ontwikkelingen zien we in de context waarin de Pijler zich bevindt?
  Subvragen: welke tendensen zien we op meso- en micro niveau (Nederland, Flevoland en Lelystad), welke ontwikkelingen zien we op kerkelijk gebied?
- **In hoofdstuk 4 en 5:** Wat is de kerk en waartoe is de kerk geroepen?
  Subvragen: wat is het wezen/de roeping van de kerk, wat kan er op grond van de theologische traditie gezegd worden over het ecclesiologisch minimum, wat zijn de taken van de kerk?
- **In hoofdstuk 6:** Een kritische bespreking van de Pijler.
  Welke aandachtspunten zijn er voor de Pijler als we het huidige functioneren van de Pijler afzetten tegen de missiologische theologie en de context?
  Subvragen: wat zijn sterkten en zwakten van de Pijler, welke kansen en bedreigingen identificeren we, welke knelpunten kunnen er benoemd worden?
- **In hoofdstuk 7:** Wat is het advies aan de Pijler?
  Subvragen: welk antwoord formuleren we op de probleemstelling, welke adviezen geven we, welke vervolgstappen zijn er nodig?

1.4.3. Onderzoeksmethodiek

Literatuuronderzoek

Een groot deel van het onderzoek wordt gevormd door literatuuronderzoek. Om te komen tot een missiologische visie op de kerk heb ik gebruik gemaakt van een groot aantal scripties en dissertaties. In deze scripties wordt vaak ook rekening gehouden met sociologische inzichten. Daarnaast heb ik gebruik gemaakt van het werk van een divers aantal theologen. Om te komen tot aanbevelingen ten aanzien van het huidige kerkmodel heb ik recentelijk diverse conferenties bezocht en gekeken naar vakliteratuur op het gebied van kerkvernieuwing en kerkzijn in een postmoderne context. Voor de geraadpleegde literatuur verwijs ik graag naar de voetnoten en de literatuurlijst achterin dit verslag.

Kwalitatief en kwantitatief onderzoek

Om de ontwikkelingen in de maatschappij te kunnen beschrijven heb ik gebruik gemaakt van een aantal recente onderzoeken en een groot aantal artikelen en publicaties uit diverse kranten en tijdschriften. Ook maak ik gebruik van diverse, landelijke onderzoeken van onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Sociaal Cultureel Planbureau.
Om een goed beeld te krijgen van de huidige situatie in de Pijler heb ik gebruik gemaakt van diverse onderzoeken en enquêtes die de afgelopen jaren in deze kerk zijn gehouden, van diverse beleidsstukken, maar ook van statistieken die in de kerk voorhanden zijn.

Ik heb gebruik gemaakt van zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeken. Daarnaast heb ik diverse mensen in evangelische kerk de Pijler geïnterviewd d.m.v. zogeheten diepte-interviews. Doel van deze interviews was het ontdekken van meningen, ideeën en denkwijzen van diverse formele en informele leiders in de Pijler. Het ging daarbij om open interviews waarbij gebruik gemaakt werd van een gestructureerde vragenlijst.[8]

1.5. Afbakening onderzoek

In deze paragraaf verwoord ik waartoe het onderzoek zich beperkt en vooral wat het niet is:

- Ik ben in dit onderzoek *niet* op zoek naar het ideale kerkmodel om de eenvoudige reden dat 'het ideale kerkmodel' niet bestaat! In de bijbel ontdekken we 'tussen de regels door' wat de kerk is en wat zij behoort te doen, maar de bijbel schrijft geen kerkmodel voor. Wel helpt de bijbel ons het wezen van de kerk te ontdekken. Vandaar dat ik ook geen onderzoek doe naar verschillende kerkmodellen, maar kijk ik naar het wezen van de kerk en probeer ik te bepalen hoe dat in de huidige context het meest tot zijn recht kan komen. Mijn uitgangpunt is daarbij missiologisch, omdat de Pijler sterk naar buiten gericht wil zijn.
- Ik beoog in dit onderzoek niet te komen tot een door mijzelf geformuleerde visie op het wezen van de kerk, omdat dit al door velen voor mij is gedaan. Ik hanteer diverse scripties en boeken over het wezen van de kerk en probeer zo te komen tot goed en bijbels gefundeerd zicht op de essentie van de kerk, maar pretendeer daarbij niet het wiel uit te vinden.
- Het onderzoek naar ontwikkelingen in (kerkelijk) Nederland is weliswaar een interessant en wezenlijk onderdeel van het project, maar het gaat te ver om in dit verslag tot een eigen beoordeling van de cultuur waarin wij leven te komen. Ik probeer me te focussen op de voornaamste maatschappelijke en kerkelijke ontwikkelingen en probeer die kort en overzichtelijk weer te geven.
- Ik schrijf geen gedetailleerd actieplan voor verandering. Hoewel ik door dit onderzoek zal uitkomen op een aantal adviezen en voorgestelde wijzigingen in het huidige kerkmodel en daarbij ook een aantal concrete aanbevelingen zal doen, is het niet mijn bedoeling om dit uit te werken tot een gedetailleerd actieplan.

1.6. Relevantie onderzoek

1.6.1. Voor de Pijler

De Pijler vraagt zich af in hoeverre zij haar roeping waarmaakt in een sterk veranderende maatschappij. Dit onderzoek is precies daarop gericht. De uitkomsten zullen ter overweging aan de oudstenraad, voorgangers en de overige gemeenteleden worden voorgelegd. Door dit onderzoek krijgt men meer zicht op de sterkten en zwakten van het huidige kerkzijn, maar ook meer zicht op de context waarin die kerk opereert. Inzicht in beide zaken is nodig om te komen tot een eventuele, goed onderbouwde koerswijziging van het kerkzijn.

1.6.2. Voor andere kerken

Met enige aanpassingen is het onderzoek ook relevant voor een bredere doelgroep. Elke kerk heeft de opdracht zich regelmatig afvragen in hoeverre zij nog aan haar roeping voldoet. Elke kerk heeft de opdracht de context waarin zij zich bevindt te blijven beoordelen en te zoeken naar mogelijkheden waarop zij in die veranderende omgeving toch het evangelie kan blijven uitdragen. Omdat dit onderzoek is uitgevoerd in een zogeheten 'megakerk' is het in eerste instantie interessant voor kerken die een soortgelijk model hebben gekozen. Uiteindelijk kan elke kerk het onderzoek gebruiken om een eventueel veranderingsproces op gang te brengen.

[8] Zie bijlage 1 voor deze vragenlijst

2. Hoe is het in de Pijler?

In dit hoofdstuk richten we de blik op evangelische kerk de Pijler. Ik begin in paragraaf 2.1. met een beschrijving van de geschiedenis van de Pijler. Daarna beschrijf ik in paragraaf 2.2. de Pijler als gemeenschap en in paragraaf 2.3. de Pijler als organisatie.[9] Bij het beschrijven van de Pijler heb ik gebruik gemaakt van diverse beleidstukken en van een aantal onderzoeken die de afgelopen jaren in de Pijler zijn gehouden. Ook heb ik een groep van 29 formele en informele leiders van de Pijler geïnterviewd. Deze groep bestaat o.a. uit oudsten, afdelingshoofden en bedieningsgroepleiders.[10]

2.1. Geschiedenis van de Pijler

Evangelische kerk de Pijler (voorheen pinkstergemeente de Ark) is in 1977 gesticht. Vanaf het begin werd een specifieke visie gehanteerd. Men wilde een gemeente vormen naar het voorbeeld van Handelingen 2. Een grote kerk die er niet alleen zou zijn voor gelovigen, maar die zich ook heel duidelijk zou richten op de ongelovige medemens en zodoende een brug zou slaan tussen kerk en wereld. De gemeente groeide naar ca. zestig mensen en in 1979 werd met deze kleine, maar sterk gemotiveerde groep het besluit genomen tot de bouw van een eigen kerkgebouw. Dat gebouw werd 'de Ark' genoemd. De diensten waren zodanig samengesteld dat het ook niet-kerkelijke mensen aansprak en elk jaar vertrouwden tientallen mensen hun leven aan Christus toe en lieten zij zich dopen. Toen er in 1993 twee identieke diensten per zondag nodig waren, moest er worden uitgekeken naar een groter gebouw. In 2001 werd het huidige, moderne kerkgebouw de Pijler in gebruik genomen.[11]

De Pijler heeft zowel een plaatselijke als regionale functie. Hoewel het merendeel van de kerkleden uit Lelystad komt, komen er ook mensen uit omliggende dorpen en steden.[12] De verhouding van mensen uit Lelystad t.o.v. mensen uit andere plaatsen is naar schatting 75:25.[13] De Pijler vertoont een relatief gestage en stabiele, kwantitatieve groei. Daarbij moet men in het achterhoofd houden dat Lelystad een groeigemeente is en als stad ook groeit. De Pijler is vanaf de overgang naar het huidige kerkgebouw iets sterker gaan groeien. Door een leiderschapscrisis in 2005 is een aantal mensen uit de Pijler vertrokken. Dit heeft negatieve invloed gehad op de groei. Vanaf 2009 is er herstel zichtbaar. Op dit moment is er sprake van 700 actieve leden. Daarnaast zijn er 400 vaste bezoekers (alleen volwassenen) die zich sterk verbonden voelen aan de Pijler, vaak actief betrokken zijn, maar nog geen lid zijn. Bovendien is er een groep van naar schatting 300 mensen die de kerk regelmatig (met een lagere frequentie) bezoekt, maar minder betrokken is.

De Pijler bereikt veel mensen met een kerkelijke achtergrond. Het grootste deel hiervan heeft een hervormd/gereformeerde achtergrond, maar ook komen er wel mensen met een rooms-katholieke of evangelische achtergrond. Slechts 20% van de huidige bezoekers is naar schatting echt buitenkerkelijk.[14] De laatste tijd is er een sterke toename van het aantal mensen met een kerkelijke achtergrond waar te nemen.

---

[9] Zie ook het schematische overzicht in paragraaf 1.4.

[10] De leiders van de verschillende werkgroepen in de Pijler worden bedieningsgroepleiders genoemd

[11] Deze tekst is afkomstig van de website van de Pijler: www.pijler.nl – welkom in de Pijler – geschiedenis Pijler

[12] Naast de dorpen/steden in Flevoland, komen er ook mensen uit dorpen en steden die zich net buiten Flevoland bevinden, zoals Kampen, IJsselmuiden, Harderwijk, Nunspeet, Ermelo, Huizen, Emmeloord, Urk, etc.

[13] Dit is gebaseerd op het personenbestand van de Pijler (leden en niet leden boven de 18), d.d. 09-03-2011

[14] Volgers, Grote gemeenten in een klein land, tabel 4.4, p. 36

2.2. De Pijler als gemeenschap

In deze paragraaf sta ik stil bij de Pijler als gemeenschap. De Pijler is een gemeenschap van gelovigen die een aantal taken hoort uit te voeren, te weten: zorgen, vormen, dienen, vieren en getuigen.[15] In de volgende paragrafen beschrijf ik hoe men in de Pijler kijkt naar het begrip gemeenschap en naar de vijf taken die door die gemeenschap uitgevoerd dienen te worden. Dit doe ik aan de hand van de beleidsstukken die men in de Pijler geschreven heeft en de interviews die ik heb afgenomen. Daarbij dient aangetekend te worden dat in de beleidsstukken vaak het ideaal beschreven wordt. Dit zegt nog niet zoveel over de praktijk. In deze paragraaf beschrijf ik slechts hoe er in de Pijler naar de verschillende facetten van het kerkzijn gekeken wordt. In hoofdstuk 6 volgt een kritische bespreking van de praktijk van de Pijler en staan we stil bij de sterkten en zwakten.

2.2.1. Gemeenschap

In de visiezin van de Pijler is het begrip gemeenschap expliciet vermeld.[16] In het beleidstuk van de kleine groepen wordt het volgende gesteld:

> "Gemeente zijn houdt naast de grote samenkomsten in, het delen van elkaars leven en elkaar zorg bieden. Dit kan alleen door relaties en het beste in kleine verbanden".[17]

In de Pijler noemt men die kleine verbanden kleine groepen. Een kleine groep is een veilige basis waar je gemeenschap beleeft en zorg geeft en ontvangt. De basiswaarden van een kleine groep zijn gemeenschap, gebed en zorg.[18] Hoewel ze niet als basiswaarden vermeld worden, gaat men ervan uit dat er in de kleine groep ook vorming plaats vindt en dat men d.m.v. de kleine groep maatschappelijk relevant is.[19]

Een hechte gemeenschap zijn is lastiger naarmate een kerk groter wordt. Mensen kennen elkaar niet meer, weten niet wat er in elkaars leven speelt en lopen het risico verloren te gaan in de massa. Zeker in een kerk met een regiofunctie is moeilijk om het leven intensief met elkaar te blijven delen. Dat is dan ook de reden dat de Pijler gekozen heeft voor een structuur van kleine groepen.

2.2.2. Zorgen

In de notitie pastoraat van de Pijler wordt het als volgt verwoord:

> "Voor elkaar zorgen is een bijbelse opdracht. Elk gemeentelid, naar gelang de gaven die hij of zij van God gekregen heeft, dient daaraan invulling te geven door te troosten, te steunen, te bemoedigen en te vermanen. In die zin geeft hij of zij dus 'pastorale zorg' aan zijn naaste. Deze vorm van pastorale zorg noemen we in de Pijler basiszorg". [20]

In de Pijler vindt men dat de basiszorg gestalte moet krijgen in de kleine groep. Daarom is zorg één van de basiswaarden van een kleine groep.[21] Daarnaast is er in de Pijler een goed ontwikkeld pastoraal team, bestaande uit pastorale werkers die getraind zijn in het voeren van pastorale gesprekken en het begeleiden van mensen. Mensen kunnen met hen in contact komen via de voorbede na elke dienst en door middel van het telefonisch spreekuur of het digitale zorgformulier

[15] In paragraaf 5.1. geef ik hiervoor een theologische basis en werk ik de vijf taken gedetailleerder uit
[16] Zie paragraaf 2.3.1.
[17] Keijzer, Advies kleine groepen, april 2010, p. 2
[18] Idem, p. 3
[19] Idem
[20] Stouwdam, Notitie pastoraat, december 2010, p. 4
[21] Keijzer, Advies kleine groepen, april 2010, p. 3

op de website. Naast individueel pastoraat is er een pastoraal groepsprogramma, genaamd Celebrate Recovery. Dit programma helpt mensen herstel te vinden door middel van gesprek, onderwijs en verwerking. Verder is er in de Pijler ouderenpastoraat, ziekenpastoraat en kinder-, tiener- en jongerenpastoraat.

2.2.3. Vormen

Mensen worden op verschillende manieren gevormd, waaronder door onderwijs. Het onderwijs in de Pijler heeft de volgende focus, aldus het beleidsstuk onderwijs:

> "Ieder gemeentelid wordt in staat gesteld Bijbels onderwijs te ontvangen dat aansluit bij zijn/haar geestelijke ontwikkeling en dat tot doel heeft de persoon: tot Christus te brengen, te laten groeien in het geloof, toe te rusten, om zelf de boodschap met passie uit te dragen."[22]

Nadrukkelijk wordt gesteld dat vermeerderen van kennis niet het doel is, maar het groeien in discipelschap.[23] Vandaar het verband met de kleine groepen. Daar kan het onderwijs landen, kan erover doorgepraat worden, kan er geoefend worden en kan het uitgeleefd worden.[24] Naast de eredienst en de kleine groep is er een uitgebreid onderwijs/cursusaanbod dat plenair in de Pijler gegeven wordt.[25]

2.2.4. Dienen

'Kiezen voor Delen' is de bedieningsgroep die zich bezig houdt met zending, evangelisatie en diaconaat. Het beleid van deze bedieningsgroep is gericht op het mobiliseren van de gemeente om Gods boodschap met passie te verkondigen, ieder op zijn eigen manier, in woord en daad, dichtbij en ver weg.[26] De bedieningsgroep verwoordt haar missie als volgt:

> "Onze missie is om de gemeente te stimuleren, te faciliteren en te informeren om *nu*, met passie zijn boodschap uit te dragen".[27]

In het beleidsstuk vind je een sterke focus op gemeenteleden die uitgaan en de boodschap willen uitdragen. Sleutelwoorden zijn eigen verantwoordelijkheid, initiatief en bewegingsvrijheid. Daarom kiest de bedieningsgroep nadrukkelijk voor een stimulerende en faciliterende rol en is men bewust terughoudend met het organiseren van centrale evangelisatieacties. Het stimuleren gebeurt door onderwijs (prediking en cursussen) en door mensen bewust te maken van bestaande initiatieven waarop men in kan haken. Faciliteren gebeurt vooral door vraag en aanbod bij elkaar te brengen en het opgebouwde netwerk ter beschikking te stellen aan mensen die ervoor kiezen om te gaan delen.

Wat er in de Pijler aan diaconaat gedaan wordt, komt vooral tot uiting in de fondsen die voor diaconale activiteiten begroot worden. Er wordt geïnvesteerd in het Interkerkelijk Diaconaal Overleg (IDO), dat een samenwerkingsverband is van verschillende kerken[28], in een noodhulpfonds en in een diaconie actiefonds. Daarnaast wordt twee keer per jaar de 'Pijlerkast' georganiseerd, een gratis kledingruilbeurs van en voor mensen in de Pijler.

---

[22] Hoogendoorn, Ideeën over onderwijs, december 2010, onder 2. Opdracht: mission statement, visie en missie

[23] Idem, onder 3. Randvoorwaarden

[24] Idem

[25] Zie bijlage 2 voor een overzicht van het huidige cursusaanbod van evangelische kerk de Pijler

[26] ter Maat e.a., Kiezen voor Delen - Actieplan, juni 2010, p. 5

[27] Idem

[28] Het IDO biedt sociale dienst- en hulpverlening aan mensen in Lelystad die tussen wal en schip dreigen te vallen

Naast evangelisatie en diaconaat kent de Pijler ook zending. Zending behelst alle activiteiten die bedoeld zijn om Gods boodschap te brengen 'ver weg'.[29] Dit wordt gedaan door enkele zendingswerkers die financieel door de Pijler ondersteund worden. Ten tweede wil men projectmatig kerkelijke gemeenschappen helpen in het buitenland. Hierop bestaat verder (nog) geen uitgewerkte visie.

2.2.5. Vieren

Vieren is het herdenken van Gods reddend handelen. Dat krijgt gestalte in de samenkomsten van de gemeente. In de Pijler vindt het vieren vooral plaats in de zondagse samenkomst. Deze samenkomst wordt de eredienst genoemd. Begrippen die men van belang vindt m.b.t. de erediensten in de Pijler zijn: eigentijds, toegankelijk, gastgericht en thematisch. De diensten worden gekenmerkt door een logische 'flow', wat inhoudt dat alle onderdelen van de dienst bijdragen aan het doel, zonder al te grote onderbrekingen. In de diensten wordt er gezamenlijk gezongen, voornamelijk uit de Opwekkingsbundel. Er wordt gewerkt met een jaarthema wat zorgt voor een bepaalde lijn en richting in de verkondigingen door het jaar heen. Zaken als doop, dankdiensten, kinderopdracht en avondmaal worden met een vaste frequentie in het preekrooster opgenomen. De verschillende voorgangers en muziekteams zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de diensten. De voorbereiding en ondersteuning van de diensten gebeurt door een divers team van programmamakers en technische mensen. Het beleid omtrent de erediensten is niet expliciet in een beleidsstuk verwoord.

2.2.6. Getuigen

In de Pijler worden mensen door middel van prediking uitgenodigd om in hun persoonlijke leven een getuige te zijn. Men is er op gericht om de gelovige handvatten te geven voor het individuele geloofsgesprek met de buitenkerkelijke naaste. Daarnaast klinkt er in de gastendiensten een nadrukkelijk getuigenis van het evangelie. De gastendienst wordt gehouden op de eerste zondag van de maand. Gemeenteleden worden gestimuleerd niet-gelovige vrienden mee te nemen naar een gastendienst, zodat zij daar in contact gebracht worden met het getuigenis. De kerstnachtdiensten worden gezien als één van de grootste kansen om het getuigenis onder niet-gelovigen te laten klinken. In de Pijler hanteert men dus een individuele benadering waar het gaat om getuigen. Dit blijkt o.a. uit de prediking waarin mensen worden uitgedaagd om het christelijk getuigenis in het eigen leven (gezin, buurt, werk, school, etc.) uit te dragen.

2.3. De Pijler als organisatie

In deze paragraaf beschrijf ik de Pijler als organisatie. Ik kijk naar de visie en missie, de structuur, de cultuur en het leiderschap van de Pijler.[30] Ook hier geldt dat ik in deze paragraaf nog puur beschrijvend bezig ben. In hoofdstuk 6 wordt bij de kritische bespreking van de Pijler de aandacht ook gericht op de organisatie van de Pijler.

2.3.1. Visie en missie van de Pijler

De missie van de Pijler is als volgt geformuleerd: "Wij willen medemensen in contact brengen met God en gelovigen helpen groeien tot toegewijde volgelingen van Christus". De visie van de Pijler is: "God roept ons tot een gemeenschap die nu met passie zijn boodschap uitdraagt".[31] In het visiedocument van de Pijler is het als volgt geformuleerd:

[29] Otte e.a., Kiezen voor Delen - Actieplan, juni 2010, p. 9

[30] Zie ook het schematische overzicht in paragraaf 1.4. en paragraaf 5.2. voor een gedetailleerde uitwerking van deze begrippen

[31] www.pijler.nl – gemeenteinformatie – visie en missie

> "De kerk begint bij God. Hij is degene die het proces begonnen is en ons stimuleert een gemeenschap te vormen, omdat we het alleen niet redden. We moeten het dus samen, als gemeenschap doen. Naast gemeenschap zijn verwacht God ook van ons dat we zijn boodschap verkondigen. Elkaar onderwijzen dus. Maar ook anderen er van vertellen. En voordoen hoe we dan leven als we zijn opdracht serieus nemen. Dat betekenen de woorden 'boodschap uitdragen'".[32]

2.3.2. Structuur van de Pijler

Een belangrijke invloed voor de gemeente is Willow Creek Community Church. De samenwerking met Willow Creek is jarenlang zeer intensief geweest. Het gedachtegoed en de structuur van Willow Creek is overgenomen en komt o.a. tot uiting in het werken met kleine groepen, een sterk ontwikkeld kinderprogramma en een professionele presentatie en organisatie. Er is ruimschoots geïnvesteerd in een groot, eigentijds en neutraal kerkgebouw. De kerkzaal is ingericht met comfortabele bioscoopstoelen. De diensten zijn strak geprogrammeerd en worden eigentijds vormgegeven zodat het mensen van deze tijd aanspreekt. Tijdens de diensten is er naast het kinderprogramma ook professionele kinderopvang voor de allerkleinsten.[33]

De Pijler is een kerk naar het attractionele model. Het attractionele model wil mensen uitnodigen om bij de kerk te komen. Het binnenhalen van mensen binnen de grenzen van de kerk is bij dit model een doel op zich.[34] De erediensten, de diverse activiteiten voor de verschillende leeftijdsgroepen, de pastorale en onderwijsprogramma's (waaronder ook de Pijlercursus, een cursus bedoeld voor zoekers op het gebied van het geloof) vinden daarom allemaal in het kerkgebouw plaats. Nieuwe mensen worden voornamelijk met het evangelie bereikt, door dat zij meegenomen worden naar een gastendienst. In alles klinkt het 'aantrekkelijk' zijn door. Hierdoor communiceert de Pijler bewust en onbewust de boodschap: 'kom naar ons toe'.

Om alle activiteiten in goede banen te leiden is er sprake van een uitgebreide organisatiestructuur. De organisatiestructuur is ingericht naar het functionele model en bevat de afdelingen 'gemeenschap', 'evangelisatie', 'onderwijs' en 'ondersteuning'. De organisatiestructuur kent de volgende hiërarchie: oudstenraad → afdelingshoofden → bedieningsgroepleiders → gemeenteleden. De oudstenraad is het bestuur van de gemeente en is verantwoordelijk voor de leiding en het toezicht van de gemeente, het vaststellen van het beleid, het bestuur in algemene zin, het uitoefenen van tucht over de leden van de gemeente en overige bestuurlijke werkzaamheden.[35] Beleid wordt door de afzonderlijke bedieningsgroepen gemaakt en wordt via de afdelingshoofden aan de oudstenraad ter goedkeuring voorgelegd.

2.3.3. Cultuur in de Pijler

In 2008 heeft er een gemeentebreed visietraject plaatsgevonden in de Pijler. Ongeveer 800 verschillende mensen hebben deelgenomen aan dit traject. Het traject was o.a. gericht op het definiëren van kernkwaliteiten en kernwaarden. Deze zaken zeggen iets over de cultuur van de Pijler. Uit het visietraject bleek dat men een aantal zaken in de Pijler sterk benadrukt. Dit worden de zogeheten kernwaarden genoemd. Deze kernwaarden zijn: God centraal, groeien, passie, betrokken/transparant en gastvrij. In alles wat de Pijler doet of zegt moeten deze zaken doorklinken.

[32] Visie achtergrond document, evangelische kerk Pijler, 2008
[33] Volgers, 'Grote gemeenten in een klein land', p. 27
[34] Bergstra, Gemeenschap als antwoord op een gefragmenteerde samenleving, p. 76
[35] Statuten evangelische kerk de Pijler, artikel 7 lid 1, september 2007

Daarnaast werden in dit traject een aantal kernkwaliteiten benoemd. Er werd vastgesteld dat dit belangrijke kernkwaliteiten van de Pijler zijn: Gods aanwezigheid, eigentijds en verrassend, betrokken, jong, discipelschap, kwaliteit, groep en eigen geluid.[36] Het geeft aan dat men in de Pijler veel nadruk wil leggen op het groeiproces van een christen, maar ook op de gemeenschap en haar ogen niet wil sluiten voor de directe omgeving waarin zij geplaatst is. Dat laatste komt vooral tot uiting in de waarden eigentijds en verrassend.

2.3.4. Leiderschap in de Pijler

De Pijler is een kerk met veel leiders. Zij geven leiding aan de verschillende afdelingen, bedieningsgroepen en kleine groepen die er in de Pijler bestaan. Ook is er een bedieningsgroep leiderschapsontwikkeling die in de loop van de jaren op verschillende manieren heeft geprobeerd het leiderschap in de Pijler te versterken. Deze bedieningsgroep heeft op dit moment geen beleid geformuleerd. Vanuit de interviews met de verschillende leiders vanuit de Pijler valt echter wel te destilleren hoe men naar de taak van de oudsten en voorgangers in de Pijler kijkt. Deze taak bestaat uit het geven van richting ('wat doen we, voor wie en op welke manier?'), het hoeden van de kudde ('geestelijke vaders en moeders zijn'), het toerusten van de gemeente ('de ander tot bloei laten komen') en het voorleven van dat waar we als kerk voor staan en waar we voor willen gaan ('walk the talk'). Daarbij werd ook heel vaak het begrip 'vertrouwen' benoemd. De geïnterviewde leiders geven aan dat oudsten en voorgangers een vertrouwensbasis dienen te creëren van waaruit de gemeente kan werken.

2.4. Conclusie: hoe is het in de Pijler?

Uit de verschillende beleidsstukken en de interviews met de leiders blijkt dat de Pijler heel concreet probeert vorm te geven aan de gemeenschap van gelovigen en aan de taken die door die gemeenschap mogen worden uitgevoerd. De Pijler heeft nadrukkelijk gekozen voor een attractioneel kerkmodel waarbij de inspiratie vanuit Willow Creek onmiskenbaar aanwezig is. De taken van de kerk worden in de Pijler ingevuld door middel van programma's met een specifieke focus. Voor bijna alle onderdelen van het kerkzijn is er een beleidsstuk aanwezig. Daarnaast is er geïnvesteerd in een uitgebreide organisatie waarin met een groot aantal betaalde en onbetaalde mensen gericht gewerkt wordt aan het uitwerken van dit beleid in de praktijk. De conclusie die getrokken kan worden is dat er al heel veel in de Pijler is: beleidsstukken die aangeven wat men precies wil bereiken, mensen die hier de schouders onder willen zetten en een organisatiestructuur die dit mogelijk moet maken. De vraag is echter in hoeverre men ook daadwerkelijk bereikt wat in de diverse beleidsstukken is beschreven. Ook is het de vraag in hoeverre de organisatie goed functioneert en de diverse afdelingen en bedieningsgroepen elkaar versterken. Een andere vraag is in hoeverre men in de Pijler het programmatige karakter van de diverse activiteiten weet te ontstijgen.

In hoofdstuk 6 volgt een kritische bespreking van de Pijler waarbij we een waardering geven aan de Pijler als gemeenschap, aan de manier waarop zij de taken van de kerk uitvoert en aan de Pijler als organisatie. Hierbij worden ook de sterkten en zwakten van de Pijler benoemd. Een dergelijke waardering kan echter alleen tot stand komen als we voldoende zicht hebben op de omgeving waarin de Pijler zich bevindt en op de theologie. Vandaar dat ik daar in de komende hoofdstukken eerst bij stil sta.

[36] Visiedocument, evangelische kerk de Pijler, 2008

3. Welke ontwikkelingen zien we in de maatschappij?

Hoewel de Pijler een gemeenschap van gelovigen is die niet *van* deze wereld is, bevindt zij zich wel *in* deze wereld.[37] Sterker nog, zij hoort in deze wereld te zijn als een lichtend licht en een zoutend zout.[38] De wereld waarin wij leven is voortdurend in verandering. De godsdienst-socioloog Gerard Dekker merkte dat op: "Wij leven in een veranderende wereld. En we ervaren het!".[39] Om haar roeping waar te kunnen maken is het van levensbelang dat de Pijler zicht heeft op wat er gebeurt in de maatschappij waarin zij zich bevindt. Het voorkomt een teveel naar binnen gerichte houding en zorgt ervoor dat de roeping van de kerk gewaarborgd kan blijven. In dit hoofdstuk richt ik me daarom op een aantal religieuze en sociologische ontwikkelingen in Nederland en Flevoland die consequenties hebben voor de Pijler en uiteindelijk ook voor de manier waarop de Pijler haar kerkzijn vormgeeft. In paragraaf 3.1. sta ik stil bij de religieuze en sociologische ontwikkelingen in Nederland, in paragraaf 3.2. belicht in een aantal specifieke gegevens van Flevoland en in paragraaf 3.3. volgt een conclusie over de context waarin de Pijler functioneert.

3.1. Ontwikkelingen in Nederland

3.1.1. Marginalisatie van de kerk

Het ontkerkelijkingproces in Nederland zet zich nog steeds onverminderd voort. Met ontkerkelijking wordt bedoeld dat steeds minder mensen zeggen bij een kerk of godsdienstige groepering aangesloten te zijn.[40] Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) stelt dat de buitenkerkelijkheid van ongeveer 25% in 1958 zal groeien tot naar schatting 72% in 2020. Het laatste percentage wordt nu al aangetroffen onder de jongste generatie Nederlanders, geboren na 1975.[41] Onderzoek toont aan dat de kerkelijkheid (lid zijn van een kerk) en de kerksheid (naar de kerk gaan) sterk afneemt, hoewel veel mensen wel blijven geloven.[42] Veel niet-kerkelijke gelovigen zijn vroeger wel kerkelijk geweest, maar hebben daar mentaal afscheid van genomen.[43] Er zijn in Nederland naar schatting 1,4 miljoen gelovigen zonder kerkelijke binding. Belangrijk is het om te benadrukken dat buitenkerkelijkheid dus niet meteen betekent dat mensen niet (meer) geloven.
Naarmate een generatie jonger is, blijkt dat de regelmaat van het kerkbezoek afneemt. Het SCP rekent voor dat in de toekomst ongeveer nog slechts een derde van de leden ca. 1x per 2 weken naar de kerk gaat.[44] De invloed van de kerk neemt hiermee vanzelfsprekend ook verder af. Ondanks dat de Nederlander godsdienst best belangrijk vindt (o.a. omdat het duidelijk moreel ankerpunt verschaft), is dat geen aanleiding om zich bij een geloofsgemeenschap aan te sluiten of er actiever in te worden.[45] M.a.w. Nederlanders komen steeds minder naar de kerk en voelen verminderd behoefte om daar ook een actieve rol in te nemen.

Bovendien blijkt dat de moeite die ouders doen om hun kinderen met het geloof op te voeden ook afneemt. Vanzelfsprekend zal ontkerkelijking in de toekomst sneller verlopen als kinderen minder intensief of zelfs helemaal niet godsdienstig worden opgevoed.[46]

---

[37] Rom. 12:2
[38] Matt. 5:13-16
[39] Aangehaald door James Kennedy in een lezing voor het Thijmgenootschap, "Geloof achter de dijken", 9 oktober 2004
[40] Bernts e.a., God in Nederland 1996-2006, p. 13-14
[41] Becker e.a., Godsdienstige veranderingen in Nederland, Sociaal Cultureel Planbureau, p. 52
[42] Jong, de, Spiritualiteit van dertigers en veertigers, KASKI, rapportnr. 604a
[43] Amelink, in 'De religieuze 'doe-het-zelver' heeft geen kerkgebouw nodig', NRC, 19 november 2010
[44] Becker e.a., Godsdienstige veranderingen in Nederland, Sociaal Cultureel Planbureau, p. 46
[45] Dros, in 'De kerk is er voor anderen', Trouw, rubriek de Verdieping, 14 april 2007
[46] Becker e.a., Godsdienstige veranderingen in Nederland, Sociaal Cultureel Planbureau, p. 40

In 1996 vond 65% van de respondenten uit het onderzoek "God in Nederland" de kerk een betrouwbare bron van informatie. Tien jaar later is dat gedaald naar 42%. Dit toont aan dat de kerk naast leegloop ook te kampen heeft met een verslechterend imago. De praktijken van ontucht in de Rooms-Katholieke kerk die recentelijk aan het licht zijn gekomen helpen niet het imago te verbeteren. Nederlanders hebben van alle Europeanen de laagste waardering voor kerken.[47] Kortom, de ontkerkelijking zet zich onverminderd voort en als we de tendensen doortrekken naar de toekomst lijkt daar geen verandering in te komen. De Pijler dient zich bewust te zijn van deze tendensen wanneer zij nadenkt over het bereiken van buitenkerkelijken.

3.1.2. Van modernisme naar postmodernisme[48]

Nederland bevindt zich in een transitieperiode van modernisme naar postmodernisme. Het postmodernisme valt alleen te begrijpen als je begrijpt hoe het modernisme functioneert. Vandaar dat ik eerst kort stil sta bij het modernisme.
Het modernisme is een levenshouding, een manier van denken, waarin alles draait om het bepalen van de waarheid. De veronderstelling is dat de waarheid overal, altijd en voor iedereen hetzelfde is: de waarheid is objectief. Het logisch denken, de ratio, staat centraal in het modernisme. Door onderzoek, door logisch denken en door categorisering zouden we grip kunnen krijgen op die waarheid. Het modernisme ziet de wereld als een beredeneerbaar en logisch geheel, men ziet de wereld als maakbaar en beheersbaar. Daarbij komt dat alles wat niet beredeneerbaar is, wordt gewantrouwd; wat je niet kunt verklaren, bestaat niet. God en geloof zijn in dat kader vaak weggeredeneerd.

Het postmodernisme is een kritische reactie op het modernisme. Het postmodernisme stelt dat wij niet objectief, maar subjectief naar de waarheid kijken: onze omstandigheden bepalen in sterke mate wat waar lijkt. Binnen het postmodernisme is er minder vertrouwen in onze logica en het idee dat mensen de waarheid helemaal zouden kunnen grijpen en beheersen heeft afgedaan. Mede daarom is er binnen het postmodernisme meer ruimte voor gevoel,[49] voor persoonlijke verhalen en voor de vraag of iets werkt in de praktijk. Mensen laten zich inspireren door de leefwijze van anderen en richten op basis hiervan hun leven in.[50] De Pijler dient zich af te vragen in hoeverre zij als geloofsgemeenschap iets aan haar omgeving kan laten zien van de leefwijze van haar gemeenteleden.

3.1.3. Van christendom naar post-christendom[51]

Christendom ontstaat waar christenen in de meerderheid zijn en macht hebben. Het christendom bestaat uit de culturele en maatschappelijke verschijningsvormen van het christelijk geloof. Het is niet het christelijk geloof zelf, maar met christendom wordt een christelijke cultuur bedoeld. De situatie in Nederland is inmiddels veranderd naar een situatie van post-christendom. De Britse theoloog Stuart Murray heeft onderzoek gedaan naar post-christendom en definieert het als volgt:

> "Post-Christendom is the culture that emerges as the Christian faith loses coherence within a society that has been definitively shaped by the Christian story and as the institutions that have been developed to express Christian convictions decline in influence".[52]

[47] Dros, 'De kerk is er voor anderen', Trouw, rubriek de Verdieping, 14 april 2007
[48] De tekst in deze paragraaf ontleen ik grotendeels aan Vellekoop, M., Nederland verandert en wat doet de kerk?
[49] Dit wordt verder uitgewerkt in paragraaf 3.1.7.
[50] Zie bijlage 3 voor een gedetailleerd overzicht van de verschillen tussen modernisme en postmodernisme.
[51] De tekst in deze paragraaf ontleen ik grotendeels aan Vellekoop, M., Nederland verandert en wat doet de kerk?
[52] Murray, Post-Christendom, p. 19

Christenen zijn in Nederland niet meer in de meerderheid. Hun zeggingskracht vermindert, christelijke normen en waarden zijn niet meer vanzelfsprekend in de Nederlandse cultuur en steeds meer mensen zijn onbekend met wat de kerk is en met wat daar gebeurt.[53] Behalve in de statistieken wordt ook in ons dagelijks leven duidelijk dat het christelijk geloof niet meer richtinggevend is. Winkels zijn vaker open op zondag, kerken worden verbouwd tot huizen of kroegen, mensen 'sprokkelen zelf hun spiritualiteit bij elkaar'[54] en de kerk verliest haar rol als gesprekspartner van zowel overheid als het volk. Het einde van het christendom is merkbaar en er ontstaat een nieuwe situatie. Hoe die er uit zal zien valt nog niet te zeggen. De analyses van Murray en van verschillende Nederlandse publicaties geven beiden het beeld van een sterk veranderende context die gevolgen heeft voor de kerken. De rol van het christelijk geloof in de samenleving, de rol van kerken en de beleving van religie zijn sterk veranderd. In de Pijler dient men zich bewust te zijn van deze veranderingen.

3.1.4. Fragmentatie en individualisering van de samenleving

In Nederland is een aantal ontwikkelingen zichtbaar die onder één noemer geplaatst kunnen worden, te weten de fragmentatie van de samenleving. Hiermee wordt bedoeld dat het leven van de gemiddelde Nederlander versnippert. Dat wordt zichtbaar op een aantal gebieden. Allereerst worden de samenlevingsvormen, zoals bijv. gezinnen, kleiner door het toenemende aantal scheidingen en door minder kinderen per gezin. Daarnaast zien we een toenemend aantal alleenstaanden en een toenemend aantal echtparen zonder kinderen.[55] Ook participeren steeds meer vrouwen in het arbeidsproces (emancipatie). Steeds meer echtparen dragen het etiket 'tweeverdieners' en steeds meer mensen, zowel vrouwen als mannen, gaan in deeltijd werken. De flexibiliteit in werken neemt dus toe.[56]
Een andere ontwikkeling is dat de levens van de Nederlanders als steeds voller worden ervaren. Combineren van taken als zorg voor de kinderen en werk leidt tot een drukker leven.[57] De tijd die men besteedt aan fysieke, sociale contacten neemt af. Veel communicatie en sociale netwerken verlopen of ontstaan via de zogeheten social media.[58] Opvallend is dat de Nederlander ook steeds meer voor solosporten kiest.[59] Daarnaast neemt de mobiliteit van de Nederlander toe. Steeds meer mensen rijden auto en hebben een rijbewijs. Hierdoor wordt ook het sociale blikveld vergroot.[60]

Individualisering is een ontwikkeling die nauw verwant is aan fragmentatie. Met individualisering wordt gedoeld op een proces waarbij allerlei traditionele maatschappelijke verbanden (dorp, buurt, klasse, gezin, kerk) hun dwingende karakter verliezen en de ruimte groeit om het leven naar eigen inzicht en behoefte in te richten. Op het terrein van de maatschappelijke participatie herkent men individualisering in de afbrokkeling van veel oude organisatiemodellen (kerken, vrouwenbonden, politieke partijen, omroepen) en in de verbreiding van kleinschaliger, informeler en flexibeler participatievormen. Individualisering is echter niet hetzelfde als het totaal verdwijnen van sociale betrokkenheid. Het houdt niet in dat mensen geen sociale relaties meer onderhouden, geen deel willen uitmaken van een groter geheel of niet langer maatschappelijk gemotiveerd zijn, maar wel dat de ambitie is gegroeid om zelf te bepalen om welke relaties, collectiviteiten of

[53] Zie paragraaf 3.1.1.
[54] Zie paragraaf 3.1.6.
[55] Bijl e.a., De sociale staat van Nederland, Sociaal Cultureel Planbureau, p. 36-38
[56] Idem, p. 53-54
[57] Idem, p. 102
[58] Idem, p. 108
[59] Idem, p. 108
[60] Idem, p. 112-114

maatschappelijke doelstellingen het zou kunnen gaan, welke ambitie ook maatschappelijk gelegitimeerd wordt.[61]

Een direct gevolg van de fragmentatie en individualisering is dat sociaal contact en gemeenschap op andere manieren gestalte krijgt. Dit heeft ook consequenties voor de Pijler, aangezien zij een gemeenschap van gelovigen is. Zij zal de bedreigingen en de kansen van deze ontwikkeling moeten onderkennen.

3.1.5. Behoefte aan gemeenschap

Zoals hierboven al werd gezegd betekent fragmentatie en individualisering niet per definitie dat mensen geen behoefte hebben aan gemeenschap. De afgelopen jaren lijken mensen in Nederland, onder andere als gevolg van een doorgeschoten individualisme, weer op zoek naar nieuwe zingevingsverbanden en naar gemeenschap. Daarbij gaat het om informele netwerken waar gelijkgezinden elkaar kunnen ontmoeten. Het wijst op een hernieuwde interesse in kaders, in een gestructureerde omgeving waar mensen kunnen nadenken over het goede leven en daar ook vorm aan kunnen geven.[62] Mensen in een postmoderne cultuur hebben geen absoluut vertrouwen in de ratio. Juist daarom is er in het postmodernisme veel aandacht voor overleg en voor de praktijk. Die twee zaken geven nog enig houvast om te bepalen wat 'waar' is. Veel postmoderne mensen zijn daarom op zoek naar een gemeenschap waar ze kunnen 'meekijken' in het leven van anderen. Ze zoeken een gemeenschap waar je de waarheid niet alleen hoort, maar ook ziet gebeuren. Je zou kunnen zeggen dat de orthopraxis belangrijker wordt geacht dan de orthodoxie. In de gemeenschap moet uiteraard ruimte zijn voor dialoog en discussie.
Aan de behoefte aan gemeenschap ligt waarschijnlijk ook een andere reden ten grondslag. Gemiddeld 30% van de volwassen Nederlanders voelt zich eenzaam op het moment dat het ze wordt gevraagd.[63] De Pijler dient zich af te vragen in hoeverre zij als geloofsgemeenschap een antwoord kan geven op de wijdverbreide behoefte aan gemeenschap.

3.1.6. Behoefte aan spiritualiteit/zingeving

In Nederland lijken steeds meer mensen bezig te zijn met spiritualiteit. Men zoekt contact met 'iets hogers' en streeft naar geluk door ruimer bewustzijn.[64] Dit wordt zichtbaar in bijvoorbeeld de populariteit van het tijdschrift 'Happinez'[65], maar ook in televisieprogramma's die gericht zijn op het bovennatuurlijke zoals 'de nieuwe Uri Geller' of 'Derek Ogilvy, The Ghost Whisperer'.[66]
Daarnaast blijkt het uit de toename van het aantal New Age-winkels en -webshops en uit boekwinkels waar tegenwoordig aparte afdelingen met boeken over spiritualiteit worden ingericht. Ook blijkt uit onderzoek dat meer dan 26% van de buitenkerkelijken wel eens bidt en ca. 51% van de Nederlandse bevolking bijv. wel eens een kaarsje voor iets of iemand brandt.[67] De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid stelt:

> "Nederland ritselt van de religie en de roep om zingeving en spiritualiteit klinkt luid".[68]

En James Kennedy, hoogleraar Nederlandse geschiedenis en christen-historicus zegt:

---

[61] Bijl e.a., De sociale staat van Nederland, Sociaal Cultureel Planbureau, p. 240-241
[62] Kennedy, Geloof achter de dijken, religie in de Nederlandse samenleving en cultuur, lezing Thijmgenootschap
[63] Van der Sman, 'Verloren en verlaten', Elsevier 8 december 2007
[64] Van der List, 'De zwevende Hollander', Elsevier 29 november 2008
[65] Happinez is momenteel het meest verkochte glossymagazine van Nederland met een oplage van 250.000 exemplaren. N.B. in 2006 was dit nog maar 90.000!
[66] Deze programma's trekken meer dan een miljoen kijkers per aflevering. Zie www.kijkonderzoek.nl
[67] Bernts e.a., God in Nederland 1996-2006, resp. tabel 3.12, p.143 en tabel 3.15, p. 150
[68] Slotzin van het rapport van de WRR

> "…de vijandigheid tegenover traditionele vormen van religie is afgenomen. In plaats daarvan is er een grotere openheid gekomen – vooral onder jongeren – voor spirituele ervaringen".[69]

Ook is men meer dan in het verleden op zoek naar een zinvol leven. Ongeveer 79% van de Nederlandse bevolking antwoord instemmend op de stelling: "Ik heb er behoefte aan af en toe de zin van mijn leven te overdenken".[70] Geld en materialisme zijn niet meer de belangrijkste dingen in het leven. Mensen willen betekenis geven aan hun leven. Deze kentering wordt ook zichtbaar binnen de jongste generatie (de grenzeloze generatie, 1986 en later).[71] Want hoewel de gerichtheid op geld, status en consumptie binnen deze generatie nog steeds nadrukkelijk aanwezig is, neemt hij wel sterk af. Iets anders waarin deze tendens ook zichtbaar wordt is in de carrièreplanning van dertigers. Veel dertigers hangen hun carrière aan de wilgen omdat zij ook in hun werk op zoek zijn naar zingeving en diepgang.[72] De vraag die de Pijler zich kan stellen is wat zij zou kunnen doen om door buitenkerkelijken gezien te worden als een gemeenschap die aanvaardbare antwoorden geeft op deze behoefte aan zingeving en het verlangen om vorm te geven aan spiritualiteit.

3.1.7. Behoefte aan ervaring

Er is in Nederland een tendens waar te nemen van expressief individualisme.[73] Tegenover het materialisme is een stroming aan het ontstaan waarin subjectiviteit, ervaring, introspectie, intuïtie, emotie, spontaniteit en verbeelding meer centraal komen te staan. Op basis van intuïtie zoekt men naar wat men moet doen en het gevoel geeft aan of het goed is. Het eigen gevoel wordt verabsoluteerd: men gaat uit van wat men zelf vindt, of beter gezegd: voelt. In het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) werd het als volgt verwoord:

> "Al enige tijd ontwikkelt de religiositeit van de Nederlanders zich van vaststaande antwoorden naar open vragen. Anders geformuleerd: van pauselijke encyclieken of de Heidelbergse Catechismus naar zoekgedrag en een ontvankelijkheid voor het waardevolle in allerlei uiteenlopende godsdienstige tradities. […] Daarbij is de toetssteen in sterke mate de ervaringsdimensie, het zelf geraakt worden."[74]

De nadruk op beleven en ervaren (je zou ook kunnen zeggen: op de psychologische kant van de religie) vind je overal terug: bij de sterke groei van de 'halleluja-kerken' (zoals de Pinkstergemeenten), maar ook bij de verkoopcijfers van populaire zelfhulp en therapie boeken, het cursusaanbod in bezinningscentra, wat er op de televisie te zien is en de rubrieken van kranten of weekbladen.[75] Ook aan de hieronder beschreven 'circulation of the saints'[76] ligt vaak het zoeken naar ervaring ten grondslag. Indien God een te ervaren realiteit is, dient de Pijler zich af te vragen hoe zij buitenkerkelijke mensen hiermee in contact kan brengen.

3.1.8. Circulation of the saints

Het is een minder algemene ontwikkeling, maar in het kader van dit onderzoek wel een belangrijke: de 'circulation of the saints'. In kerkelijk Nederland is er sprake van de zogeheten 'circulation of the saints' of beter gezegd, de rondgang van gelovigen van de ene naar de volgende kerk. Uit

[69] Kennedy, Geloof achter de dijken, religie in de Nederlandse samenleving en cultuur, lezing Thijmgenootschap
[70] Bernts e.a., God in Nederland 1996-2006, tabel 3.3, p. 127
[71] Spangenberg en Lampert, "De grenzeloze generatie", p. 56
[72] Tielen, 'Met je idealen naar je werk', Intermediair 10 augustus 2001
[73] Nauta (red.), Vreemd! Varianten van verscheidenheid en verschil in godsdienst en kerk, p. 92-96
[74] Donk e.a., Geloven in het publieke domein, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), p. 156-157
[75] Bernts e.a., God in Nederland 1996-2006, p. 184
[76] Zie paragraaf 3.1.8.

onderzoek blijkt bijv. dat de grootste groep Pinkstergelovigen afkomstig is uit traditionele kerken.[77] En ook de groeiende megakerken blijken vooral mensen met een kerkelijke achtergrond te trekken.[78] Verklaringen voor dit fenomeen zijn de afname van traditionele bindingen tussen gelovigen en instituten, het belang van keuze boven traditie en de beperkte duur van participatie in een organisatie. Andere verklaringen verwijzen naar het culturele klimaat en de oppervlakkigheid van de belevingscultuur waarin zintuiglijke ervaringen belangrijker worden dan geestelijke zaken.[79] De ervaren betrokkenheid en aanwezigheid van God is veelal de reden waarom christenen van de ene kerk naar de andere overstappen.[80] Onderzoek toont aan dat veel christenen op zoek zijn naar de relevantie van het christelijke geloof voor het persoonlijke leven en naar de godservaring. Dat is voor velen dan ook de reden voor de overstap. Hoewel de cijfers van onderzoekers niet meer laten zien dan een verschuiving van gelovigen van de ene kerk naar een andere kerk, weerspiegelen de verhalen van de enthousiaste gelovigen een reconstructie van een nieuw religieuze identiteit waarin de eigen ervaring en omgang met God centraal staan.[81] In hoeverre is men er zich van bewust dat ook in de Pijler veel kerkelijken binnenkomen die gedreven worden door deze wens naar ervaring en hoe wil men hiermee omgaan?

3.2. Ontwikkelingen in Flevoland en Lelystad

Naast bovengenoemde, algemene ontwikkelingen die ook gelden voor de provincie Flevoland en Lelystad, wil ik in deze paragraaf een aantal zaken noemen die specifiek betrekking hebben op dit gebied en deze stad.

3.2.1. Lelystad als groeigemeente

Woonden er in 1968 nog slechts 1902 mensen in Lelystad, momenteel zijn dat er 75.120. De afgelopen 10 jaar is Lelystad in inwonersaantal 12,94% gegroeid. De groei stabiliseert momenteel iets, voornamelijk door de crisis. In Lelystad is er structureel een hoger geboortecijfer dan sterftecijfer. Daarnaast is er sprake van een hoger vestigingscijfer dan vertrekcijfer.[82] In Lelystad wonen relatief weinig ouderen, maar de vergrijzing neemt de komende jaren wel fors toe. Mensen die zich in Lelystad vestigen komen voornamelijk uit regio Amsterdam, Noord-Holland en Zuid-Holland. Ook vanuit andere dorpen/steden in Flevoland is er sprake van behoorlijke toestroom.

3.2.2. Sociaal welbevinden in Flevoland

In totaal beschouwt 64% van de Lelystedelingen zichzelf als een gelukkig mens. Opvallend is dat Lelystedelingen zichzelf eerder als 'niet zo gelukkig' bestempelen dan de andere Nederlanders: 18% in Lelystad tegenover 13% in Nederland (2004). In 2006 geeft nog steeds 17% aan 'niet zo gelukkig te zijn' en 4% noemt zichzelf 'ongelukkig'.[83]
Uit onderzoek blijkt dat zes procent van de Flevolanders niemand heeft om vertrouwelijk mee te praten bij problemen.[84] Meer mannen dan vrouwen hebben niemand om mee te praten. De grootste groepen die niemand hebben om vertrouwelijk mee te praten zijn de ongehuwde (13%), gescheiden (12%) en depressieve mensen (17%). Zich wel eens eenzaam voelen komt bij een redelijk groot deel van de ondervraagden voor (42%). Ten opzichte van Nederland leven er in Flevoland iets meer

[77] Stoffels, Wandelen in het licht, p. 94, 95
[78] Volgers, 'Grote gemeenten in een klein land', p. 36
[79] Klaver, 'Mobiele christenen: van traditie naar overtuiging', Wapenveld, juni 2008
[80] Klaver, 'Mobiele christenen: van traditie naar overtuiging', Wapenveld, juni 2008
[81] Klaver, 'Mobiele christenen: van traditie naar overtuiging', Wapenveld, juni 2008
[82] http://www.lelystad.nl/nl/onderzoek/Feiten_en_Cijfers_over_Lelystad-Feiten_en_Cijfers.html
[83] Gemeente Lelystad, onderzoek en statistiek, eerste resultaten leefsituatieonderzoek 2006
[84] GGD Flevoland, Gezondheidsenquete volwassenen 2005, onderdeel sociaal welbevinden

mensen in een sociaal isolement. Bovendien heeft 7% van de volwassen Flevolanders in de twee jaar voorafgaand aan hierboven genoemde onderzoek wel eens overwogen zelfmoord te plegen.

3.2.3. Leefsituatie en participatie in Lelystad

Lelystad is een multiculturele stad. Ongeveer 26% van de Lelystedelingen is allochtoon, tegenover 19% gemiddeld in Nederland.[85] Zowel allochtone als autochtone inwoners voelen zich over het algemeen thuis in Lelystad (91%).[86] Het aandeel van Lelystedelingen dat zich medeverantwoordelijk voelt voor de leefbaarheid in de eigen buurt is de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen: bijna 90% van de ondervraagden voelt zich medeverantwoordelijk voor de buurt (in 2001: 78%).[87]
Van de Lelystedelingen participeert 13% niet of zeer weinig aan de samenleving en nog eens 18% participeert matig. Eén en ander is afhankelijk van de werk- en woonsituatie van de Lelystedelingen, want 26% van de Lelystedelingen werkt buiten Flevoland en 40% van de Lelystedelingen werkt buiten Lelystad. Dit zorgt voor meer fragmentatie in de levens van de Lelystedelingen en leidt bij deze groep mensen tot een lagere betrokkenheid bij de buurt.

3.3. Conclusie: welke ontwikkelingen zien we in de maatschappij?

Op grond van de in dit hoofdstuk beschreven ontwikkelingen kan gesteld worden dat we in een sterk veranderende context leven. Enerzijds zien we dat steeds meer mensen de kerk verlaten, anderzijds zien we in de maatschappij een toenemend verlangen naar gemeenschap en zingeving. Dit is een ontwikkeling waar ook de Pijler mee te maken heeft. Zij heeft niet zozeer te maken met ‘leegloop’, maar groeit wel voornamelijk door toestroom vanuit andere kerken en is beperkt in staat de echt buitenkerkelijk mens te bereiken. Met andere woorden: de Pijler weet kerkelijke mensen te bereiken, maar weet de verbinding met de rest van de maatschappij nauwelijks te slaan.[88] Aan de andere kant zijn er ook in de directe omgeving van de Pijler steeds meer echt buitenkerkelijke mensen die zoeken naar gemeenschap en zingeving. Het probleem is dat zij die niet in de kerk zoeken en dat ook niet zo snel zullen doen. Anders gezegd: de kerk komt bij buitenkerkelijken niet voor in het rijtje potentiële aanbieders van zingeving en gemeenschap. Maar dit hoeft niet perse een bedreiging te zijn, zoals ook in de slotwoorden van het onderzoek ‘God in Nederland’ treffend wordt verwoord. De ontwikkelingen in de maatschappij zijn een kans en een uitnodiging aan de kerk om in beweging te komen en zo uit deze oncomfortabele spagaat te kunnen stappen.[89] De Pijler dient zich bewust te zijn van de tendensen die zich in de maatschappij voor doen, dient daar een antwoord op te formuleren en dient te zoeken naar manieren waarop zij deze ontwikkelingen als kans kan benutten. Alleen dan is zij in staat om het evangelie te brengen aan die mensen die niets meer met de kerk hebben en geen enkele aanleiding hebben om daar naar toe te gaan. In hoofdstuk 6 wordt benoemd welke ontwikkelingen in de maatschappij als kans of als bedreiging voor de Pijler kunnen worden gezien.

[85] Gemeente Lelystad, onderzoek en statistiek, Leefsituatie en participatie 2004, p. 78
[86] Gemeente Lelystad, onderzoek en statistiek, eerste resultaten onderzoek samen leven, 2006
[87] Gemeente Lelystad, onderzoek en statistiek, eerste resultaten onderzoek wonen, leefbaarheid en veiligheid, 2005
[88] Zie paragraaf 6.1.2.
[89] Bernts e.a., God in Nederland 1996-2006, p. 200

4. Wat is de kerk?

In de hoofdstukken 2 en 3 heb ik uitgebreid stilgestaan bij de praktijk van de Pijler en de context waarin zij functioneert. Na de vragen 'wat doet de Pijler?' en 'wat gebeurt er in haar omgeving?' stel ik in dit hoofdstuk de vraag: 'wat zegt de Schrift?'. In dit hoofdstuk wil ik stil staan bij de Schrift om zo te ontdekken wat de kerk is en waartoe zij geroepen is. Vanuit een missiologisch uitgangspunt kijk ik naar de theologie en richt ik me op het wezen van de kerk. Zoals ook al is verwoord bij de verantwoording van de onderzoeksopzet[90] heb ik heel bewust gekozen voor een missiologische insteek. De reden hiervoor is dat de Pijler een sterk missionair gerichte visiezin kent[91] en dat zij op zoek is naar manieren waarop de kloof naar de buitenkerkelijke mens kan worden overbrugd.[92] In dit hoofdstuk leg ik een theologische basis, zodat ik verderop in dit verslag de praktijk van de Pijler daaraan kan spiegelen. In paragraaf 4.1. sta ik stil bij de relatie tussen God en de kerk, in paragraaf 4.2. kijk ik naar wat de Schrift over de kerk zegt en in paragraaf 4.3. verdiep ik me in de theologische traditie aangaande de leer over de kerk. In paragraaf 4.4. volgt een conclusie.

4.1. God en de kerk

Om het wezen en het doel van de kerk te kunnen begrijpen, moeten we beginnen bij de drie-enige God. Want in mijn optiek is de manier waarop we de Drie-eenheid begrijpen ook bepalend voor onze visie op het wezen en het doel van de kerk.

4.1.1. De Drie-eenheid en de kerk

God is een Drie-eenheid. Al vroeg in de geschiedenis van de kerk kreeg de leer van de Drie-eenheid een herkenbare vorm. Vader, Zoon en Geest zijn gelijkwaardig en goddelijk. In de Westminster geloofsbelijdenis wordt het als volgt verwoord:

> "In the unity of the Godhead there be three persons, of one substance, power, and eternity: God the Father, God the Son, and God the Holy Ghost: the Father is of none, neither begotten, nor proceeding; the Son is eternally begotten of the Father; the Holy Ghost eternally proceeding from the Father and the Son".[93]

Om de onderlinge relaties van de drie personen van de Drie-eenheid te beschrijven wordt in de theologie gebruik gemaakt van de term 'perichoresis'. Dit betekent wederzijdse doordringing. Het idee van doordringing maakt het mogelijk dat elke persoon zijn individualiteit behoudt maar toch deelt in het leven van de twee andere.[94] De Drie-eenheid is een volmaakte gemeenschap waarbij elke persoon zijn aparte identiteit bewaart, maar de anderen doordringt en door hen doordrongen wordt. Voor zover we iets van God kunnen zeggen is het in ieder geval duidelijk dat Hij in Zichzelf een gemeenschap is.

De kerk staat niet op zichzelf, maar is sterk met de Drie-eenheid verbonden. Iets van het mysterie van de hierboven genoemde 'perichoresis' wordt zichtbaar in een uitspraak van Jezus:

---

[90] Zie paragraaf 1.4.1.
[91] Zie paragraaf 2.3.1.
[92] Zie paragraaf 1.3.1.
[93] The Westminster Confession of Faith, http://www.reformed.org/documents/wcf_with_proofs/index.html
[94] McGrath, Christelijke Theologie, p. 68

> "Ik bid niet alleen voor hen, maar voor allen die door hun verkondiging in mij geloven. Laat hen allen één zijn, Vader. Zoals u in mij bent en ik in u, laat hen zo ook in ons zijn, opdat de wereld gelooft dat u mij hebt gezonden. Ik heb hen laten delen in de grootheid die u mij gegeven hebt, opdat zij één zijn zoals wij: ik in hen en u in mij. Dan zullen zij volkomen één zijn en zal de wereld begrijpen dat u mij hebt gezonden, en dat u hen liefhad zoals u mij liefhad."[95]

Uit deze passage wordt duidelijk dat wij worden uitgenodigd om deel te hebben aan de gemeenschap van de Drie-eenheid, doordat wij als gemeenschap van gelovigen, als kerk, één zijn geworden met Christus. God is een sociale Drie-eenheid, een eenheid van liefde. De kerk wordt geacht Gods eigen karakter te weerspiegelen door een gemeenschap te zijn die met elkaar meeleeft en die elkaar liefheeft. Omdat we met elkaar delen in de Geest, delen we ook in de relatie met de levende God en worden we de gemeenschap van onze Heer Jezus Christus. De kerk is geen gewone gemeenschap, het is een gemeenschap van mensen die participeren in de Goddelijke gemeenschap van de Drie-eenheid.[96] In de kerk ervaren wij dus de gemeenschap met God (communio) en in de kerk weerspiegelen wij de gemeenschap die de drie-enige God in wezen is (communitas).

Maar dit alles is geen doel op zich, zoals de eerder aangehaalde tekst uit Johannes ook laat zien. Het uiteindelijke doel is dat de wereld daardoor zal begrijpen dat God hen lief heeft. Dat is de reden dat Jezus Zijn kerk een missie meegeeft. Hij stuurt haar naar de wereld, zoals Hijzelf door de Vader naar de wereld was gestuurd.[97] Om iets van die missie te begrijpen, moeten we eerst weer terug naar de Drie-eenheid.

4.1.2. De Missio Dei en de kerk

God heeft een missie. Vanaf het begin van de wereld wil God met mensen optrekken. Hij heeft hen geschapen naar Zijn beeld en gelijkenis met als doel te leven in relatie met hen. Elke keer als dat plan ter ziele dreigt te gaan zet God een nieuwe stap. In de heilsgeschiedenis wordt dit zichtbaar in de verbonden die God met de mens sluit, te beginnen bij Adam en zo via Noach, Abraham, Mozes en David naar het ultieme verbond dat God in Jezus Christus met de mens sluit.[98] Opvallend is dat God daarbij altijd de hele mensheid op het oog heeft. Het gaat Hem niet om het redden van een enkeling, maar het is Gods verlangen dat elke mens tot inkeer komt en niet verloren gaat.[99] God heeft dus een missie. Dit wordt in de theologie ook wel de Missio Dei genoemd. Deze missie blijkt ook uit de manier waarop de Drie-eenheid functioneert. In het Oude Testament wordt dit zichtbaar in de toenadering die de Vader steeds weer opnieuw zoekt, direct of door middel van profeten die Hij gezonden heeft. In het Nieuwe Testament wordt zichtbaar dat de Vader de Zoon zendt om het Koninkrijk aan te kondigen, om de verlorenen te zoeken en te redden en om overwinning over de dood uit te roepen. De Zoon zendt vervolgens de Geest naar de kerk, zodat zij de missie die Jezus begon kan voortzetten. De kerk is gezonden naar de wereld als teken en als voorsmaak van het aanwezige en het komende koninkrijk van God. Bloesch zegt het treffend:

> "In other words, God sent Jesus into the world as a gift to announce and accomplish salvation. Jesus sends the Holy Spirit as a gift to equip, empower, teach, and guide. The Holy Spirit sends the Church into the world as the gift of a "redemptive community" to act

[95] Joh. 17:20-23 (NBV)
[96] Grenz, Created for community, p. 215-216
[97] Joh. 17:18
[98] Luc. 22:20
[99] Joh. 3:16-17, 2 Petr. 3:9

and relate in such a way that an unbelieving (or simply ignorant) world will come to know the God who loves us and sends us to love others".[100]

Het bovenstaande betekent dat de kerk een gemeenschap is die gezonden is. Het betekent ook dat de gemeenschap niet moet wachten tot mensen zich bij haar voegen ('kom naar ons'), maar dat de gemeenschap alles in het werk stelt om naar mensen toe te gaan.[101] Een perichoretische gemeenschap is een missionaire gemeenschap, een gemeenschap die gezonden is. Zij behoort midden in de wereld te staan om zodoende te kunnen bouwen aan Gods koninkrijk.
De kerk is geroepen om zich aan te sluiten bij de missie van de Drie-eenheid in deze wereld.[102] De Vader, Zoon en Heilige Geest zenden de gemeente net zoals de Zoon door de Vader, en de Geest door de Zoon en Vader zijn gezonden.[103] De kerk bestaat omdat zij een missie heeft die uitgaat van de drie-enige God. De kerk heeft hierin een instrumentele functie.[104] Het doel van Gods missie was niet het stichten van de kerk, maar het stichten van de kerk is Gods middel om zijn doel te bereiken en dat is: alles in hemel en op aarde onder één hoofd bijeen te brengen, onder Christus.[105]
De kerk is in het heden een teken van het Koninkrijk en moet de weg wijzen naar de toekomst. De Heilige Geest roept de gemeenschap van gelovigen in het leven, met als doel dat zij het evangelie verkondigt en dat zij in het heden leeft als een gemeenschap van gelovigen die de komende heerschappij van God erkent.[106]

4.1.3. Samengevat: God en de kerk

Als we kijken naar de Drie-eenheid leren we iets over het *wezen* van God. Als we kijken naar de Missio Dei leren we iets over de *missie* van God. Omdat de bestemming en roeping van de kerk gegrond zijn in God, moeten we dan ook bij Hem beginnen. Anders gesteld: de aard van de perichoretische gemeenschap waartoe we worden uitgenodigd als Christus ons heeft verlost, de eenheid die we samen mogen ervaren in Hem en de missionaire opdracht om Hem te volgen in Zijn verlossende missie geven ons zicht op het wezen en de roeping van de kerk. In de kerk gaat het in essentie om een drietal zaken, die alledrie relationeel zijn: gemeenschap met God (communio), gemeenschap met elkaar (communitas) en gezonden zijn (commissio).[107] De vraag die we ons moeten stellen is in hoeverre deze drie elementen in de Pijler voldoende tot uiting komen? Hierbij sta ik stil in hoofdstuk 6.

4.2. De bijbel en de kerk

In deze paragraaf sta ik eerst stil bij de woorden kerk of gemeente. In ons spreken gebruiken we ze vaak beiden en door elkaar. Een helder onderscheid kan verwarring voorkomen. Daarna sta ik stil bij een aantal beelden van de kerk die we tegen komen in de bijbel en die ons helpen het wezen en de roeping van de kerk beter te begrijpen.

4.2.1. Kerk of gemeente – terminologie

In ons spreken hebben we het vaak over de kerk of over de gemeente. Het woord 'kerk' komt van het Griekse woord, 'kuriakos'. Dit betekent letterlijk: 'van de Heer'.[108] Het woord 'gemeente' komt

[100] Bloesch, The Church, p. 58
[101] Vrij naar Frost & Hirsch, The Shaping of Things to Come, p. 36
[102] Ef. 3:10-12, 1 Petr. 2:9
[103] Joh. 14:26, 15:26, 16:7
[104] Guder, The Continuing Conversion of the Church, p. 20
[105] Ef. 1:10
[106] Grenz, Created for community, p. 212-213
[107] Frost & Hirsch, The Shaping of Things to Come, p. 77-79
[108] Thayer, Greek-English Lexicon of the New Testament, p. 365

van het Griekse woord ‘ekklesia’. Dit betekent letterlijk: ‘een vergadering van mensen die geroepen worden uit hun huizen naar een bepaalde publieke plaats’. [109] De uitdrukking ‘de gemeente des Heren’ is in het Grieks dus ‘ekklesia kuriakos’. In het oude Griekenland werd het woord ‘ekklesia’ gebruikt om een volksvergadering mee aan te duiden. Maar veel Griekse woorden in het Nieuwe Testament hebben een oudtestamentische achtergrond. Het Griekse woord ‘ekklesia’ is een vertaling van het Hebreeuwse woord ‘qahal’. Dit woord wordt vooral gebruikt voor een samenkomst met een religieus doel. Er is in de Bijbel bij het woord ‘ekklesia’ sprake van een bepaalde plechtigheid en formaliteit in de samenkomst. Bovendien is er sprake van een nadrukkelijk doel, te weten de aanbidding van God en de toerusting van de gelovigen.

Het woord ‘ekklesia’ wordt in de bijbel op drie manieren gebruikt:
- Om de universele kerk, van alle tijden en plaatsen (wereldwijd) weer te geven[110]
- Om de gelovigen in een bepaalde stad of regio mee aan te duiden[111]
- Om huisgemeenten mee aan te duiden[112]

Hierbij is het opvallend dat een plaatselijke groep gelovigen nooit wordt beschouwd als 'enkel een deel' van de gehele gemeente. Iedere groep, hoe klein ook, vertegenwoordigt de totale gemeenschap van gelovigen. Anders gezegd: een deel vertegenwoordigt het geheel en is niet minderwaardig aan het geheel. Elke plaatselijke gemeente is dus een volwaardige en volledige ‘ekklesia’. De gemeente is de gemeenschap van hen, die door Christus' dood gered en verzoend zijn met God en nieuw leven hebben ontvangen. De gemeente is universeel in haar wezen maar vindt expressie in plaatselijke groepen gelovigen (gemeenten), die dezelfde kwaliteiten in zich dragen als de gemeente van de Heer in haar totaliteit. Belangrijk voor de Pijler is de vraag in hoeverre men kleinere groepen gelovigen als volwaardige gemeenschap beziet.

4.2.2. Bijbelse beelden van de kerk

In de bijbel vinden we diverse beelden van de kerk. Het is belangrijk hierbij stil te staan, want hoe de kerk functioneert wordt bepaald door het beeld dat we van de kerk hebben. Bovendien is het beeld dat de kerk afgeeft aan de wereld de lens waardoor de wereld God zal zien. Het is dus belangrijk om te weten hoe Gods Woord spreekt over de kerk. Ik heb gekozen voor een beperkt aantal beelden van de kerk waarbij twee elementen sterk doorklinken: het gemeenschapselement en het missionaire element.

Volk van God

God riep Abram om Haran te verlaten en naar het land te gaan dat hij zou wijzen. Het woord voor verbond, ‘berit’, komt niet voor in deze passage, maar de roeping van Abram is de voorloper van het verbond dat in Genesis 15 en 17 bekrachtigd wordt. Het Abrahamitische verbond geeft nadrukkelijk Gods reddingsplan voor de mensheid weer. Het laat zien dat God in wezen missionair is. Hij gaat naar de wereld, sluit een verbond met Abraham. De belofte gegeven aan Abraham, dat in hem en in zijn zaad alle volken van de aarde gezegend zouden worden[113], bereikt haar hoogtepunt in het feit dat God zijn Zoon stuurde. Door de komst van Jezus wordt de belofte aan Abraham definitief vervuld. Door geloof in Jezus Christus is er geen Jood, noch heiden, man of vrouw, slaaf of vrije meer, want Christus is alles in allen.[114]

[109] Thayer, Greek-English Lexicon of the New Testament, p. 195-196
[110] Zie o.a. : Matt. 16:18, Ef. 1:22, 3:10, 3:21, 5:23-25,27,29,32, 1 Kor. 10:32, 11:22, 12:28, Kol. 1:18,24
[111] Zie o.a.: Hand. 5:11, 8:1, 9:31, 11:22, 12:1,5, 13:1, 14:23, 15:41, 16:5, 1 Kor. 1:2, 16:19, 2 Kor. 1:1, Gal. 1:2, 1 Tes. 1:1
[112] Zie o.a: Rom.16:5, 1 Kor. 16:19, Kol. 4:15
[113] Gen. 12:3
[114] Gal. 3:6-8, 28-29

Het beeld van de kerk als volk van God benadrukt de nadrukkelijke gemeenschap van gelovigen die is ontstaan. Er is sprake van een bloedband. De kerk is samengebonden als volk, als familie, door het bloed van Christus. God verzamelt zich een volk dat hem toebehoort en te midden waarvan Hij aanwezig wil zijn.

Het lichaam van Christus
Deze benaming wordt door Paulus gebruikt. Het lichaam bestaat uit vele, verschillende delen die samenwerken in eenheid en harmonie. Paulus gebruikt de benaming om de christenen te herinneren aan de mystieke eenheid die we in Christus zijn.[115] In de Efezebrief worden we eraan herinnerd dat deze eenheid bovennatuurlijk is: als lichaam van Christus bevinden we ons met hem in de hemelsferen. Deze beeldspraak benadrukt sterk de perichoretische gemeenschap van de kerk met God, door Christus en de Geest. We zijn geschapen om in gemeenschap te leven, net zoals God in Zichzelf een gemeenschap is. We kunnen die gemeenschap alleen ervaren door elkaar lief te hebben zoals Christus ons heeft liefgehad.[116]
De beeldspraak van de kerk als lichaam van Christus leidt ons ook naar het concept van de kerk als geïncarneerde aanwezigheid van Christus. Daarmee weet de kerk zich niet alleen vergezeld van Christus, maar ook staande in dezelfde bediening. Alan Hirsch verwoordt het als volgt:

> "the church is driven by an incarnational impulse which draws its inspiration from the Incarnation and is energized by the mission of God."[117]

Hierbij dient aangetekend te worden dat het idee van de kerk als geïncarneerde aanwezigheid van het lichaam van Christus niet gebruikt mag worden om de unieke en onherhaalbare incarnatie van Jezus teniet te doen. Darrell Guder verwoordt dit treffend:

> "understanding mission incarnationally could prove to be a remarkably integrative way to approach the church's missionary vocation. As we seek to explore the missional significance of the incarnation, we need to resist every temptation to dilute the uniqueness and centrality of the life, death and resurrection of Jesus Christ…".[118]

Jezus van Nazareth was de incarnatie van de drie-enige God. Hij werd gezonden door de Vader en bekrachtigd door de Geest. Zoals Jezus gezonden werd, zo is de kerk gezonden in de wereld als liefhebbende gemeenschap die leeft in relatie met God en met elkaar. De interactie van de kerk met de wereld zou een weerspiegeling moeten zijn van het leven en de bediening van Jezus. Sterker nog, het zou een weerspiegeling moeten zijn van wie God ten diepste is.

Eenheid met de Geest
Deze uitdrukking is niet zo zeer een bijbels beeld voor de kerk, maar zien we terug in de afsluitende woorden van Paulus in zijn tweede brief aan de Korinthiërs en midden in zijn bemoedigende gebed gericht aan de gelovigen in Filippi. Toch is het belangrijk om ook deze uitdrukking nader te bekijken. Jezus beloofde de gelovigen de Geest, ze zouden bekleed worden met kracht uit de hemel[119], waarbij er een specifieke associatie gemaakt wordt tussen de Geest en het missionaire, getuigende aspect van de kerk naar de wereld.[120]

[115] 1 Kor. 12:12-20, Kol. 1:18, 2:19
[116] Joh. 13:34-35
[117] Hirsch, The Forgotten Ways, p. 138
[118] Guder, Incarnation and Christian Witness, p. 27
[119] Luc. 24:49
[120] Hand. 1:8

James Dunn verwoordt het als volgt:

> "The coming of the Spirit at Pentecost played a determinative role in establishing and developing a sense of mission in the young church".[121]

Kortom, er is een nadrukkelijke connectie tussen de eenheid met de Geest en missie. Bovendien is het de Geest die de relatie met God mogelijk maakt en het is de Geest die de kerk maakt tot een gemeenschap van relaties, zowel onderling (communitas) als 'naar boven' (communio).

Een geestelijk huis
Het beeld van de kerk als geestelijk huis of gebouw is de metafoor die Petrus heeft gebruikt in zijn tweede brief. Daar noemt hij de mensen van de kerk levende stenen.[122] Paulus gebruikt precies dezelfde taal als hij zegt dat de kerk het huishouden van God is, gebouwd op het fundament van de apostelen en de profeten, met Christus Jezus zelf als de hoeksteen.[123] Hij doet dit ook in zijn brief aan de gemeente te Efeze, waar hij het heeft over het hele gebouw, een tempel gewijd aan de Heer en een plaats waar God woont door zijn Geest.[124] Paulus spreekt hier over de kerk als huishouden van God. Zij die door het werk van Christus dat huishouden zijn binnengebracht, zijn samengevoegd met een nadrukkelijk doel: we zijn geschapen in Christus Jezus om de weg te gaan van de goede daden die God mogelijk heeft gemaakt.[125] Dat betekent dat we deelnemen aan de voortgaande missie van God gericht op alle naties, zodat allen zullen worden toegevoegd aan Gods huishouden. Dat doen we echter niet als individuen ('losse stenen'), maar als gemeenschap ('als gebouw').

4.2.3. Samengevat: de bijbel en de kerk
De begrippen die de Schrift hanteert voor de kerk laten zien dat daar waar gelovigen in Jezus' Naam samen komen de kerk in haar geheel vertegenwoordigd is. De Schrift is nog veel rijker in haar beschrijving van de kerk dan de beelden die hierboven benoemd zijn. Alle beelden die hierboven benoemd zijn, maar ook 'de bruid van Christus', 'de kudde van Christus', etc. worden gebruikt als metaforen voor eenheid en verbondenheid en verschaffen een waardevolle correctie op het huidige individualistische denken. De beelden laten bovendien nadrukkelijk zien dat de kerk sterk verbonden is aan de voortdurende missie van God. Kortom, de bijbelse beelden die voor de kerk gebruikt worden benadrukken keer op keer twee wezenlijke elementen van het kerkzijn: gemeenschap (zowel met God als met elkaar) en missie. Zoals al eerder is gezegd kijjken we verderop in dit verslag of deze twee elementen in de Pijler voldoende invulling krijgen.

4.3. De theologische traditie en de kerk
Om tot een nog beter verstaan te komen van het wezen van de kerk kijk ik in deze paragraaf naar wat de theologische traditie daarover te zeggen heeft. Dat doe ik aan de hand van de door de kerk geformuleerde 'notae' of wel kenmerken van de kerk. Uiteindelijk kijk ik naar het ecclesiologisch minimum van de kerk. Zo hoop ik, door alle franjes en vormen weg te nemen, uit te komen bij de essentie van de kerk.

[121] Dunn, Jesus and the Spirit, p. 154
[122] 2 Petr. 2:4-8
[123] Ef. 2:19b-20
[124] Ef. 2:21b-22
[125] Ef. 2:10

4.3.1. De 'notae'

In de eerste vier eeuwen van het christendom werd er nauwelijks nagedacht over het wezen van de kerk. Men was het eens over een aantal elementen en had vooral de handen vol aan andere vraagstukken en dreigende ketterijen.[126] Pas in de vierde eeuw, toen de christelijke kerk een staatskerk werd, werden er vier algemene kenmerken van de kerk gedefinieerd die later definitief aangenomen werden.[127] Het doel van deze kenmerken was om de kerk te definiëren. De vier kenmerken waren: eenheid, heiligheid, katholiciteit en apostoliciteit. Daarbij dient aangetekend te worden dat, deze kenmerken *niet* als meetlat moeten worden gebruikt, maar dat zij veel meer een spiegelfunctie hebben. De vier kenmerken van de kerk zijn kenmerken waarnaar elke christelijke gemeenschap zou moeten streven. Ze zijn indicatief en imperatief.[128] Hieronder sta ik achtereenvolgens bij elk van de vier kenmerken stil.

Eén

Eenheid wordt als een belangrijke eigenschap van de kerk gezien. De eenheid van de kerk is te vinden in Christus. In het hele Nieuwe Testament wordt de variatie aan plaatselijke kerken nergens beschouwd als een verbreking van de eenheid van de kerk. De kerk is één vanwege haar roeping. De eenheid van de kerk is niet gegrond in een specifieke kerkelijke organisatievorm, maar in een gemeenschappelijke toewijding aan het evangelie – het goede nieuws van Jezus Christus.[129] De kerk is bedoeld om één te zijn in gemeenschap en één in de missie die zij heeft in de wereld. De kerk heeft de neiging om verdeeld te raken zodra zij teveel naar binnengericht raakt en de focus op zichzelf legt. In de kerkgeschiedenis zien we hier talloze, pijnlijke voorbeelden van. Zal de kerk misschien herenigd worden als universele gemeenschap van gelovigen, zodra zij zich naar buiten richt en elkaar vindt vanwege de gedeelde missie die zij in deze wereld heeft? En durven we in de Pijler verschillen te laten bestaan of misschien zelfs aan te moedigen?

Heilig

Hoe kan de kerk heilig zijn, terwijl het verleden en het heden van dat instituut getekend wordt door zowel de zonden van de kerk als van haar leden? Het woord heilig is afkomstig van het Hebreeuwse 'qados', wat afgesneden of apart gezet betekent. In het Nieuwe Testament beperkt de betekenis zich geheel tot personen. Mensen zijn heilig in die zin dat zij aan God zijn toegewijd. Doordat ze door God zijn geroepen, zijn ze van de wereld afgezonderd. Küng verwoordt het als volgt:

> "Heilig is de kerk dus, voor zover ze door God in Christus geroepen werd als de gemeenschap van de gelovigen en zich in zijn dienst heeft gesteld, afgezonderd uit de wereld en tegelijk omvat en gedragen door zijn genade. […] Wij geloven dan ook niet eenvoudigweg in de heilige kerk, maar in God die de kerk heiligt".[130]

Heilig zijn betekent echter niet dat zij beter dan die wereld is. De kerk is niet apart gezet *van* de wereld, maar *voor* de wereld, zodat een gebroken wereld haar eigen gebrokenheid in het licht van Gods heelheid zal gaan herkennen. Dit betekent dat heiligheid zichtbaar mag worden in de dienst aan de armen, de onderdrukten, de gediscrimineerden en de slachtoffers van ongerechtigheid en niet slechts in termen van innerlijke vroomheid.[131] Heiligheid en missie zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden.

---

[126] Zoals bijv. de continuïteit tussen Judaïsme en christendom, de goddelijkheid van Jezus, de invloed van de gnostiek, etc.
[127] Dit gebeurde t.t.v. resp. de concilies te Nicea (325 na Chr.) en Constantinopel (381 na Chr.).
[128] Berkouwer, De Kerk I, p. 147 e.v.
[129] McGrath, Christelijke theologie, p. 436
[130] Küng, de kerk, p. 374
[131] Guder, Missional Church, p. 259

Katholiek
Katholiek komt van het Griekse 'katha holou' (van het geheel). Plaatselijke kerken behoren tot het geheel en vertegenwoordigen iets wat de plaatselijke groepen overstijgt. De kerk is universeel, allesomvattend en algemeen. Er is maar één kerk, waarbinnen echter wel veel diversiteit gevonden wordt. Het gaat om de kerk 'van alle tijden en van alle plaatsen' en 'voor alle tijden en voor alle plaatsen'. Katholiciteit heeft een dimensie naar binnen (identiteit) en naar buiten (zending). Het is een combinatie van 'openness to relevance in any time or place with richness of traditional Christian meaning'.[132] Moltmann spreekt over de 'innerlijke volheid van de kerk' die betrokken is op de 'totaliteit van de wereld'. Omdat de kerk 'volledig op Christus staat gericht, staat ze ook op de totale wereld gericht'.[133] Het gaat om het 'voor alle tijden en alle volken beslissende van het evangelie en in verband daarmee van de kerk, waarin dit evangelie werd bewaard en verkondigd'.[134] Ook in het kenmerk 'katholiciteit' horen we dus het gemeenschapselement en het missionaire element doorklinken.

Apostolisch
Apostolisch betekent in de traditionele opvatting: gebaseerd op het onderwijs en de prediking van de apostelen. Dit behelst meer dan alleen apostolische successie. De geschiedenis laat zien dat men zich vaak verloor in discussies over de juiste leer of over de werkelijke opvolging van de apostelen. Maar het is meer dan dat. Een kerk is apostolisch als zij gebouwd is op het onderwijs, het gezag, de zending, de kracht, het lijden en het leven van de apostelen.[135] De historische wortels van het evangelie, de continuïteit tussen de kerk en Christus en de voortgaande evangeliserende en missionaire opdracht wordt door de benaming apostolisch benadrukt.[136] Wat we niet mogen vergeten is dat het apostelschap nadrukkelijk gekenmerkt werd door haar getuigenis van het goede nieuws van Jezus Christus. De apostelen wisten zich gezonden. Dat blijkt o.a. uit Marcus 3:14. Het wezen van het apostolaat is volgens Berkhof juist in deze tekst te vinden. Hij zegt op grond van deze Bijbeltekst dat het om drie dingen gaat: 'met Jezus zijn', verkondiging en tekenen. Berkhof voegt er nog een vierde kenmerk aan toe, namelijk 'het apostolische lijden'. Toch spreekt hij niet van vier, maar van twee wezenskenmerken van het apostolaat:

> "Want de tekenen zijn een bekrachtiging, en het lijden is een gevolg van hun verkondiging. Gemeenschap met Jezus en uitzending door Jezus zijn de beide constituerende elementen van het apostolaat. De gemeenschap is er ter wille van de uitzending. […] En omgekeerd: de uitzending berust op de gemeenschap. Beide, gemeenschap en verkondiging, liggen schoon samengevat in het woord: getuige".[137]

Ook Howard Snyder, een bekend theoloog die al decennia schrijft over kerk en kerkvernieuwing, benadrukt deze twee elementen daar waar hij spreekt over het wezen van de kerk. Hij zegt dat de kerk 'genetically missionary' behoort te zijn:

> "This is the starting point for all ecclesiology. A vital understanding of the church begins here, not with the traditional structures of cultural Christianity that rise from two millennia of Christendom. At its deepest level, the church is a missional community".[138]

[132] Hefner in Braaten en Jenson (eds.), Christian Dogmatics Vol. 2, p. 209
[133] Moltmann, Kerk in het krachtveld van de Geest, p. 402
[134] Berkouwer, De kerk I, p. 128
[135] Van de Leer, De kerk op haar smalst, p. 20 e.v.
[136] McGrath, Christelijk geloof, p. 440
[137] Berkhof, 'De apostoliciteit der kerk', in: Nederlands Theologisch Tijdschrift, 2.3, februari 1948, p. 150
[138] Snyder, Decoding the church, p. 49

Na zijn opstanding zegt Jezus: zoals de Vader mij heeft gezonden, zo zend ik jullie uit.[139] De Grote Opdracht is een apostolische opdracht.[140] Het is een opdracht aan hen die zich als gemeenschap van gelovigen niet alleen geroepen weten, maar ook gezonden. Daarom concludeert Berkhof ook:

> "Een gelovige die geen gezondene is, is nog niet werkelijk op het fundament van de apostelen gebouwd. En een Kerk die zichzelf in al haar functies niet als zendingskerk verstaat, leeft uit een halve, uit een verminkte en verstarde apostoliciteit".[141]

In hoeverre weet de Pijler zich gezonden en is zij een kerk die midden in de wereld staat? En wordt dat ook zichtbaar in hoe zij haar kerkzijn vormgeeft?

Profetisch

Hij hoort er officieel niet bij, maar graag voeg ik aan bovenstaande kenmerken van de kerk er nog één belangrijke toe: profetisch. De reden van deze toevoeging is dat we het risico lopen om aan de hand van bovengenoemde kenmerken een statisch beeld te creëren van de kerk. Teun van der Leer stelt in zijn scriptie over het ecclesiologisch minimum dat:

> "…de kerk meestal de neiging heeft te kiezen voor het op een of andere wijze verankeren van het apostolische erfgoed, in plaats van het open blijven staan voor de nieuwe profetische wegen van de Geest".[142]

Zoals eerder gesteld mogen we de vier kenmerken niet slechts als meetlat hanteren, maar vooral ook als spiegel. Bovendien is de kerk een beweging van de Geest en die is nooit in regels te vangen. Voortgaande vernieuwing en verandering dient eigen te zijn aan de kerk. Berkhof formuleert het in zijn boek 'Christelijk geloof' als volgt:

> "Er dient in de gemeente een 'principiële ontevredenheid' te zijn om het huis Gods dat nog onaf is! Ze moet in elke tijd en in elke leefkring nieuwe inzichten in het haar geschonken heil en daarmee nieuwe bronnen voor een leven van geloof, hoop en liefde aanboren om op alle terreinen waarop ze zich uitgedaagd ziet te kunnen beantwoorden aan de roeping die de Geest in dat uur voor haar heeft".[143]
>
> "Een kerk zal vanuit een voortdurende bezinning op haar notae tot voortdurende hervorming en vernieuwing moeten komen".[144]
>
> "Het kerk-zijn is dus geen statisch iets; het is een voortdurende beweging, een brug-gebeuren."[145]

De kerk dient dus altijd in beweging te zijn, altijd op zoek naar manieren waarop zij haar roeping in een veranderende context waar kan blijven maken. In hoeverre staat de Pijler open voor eventuele hervorming en vernieuwing en is zij zich bewust van de noodzaak hiertoe?

---

[139] Joh. 20:21b
[140] Matt. 28:18-20
[141] Berkhof, 'De apostoliciteit der kerk', in: Nederlands Theologisch Tijdschrift, 2.4, april 1948, p. 201
[142] Van de Leer, De kerk op haar smalst, p. 82
[143] Berkhof, Christelijk Geloof, p. 399
[144] Idem, p. 402
[145] Idem, p. 430

4.3.2. Samengevat: de theologische traditie en de kerk

Teun van der Leer komt in zijn scriptie over het ecclesiologisch minimum, nadat hij de ecclesiologie van een drietal theologen op een rijtje heeft gezet, tot de volgende conclusie over het wezen van de kerk:

> "…Het gaat dus om: *gelovigen* die *samenkomen*, die *Jezus als HEER belijden*, die *vorm geven aan zijn heerschappij*. Maar dat is niet het hele verhaal. De kerk is niet alleen van vandaag; zij is evenzeer van gisteren als van morgen. Als de Geest haar constitueert, heeft de kerk geschiedenis, heden en toekomst. De Geest is al een weg met de kerk gegaan en komt haar 'uit de toekomst tegemoet'. De kerk heeft in het heden de opdracht te bewaren wat haar in de geschiedenis van Godswege is toevertrouwd en te anticiperen op wat nog voor haar ligt. Zij moet apostolisch en profetisch zijn. Zij heeft traditie nodig en vernieuwing".[146]

Als we kijken naar de leer over de kerk als onderdeel van de theologie en ons voornamelijk richten op de kenmerken van de kerk, dan ontdekken we dat in alle genoemde kenmerken twee belangrijke zaken over het wezen van de kerk doorklinken, te weten: gemeenschap en missie. De groep mensen die door God tot één lichaam wordt gemaakt en wordt geheiligd, die Hij in al haar diversiteit bij elkaar laat horen en die Hij uitzendt, dat is een gemeenschap met een missie, dat is de kerk. Daarbij dient aangetekend te worden dat de kerk nooit af is. Het is immers een beweging van de Geest die haar tot voleinding zal brengen aan het einde der tijden.

4.4. Conclusie: wat is de kerk?

In dit hoofdstuk ontdekten we dat God de kerk uitnodigt tot diepe gemeenschap met Hem en met elkaar. Christenen worden geroepen om het leven te delen met God en met elkaar. Door hun onderlinge omgang en hun omgang met God wordt uitgedrukt wie zij zijn. Ook ontdekten we dat God de kerk uitzendt om Zijn werk op aarde te volbrengen. De kerk is geen doel, maar een middel waardoorheen God zijn missie wil volbrengen. De kerk behoort een hechte gemeenschap van gelovigen te zijn die zich gezonden weet.
Vanuit de bijbel ontdekten we dat de kerk daar is waar christenen samenkomen. Dat heeft niet zozeer met een gebouw te maken, maar veel meer met een verzameling van mensen. Ook zagen we dat de bijbelse beelden voor de kerk allemaal wijzen op een intensieve gemeenschap en een sterke missionaire gerichtheid.
Vanuit de theologische traditie omtrent de 'notae' werd zichtbaar dat de groep mensen die door God tot één lichaam wordt gemaakt (eenheid), die door Hem wordt geheiligd (heiligheid), die Hij in al haar diversiteit bij elkaar laat horen (katholiciteit) en die Hij uitzendt (apostoliciteit), een gemeenschap met een missie is, waarbij vernieuwing en verandering een continue factor is (profetie), omdat de kerk een beweging van de Geest is die haar tot voleinding zal brengen aan het einde der tijden.

In dit hoofdstuk hebben we ons diverse keren afgevraagd hoe er in de Pijler gekeken wordt naar de kerk en hoe bepaalde onderdelen van dat kerkzijn vormgegeven worden. In hoofdstuk 6 worden hierop antwoorden gezocht.

[146] Van der Leer, De kerk op haar smalst, p. 84-85

5. Wat doet de kerk?

Voor dat we over gaan tot een kritische bespreking van de Pijler wil ik in dit hoofdstuk stil staan bij de kerk als gemeenschap en als organisatie. In hoofdstuk 4 ontdekten we dat de kerk een gemeenschap met een missie is. In dit hoofdstuk bekijken we hoe dit in de praktijk gestalte kan krijgen. Met andere woorden: welke taken vervult de kerk als gemeenschap van gelovigen en welke structuur en cultuur is daarbij nodig? In paragraaf 5.1. sta ik stil bij de kerk als gemeenschap van gelovigen die een aantal taken dient uit te voeren. Hierbij baseer ik me op theologische uitgangspunten. In paragraaf 5.2. kijken we naar de organisatorische aspecten van de kerk. In paragraaf 5.3. volgt een conclusie.

5.1. De kerk als gemeenschap

Uit de verkenning op het gebied van het wezen van de kerk in hoofdstuk 4 blijkt dat dit is samen te vatten in twee kernbegrippen, te weten: gemeenschap en missie. De kerk is een gemeenschap van gelovigen. De gemeenschap met God (communio) en de gemeenschap met elkaar (communitas) krijgen in de kerk gestalte. Dat moet ook wel, want anders zou de band met Christus lichaamloos, innerlijk en individueel blijven.[147] Maar wat is gemeenschap precies? Het gaat te ver om hier een hele theologische verhandeling te geven over het begrip gemeenschap. Ik volsta hier met enige hoofdlijnen.

In hoofdstuk 4 ontdekten we dat God in zichzelf een gemeenschap is en dat hij de mens uitnodigt om daar in te participeren. Ook ontdekten we dat God gedurende de geschiedenis bezig is met het creëren van een gemeenschap te midden waarvan Hij zelf aanwezig is. In het Oude Testament vergadert God zichzelf een volk, geeft hen regels (de wet) die gericht zijn op rechtvaardigheid, compassie en aanbidding. Hierdoor werd de gemeenschap met God en de onderlinge gemeenschap bevorderd. Het volk van God werd zo een theocentrische gemeenschap:

> "Yahweh wanted a people for Himself, and went to great lengths to be their king. By the practice of worship, and seeking His will through interpreting the Law, local communities engaged with Him at all levels. He would be their protector, guide and friend, the centre and focus of daily life".[148]

Helaas verliest het volk Israel deze 'theocentrische' manier van leven en verdween de op God gerichte gemeenschap. In het Nieuwe Testament zien we dat Jezus Christus dit nieuw leven in blaast. Christus vormt een levende gemeenschap rondom zichzelf en niet langer in een tempel van steen. In ongeveer drie jaar tijd leerde en vermaande Jezus de discipelen en vormde hij hen tot een gemeenschap die zou leven naar 'koninkrijksprincipes'. Dat zou de 'ekklesia' zijn. Door de uitstorting van de Geest met Pinksteren werd de gemeenschap opnieuw een 'theocentrische' gemeenschap. God ging opnieuw wonen te midden van zijn volk.

In de brieven van Paulus staat zeer centraal dat Christus ons bevrijdt van alles dat ons af kan houden van God (Hij herstelt de relatie met God), maar dat we die vrijheid alleen kunnen bezitten door een relatie met Hem *en met elkaar*.

> "Paul's deliberate policy was to bring people into intimacy with God in Christ, which in turn would lead to deeper personal relationships with one another (Rom 15.7). Accepting Christ

[147] Berkhof, Christelijk geloof, p.389
[148] Holmes, Becoming more fully human?, p. 285

> should compel us to accept all those already in Christ. For the Gospel (Phil 4.2-3) and the Spirit (2Cor 13.14, Eph 4.3, Phil 2.1) are both shared. Therefore, to embrace the Gospel is to enter community. This event and all of its processes Paul describes as *ekklesia*, an assembly or gathering of people".[149]

Paulus spreekt over de kerk als zijnde een familie. Hij gebruikt de terminologie op creatieve wijze en heeft het over een lichaam, huishouden, slaaf, broederschap, naaste, broer, kind, etc.. Men zag elkaar primair als leden van een grotere familie. Aan het idee van familie/gemeenschap ligt ten grondslag dat mensen het leven met elkaar delen. De eerste gelovigen baden samen, aten samen en gebruikten hun bezittingen om tegemoet te komen aan de behoeften van anderen.[150] Gemeenschap is volgens Darrel Guder:

> "the communal reality of holy living, mutual support and sacrificial service in the New Testament".[151]

In het vervolg van dit hoofdstuk wil ik inzoomen op de taken van de gemeenschap. Ik beantwoord de vraag: wat behoort de kerk te doen zodat zij gestalte geeft aan de missionaire gemeenschap die zij in wezen is? Er zijn verschillende opsommingen van de taken van de kerk mogelijk. Ik heb gekozen voor vijf werkwoorden die de taken van de kerk weergeven. Aan de hand van deze taken is de praktijk van de Pijler reeds beschreven.[152] We geven vorm aan de gemeenschap met God en met elkaar door deze vijf taken uit te voeren. Belangrijk is het om op te merken dat deze taken niet los van elkaar kunnen worden gezien. Door te zorgen voor elkaar of anderen te dienen, worden we gevormd. Door een authentieke gemeenschap te zijn of te vieren dat we bij God horen, getuigen we. Enzovoort.

5.1.1. Een zorgende gemeenschap[153]

De kerk is een gemeenschap van gelovigen die voor elkaar zorgen. De kerk is een plaats waar mensen oog hebben voor elkaar en lief en leed met elkaar delen. In de kerk signaleren mensen elkaars problemen en gevoelens en durven zij deze ook te delen. Als er sprake is van problemen of moeilijkheden, zowel praktisch of geestelijk, dan ziet men in de kerk naar elkaar om, bidt men voor elkaar en helpt men elkaar. Zo zijn we elkaars herders. Waarden als sympathie, compassie en empathie staan centraal en leiden tot wederkerigheid. De kerk is een zorgende gemeenschap.

5.1.2. Een vormende gemeenschap[154]

De kerk is een gemeenschap van gelovigen die gevormd worden en die elkaar vormen. Christus roept ons om elkaar op te bouwen, zodat we allemaal in geestelijk opzicht volwassen kunnen worden. In de kerk kun je groeien naar een weloverwogen, bewuste keuze voor Jezus Christus en doorgroeien naar waarachtig discipelschap. Dat heeft te maken met kennis en met karakter. Het gaat om het kennen van bijbelse waarheden (orthodoxie), maar ook om het leven naar deze waarheden (orthopraxis). Het doel van de vormende gemeenschap is meer te gaan lijken op Jezus Christus. Als kerk ben je met elkaar verantwoordelijk voor elkaars navolging van Jezus Christus. Bemoediging, vermaning en 'accountability' zijn zaken waardoor de kerk een vormende gemeenschap kan zijn.

---

[149] Holmes, Becoming more fully human?, p. 299
[150] Hand. 2:41-47
[151] Guder, Missional church, p. 145
[152] Zie hoofdstuk 2
[153] 1 Kor. 12: 24b-27, Gal. 6:2, Kol. 3:12-17, 1 Joh. 3:16-19
[154] Rom. 8:29, Ef. 4:11-16, Fil. 1:9, Kol. 3:16, Jak. 5:19

5.1.3. Een vierende gemeenschap[155]

De kerk is een gemeenschap van gelovigen die weten dat zij hun identiteit danken aan God. Zij is 'kuriakè', eigendom van de Heer.[156] Daarom prijst zij deze God voor wie Hij is en voor wat Hij doet. De kerk viert dat zij gezamenlijk 'maaltijd mag hebben met de Allerhoogste'. Ze herdenkt Gods reddend handelen. Dat mag zichtbaar worden in alle samenkomsten (groot of klein). Daar wordt de aanbidding omgezet in woorden, d.m.v. lofprijs, belijdenis, dankzegging en/of gebed. Daar wordt het woord van God verkondigd. Ook in het liefdemaal en avondmaal mag zichtbaar worden dat we met elkaar iets te vieren hebben. Kortom, de kerk is een vierende gemeenschap.

5.1.4. Een dienende gemeenschap[157]

De kerk is een gemeenschap van gelovigen die ook wel een koninkrijk van priesters genoemd wordt. Als alle christenen priesters zijn, dan ligt onze taak dus buiten onze gemeenschap.[158] Dit betekent ook dat elke christen geroepen is tot een dienende taak. De kerk wordt door de liefde van God gedrongen om een gebroken wereld te dienen. Dat betekent omzien naar mensen in nood, vooral ook buiten de eigen kring. Het gaat daarbij om waarden als compassie, rechtvaardigheid, recht doen, maar bovenal om liefde. Dit dienen is overigens tegelijkertijd een leren. We kunnen leren van de ontmoeting met onze medemens in nood.[159]

5.1.5. Een getuigende gemeenschap[160]

De aanwezigheid van de kerk in deze wereld getuigt ervan dat God heeft gehandeld, nog steeds handelt en zal handelen. In de manier waarop de kerk leeft en de manier waarop zij liefheeft (het zorgen, vormen, vieren en dienen) klinkt het getuigenis door. Een gefragmenteerde benadering van de taken van de kerk komt in de Bijbel niet voor:

> "Also, for Paul, people did not go to church to 'worship' (Banks 1980/1988:91). Instead Paul saw one's whole life as worship (Rom 12.1-2). To use a modern term, the meeting of the community together would best be described as 'mission', not worship. The mission seems to have been to express '*Theocentric'* community in Christ".[161]

We drukken in woorden, maar ook in daden uit dat God bezig is Zijn doel voor de schepping te bereiken. Van belang is dan wel dat dit zichtbaar is voor de wereld. Juist het contact met de buitenwereld is essentieel, want het gaat er om Gods presentie te zien en te benoemen in de wereld.[162] Als er alleen maar een hechte gemeenschap is die nalaat om banden aan te gaan met mensen van buiten en geen deel uitmaakt van netwerken in de samenleving, kan die gemeenschap ook geen licht op een berg zijn. Je kunt geen contrasterende gemeenschap zijn wanneer je de deuren en ramen stevig sluit om te kunnen overwinteren op Nova Zembla.[163] Doordat de eerste gelovigen zicht richtten op authentieke gemeenschap stonden zij in de gunst van het hele volk.[164] Hier komt het missionaire aspect van de gemeenschap om de hoek kijken. We delen het leven met elkaar en hebben lief: opdat de wereld zal zien dat de kerk bestaat uit volgelingen van Jezus Christus.[165]

---

[155] Jes. 4:21, Ef. 1:3-14, Rom. 11:33-36, 1 Tim. 1:17, Jud. 24-25
[156] Zie paragraaf 4.2.1.
[157] Matt. 25:31-46
[158] Ouweneel, in 'De bijbel is een heel groen boek', online artikel
[159] Hoek, Gemeentezijn dat houdt wat in, p. 84
[160] Matt. 5:13-16, Joh. 13:34-35, 1 Petr. 2:9
[161] Holmes, Becoming more fully human?, p. 306
[162] Interview met Erik Borgman, in 'Kerk moet niet bang zijn om aanstoot te geven', Trouw, 5 juni 2006.
[163] Kennedy, Stad op een berg, p. 137
[164] Hand. 2:47
[165] Joh. 13:35, Joh. 17:23b

5.2. De kerk als organisatie

De kerk is meer dan een mooi concept en ook meer dan een prachtig ideaal. De kerk krijgt gestalte in de realiteit van deze wereld. De kerk is een gemeenschap van gelovigen die op een bepaalde manier georganiseerd is, die een bepaalde cultuur kent en die een bepaalde visie heeft. In deze paragraaf beschrijf ik beknopt wat er verstaan wordt onder de begrippen visie, cultuur en structuur, zodat we in hoofdstuk 6 van dit verslag de Pijler aan de hand van deze begrippen kunnen toetsen.

5.2.1. Visie

Visie is een helder en precies 'plaatje' van een gewenste toekomst, gegeven door God aan zijn kinderen, gebaseerd op een scherp verstaan van God, zichzelf en de omstandigheden.[166] In de visie klinken de paradigma's, wereldbeelden en andere aannames die mensen hanteren door. Het proces van visievorming omvat ook hermeneutiek en onderscheidingsvermogen. De context waarin de gemeenschap zich bevindt en de bijbel kunnen immers zonder hermeneutiek niet goed verstaan worden. Onderscheidingsvermogen is van belang om de juiste strategische beslissingen te kunnen nemen.[167]
Hoewel visie een perspectief biedt op een (nog) niet bestaande realiteit, kan het zo helder zijn dat het een levend, bijna tastbaar beeld weergeeft. Visie motiveert en stuurt de organisatie, filtert informatie en helpt bij het maken van keuzes en het meten van voortgang. Een visie geeft richting, daagt uit en brengt eenheid en samenhang.[168] Een visie op de geloofsgemeenschap mag pas visie heten als zij betrokken is op buurt en samenleving. Een goed beeld van de samenleving maakt duidelijk waar het bij de kern van het gemeentezijn vandaag op aankomt.[169]

Visie dient niet verward te worden met missie. De missie omschrijft de hogere doelstelling van een organisatie. De missie is het grotere geheel waarbinnen de organisatie opereert. Anders dan bij bedrijven kan een kerk haar missie niet zelf kiezen. De missie is haar in de Schrift gegeven.[170] Een missie gaat gepaard met een visie.

5.2.2. Structuur

Naast dat de bijbel enige orde en structuur in de gemeenschap aanmoedigt[171], is structuur noodzakelijk om mensen in staat te stellen de juiste dingen op de juiste tijd met de juiste handvatten te kunnen doen. Structuur is nodig om de gemeente uiteindelijk tot volwassenheid te brengen. Structuur is heel breed en omvat elementen als beleid, bestuur, leiderschap, geloofsbelijdenissen, commissies, netwerken, groepen, normen en rollen. Van belang zijn ook zaken als gezag, autoriteit, besluitvorming, verantwoordelijkheid en accountability.
Heldere doelen zijn van belang om te voorkomen dat men vervalt in hoog verheven visies die in de praktijk nauwelijks werkelijk bereikt worden. Een belangrijke vraag omtrent structuur is: dient de structuur ons of dienen wij de structuur? Biedt de structuur voldoende ruimte voor verandering of is zij vooral gericht op het behouden van het verleden?

5.2.3. Cultuur

Elke gemeenschap heeft zijn eigen, unieke cultuur. Een cultuur kan helpend zijn in het bereiken van de visie, maar kan deze ook tegenwerken. Om een gewenste cultuur te creëren is het van belang zicht te hebben op de sterke kanten en zwakke kanten van de mensen die deel uit maken van de gemeenschap, maar ook op emoties, ratio, wensen, verlangens en angsten. Daarnaast is het van

---

[166] Barna, Turning vision into action, 1996, p.36
[167] Aantekeningen vanuit een mailwisseling met R. Doornenbal, 25 januari 2011
[168] Hendriks, Kerkvernieuwing…een uitdaging, p.45
[169] Idem, p. 47
[170] Uit paragraaf 2.1.2. van dit verslag blijkt dat de kerk dient aan te sluiten bij de missio Dei, de missie van God.
[171] 1 Kor. 12:40

groot belang zicht te hebben op de capaciteit van mensen: als we verwachten dat mensen actief deel uitmaken van een gemeenschap van gelovigen en mee willen werken aan het bereiken van een visie, dan legt dat beslag op hun tijd, energie, maar ook op hun emotie. Bovendien zijn mensen soms geestelijk, fysiek of emotioneel beperkt. Binnen cultuurvorming zijn daarom de volgende aspecten van belang: openheid, zorg, wederzijdsheid, luisteren, coachen en empowerment.

5.2.4. De rol van het leiderschap

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de rol van het leiderschap heel bepalend is bij het vormgeven aan visie, cultuur en structuur. Daarom benoem ik in deze paragraaf het leiderschap heel specifiek. Je kunt spreken van drie hoofdtaken van leiderschap:

- het definiëren en uitdragen van een visie die voldoende helder is en richting geeft
- het helpen vorm te geven aan de gewenste, op de Schrift gebaseerde, cultuur en spiritualiteit
- het structureren van de gemeente op zodanige wijze dat de visie bereikt kan worden en elk gemeentelid daaraan haar eigen, unieke bijdrage aan kan leveren.

Anders gezegd: het gaat er in de eerste plaats om de toekomst in een 'tastbaar' plaatje te gieten en die regelmatig aan de gemeenschap voor te houden. Daarnaast is het investeren in relaties en in vertrouwen vooral van belang, zodat er een cultuur ontstaat die ruimte biedt en helpend is bij het bereiken van de visie. Bovendien moet de organisatie op een zodanige manier vormgegeven worden dat de structuur mensen in staat stelt om een eigen, onderscheiden bijdrage te leveren aan het realiseren van de visie.

5.3. Conclusie: wat doet de kerk?

In dit hoofdstuk ontdekten we de taken van de kerk: de kerk is een gemeenschap van gelovigen die behoort te zorgen, te vieren, te vormen, te dienen en te getuigen. Overal waar christenen samenkomen in Jezus' Naam kunnen deze taken gestalte krijgen. Niet voor niets komen we in het Nieuwe Testament zoveel 'elkaar teksten' tegen. De gemeenschap van gelovigen wordt voortdurende aangemoedigd om voor elkaar te zorgen, elkaar lief te hebben, elkaar te bemoedigen, elkaar te vermanen, etc.[172] Zodoende is men een getuigenis voor de omgeving. Om ervoor te zorgen dat dit ook daadwerkelijk gebeurt is er visie nodig, maar ook de juiste structuur, een goede invulling van het leiderschap en een gewenste cultuur. Aan de hand van deze begrippen zal verderop in dit verslag het kerkzijn van de Pijler beoordeeld worden.

[172] In het NT zijn 51 directe 'elkaar teksten' te vinden (NBG-vertaling). Zie bijlage 2 voor een overzicht van deze teksten.

6. SWOT-analyse van de Pijler

In dit hoofdstuk vindt de zogeheten SWOT-analyse van de Pijler plaats.[173] Een SWOT-analyse kan als hulpmiddel worden gebruikt binnen het proces van strategiebepaling. De SWOT-analyse wordt ook wel een situatieanalyse genoemd en is erop gericht om alle bevindingen uit de interne analyse[174] en de externe analyse[175] met elkaar te combineren, zodat er een inzichtelijk geheel ontstaat van de huidige toestand waarin een organisatie verkeert. Anders dan in een bedrijf is er in de kerk, naast sterkten/zwakten en kansen/bedreigingen sprake van nog een 'externe', maar zeer bepalende factor: de Schrift. De Schrift dient als basis te liggen onder alle beslissingen aangaande het kerkzijn. Vandaar dat ik in de hoofdstukken 4 en 5 heb stilgestaan bij het wezen en de taken van de kerk. In dit hoofdstuk komt alles bij elkaar: de beschrijving van de Pijler, de beschrijving van de context, de theologie, maar ook de meningen en opvattingen van de leiders die zijn geïnterviewd. Dit alles heeft geresulteerd in een kritische bespreking van de Pijler. Achtereenvolgens benoem ik in paragraaf 6.1. de sterkten en zwakten van de Pijler en in paragraaf 6.2. de kansen en bedreigingen voor de Pijler. In paragraaf 6.3. confronteer ik deze met elkaar in een zogeheten confrontatiematrix en in paragraaf 6.4. beschrijf ik de knelpunten van de Pijler die voortvloeien uit de interne analyse.

6.1. De interne analyse: sterkten, zwakten en conclusie

In deze paragraaf volgt een kritische bespreking van de Pijler naar aanleiding van de in hoofdstuk 2 beschreven situatie en worden de sterkten en zwakten van de Pijler benoemd.

6.1.1. Sterkten van de Pijler

Zorgen

Zorg is één van de vijf hoofdtaken van de kerk en zorg is een belangrijk en sterk ontwikkeld aspect van het gemeentezijn in de Pijler. Het beleidsstuk van het pastoraat begint met een Bijbeltekst die gericht is aan iedereen:

> "God heeft ons lichaam zo samengesteld dat de delen die het nodig hebben ook zorgvuldiger behandeld worden, zodat het lichaam niet zijn samenhang verliest, maar alle delen elkaar met dezelfde zorg omringen. Wanneer één lichaamsdeel pijn lijdt, lijden alle andere mee; wanneer één lichaamsdeel met respect behandeld wordt, delen alle andere in die vreugde." [176]

Eigenlijk staat hier dat de zorg voornamelijk in handen van de gemeenteleden zelf zou moeten liggen, zodat alle delen elkaar met dezelfde zorg omringen. In hoofdstuk 5 ontdekten we dat de bijbel er ook op deze manier over schrijft. Zorg is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Veel van de geïnterviewde leiders geven aan dat de zorg in de Pijler goed georganiseerd is. De georganiseerde zorg is ondergebracht in allerlei deelgroepen zoals ziekenzorg, ouderenzorg, een programma voor groepspastoraat, etc.. Dit kan als sterk punt van de Pijler benoemd worden.

Toch een klein aandachtspunt op het gebied van de zorg. In de praktijk zijn er nauwelijks inspanningen gericht op het toerusten van gemeenteleden op het gebied van het verlenen van onderlinge zorg. We bieden als kerk veel georganiseerde zorg aan, maar in hoeverre leren we de

[173] SWOT staat voor strengths, weaknesses, opportunities and threats
[174] Zie hoofdstuk 2
[175] Zie hoofdstuk 3
[176] 1 Kor. 12:24b-26

gemeenteleden ook zelf zorg te verlenen aan anderen? In het beleidsstuk van het pastoraat geven we aan dat sommige tendensen van de huidige cultuur ook in de kerk zichtbaar zijn:

> "Soms gaan wij op in onze eigen beslommeringen of hebben we geen oog voor de ander. Vaak speelt onmacht of onkunde een rol en weten we niet goed op welke manier we voor die ander kunnen zorgen.[177]

Ook wordt aangegeven dat we iets willen doen om deze tendensen te keren, maar dat wordt verder niet concreet uitgewerkt. Samenvattend kan zorg dus zeker benoemd worden als een sterk punt van de Pijler, maar winst kan geboekt worden op het terrein van de onderlinge zorg en de toerusting van de gemeente op dat gebied.

Vieren
In het huidige gemeentezijn van de Pijler ligt een sterke focus op de zondagse eredienst. Deze wordt gekenmerkt door een programmatig karakter. De diensten zijn kwalitatief goed, inspirerend, eigentijds en gericht op de praktijk van het leven. Het christenzijn beleven en uiten kan in de erediensten op een moderne en eigentijdse wijze. Regelmatig wordt aangegeven dat mensen God ervaren of ontmoeten in de eredienst. De diensten zijn aansprekend van aard en gericht op het in beweging brengen van mensen. De erediensten kunnen als een sterk punt van de Pijler worden gezien.

Ook hier nog wel een aantal aandachtspunten. Het programmatige karakter van de erediensten zorgt ervoor dat er weinig ruimte is voor ontmoeting en interactie met elkaar. Er is geen ruimte voor dankzegging en gebed door de gemeente zelf. De zondagse samenkomsten worden niet ervaren als een plaats waar gemeenschap beleefd wordt.[178] Dit is een gevolg van (onbewuste) keuzes die er op het gebied van de erediensten zijn gemaakt. Zo is het avondmaal een formele plechtigheid en wordt het niet ervaren als een gezamenlijke viering van het feit dat Jezus voor ons gestorven is. Ook in de doopdiensten wordt zichtbaar dat men de doop niet echt beschouwt als een toetreding tot de plaatselijke kerk, maar meer als een publieke expressie van de individuele geloofskeuze en geloofsvernieuwing. Omdat er geen concrete visie op de eredienst is, niet duidelijk is welke onderdelen daarin wenselijk zijn en men niet helder heeft welke doelen men ermee wil bereiken, worden de diensten vormgegeven op de manier 'zoals het altijd al ging'. Al met al kunnen we concluderen dat de erediensten een sterk punt zijn van de Pijler, waarbinnen echter nog wel verbeteringen op bovengenoemde punten mogelijk zijn.

Cultuur
Er is in de gemeente een sterke motivatie en passie waar te nemen. Mensen zijn blij met hun geloof, ervaren een hartstochtelijk geloofsleven en willen daar graag vorm aan geven. In de Pijler is weinig onwil te bespeuren op dit gebied. Wel is het de vraag in hoeverre mensen in staat zijn om het christenzijn en het gemeentezijn in de praktijk van alledag vorm te geven. Hier wordt veel mee geworsteld. De Pijler wordt door velen als relevant ervaren, omdat de manier waarop zij gestalte geeft aan haar kerkzijn aansluit bij het algemeen heersende levensgevoel. De kerk is eigentijds, betrokken op de individuele levens van haar bezoekers en voorziet duidelijk in een behoefte. Dit is als sterk punt van de Pijler te benoemen.

[177] Stouwdam, Notitie pastoraat, december 2010, p. 4
[178] Dit blijkt o.a. uit de interviews met de leiders.

6.1.2. Zwakten van de Pijler

Gemeenschap

Gemeenschap is een zeer belangrijke waarde van het kerkzijn van de Pijler en is dan ook nadrukkelijk in de visiezin verwoord. In de Pijler wordt het volgende over gemeenschap gezegd: 'we groeien als gemeenschap en bieden elkaar veiligheid'.[179] In hoofdstuk 4 ontdekten we dat de bijbel en de theologie heel nadrukkelijk laten zien dat de kerk een hechte gemeenschap behoort te zijn. God nodigt ons uit tot diepe gemeenschap met hem en met elkaar.[180] De vraag is of er in de Pijler voldoende ruimte gecreëerd wordt voor die gemeenschap, of mensen voldoende gestimuleerd worden daar deel van uit te maken en of daarin voldoende diversiteit mogelijk is? Gemeenschap krijgt in de Pijler voornamelijk gestalte in de kleine groepen. Echter meer dan 50% van de vaste bezoekers en gemeenteleden maakt geen deel uit van een kleine groep.[181] Zolang je geen deel uitmaakt van een kleine groep kan je, als gevolg van de grootte van de gemeente, snel tussen de wal en het schip vallen. Als de kleine groep bijvoorbeeld nog te bedreigend is of niet in het gefragmenteerde leven past is er geen alternatief.[182] Daarbij komt nog dat de frequentie waarop de kleine groepen samenkomen en de huidige samenstelling van die groepen niet echt bijdraagt aan het worden van een groep mensen die nadrukkelijk de onderlinge gemeenschap beleeft. De kleine groep komt 1x per twee weken samen, tenzij de groep dit anders afspreekt.[183] Bovendien zijn veel groepen samengesteld uit mensen verspreid over Lelystad en omgeving, waardoor de onderlinge gemeenschap beperkt blijft: het leven wordt niet van nature gedeeld. Een bijkomend nadeel is dat de groepen relatief homogeen zijn qua samenstelling: gelijkgezinden, zelfde leeftijdscategorieën, etc. Hierdoor mis je in sommige groepen de 'wijsheid van de ouderen' en in andere de 'passie van de jongeren'. Dit zou elkaar kunnen bevruchten, mits zij elkaar in dezelfde gemeenschap ook daadwerkelijk zouden ontmoeten.

In hoofdstuk 4 ontdekten we dat een plaatselijke groep gelovigen nooit wordt beschouwd als 'enkel een deel' van de gehele gemeente, maar dat iedere groep, hoe klein ook, de totale gemeenschap van gelovigen vertegenwoordigt.[184] Anders gezegd: een deel vertegenwoordigt het geheel en is niet minderwaardig aan het geheel. Hoe kijken we in dit verband naar de kleine groepen van de Pijler? Zijn zij volledig kerk of slechts een onderdeel van de kerk? Op dit moment houden we een aantal taken bewust of onbewust uit de handen van de kleine groepen weg, maar is dat ook wat we willen? We hebben gezien dat diversiteit en verschillen niet per definitie de eenheid ondermijnen.[185] Een vraag die we ons naar aanleiding hiervan kunnen stellen is: durven we variatie en diversiteit binnen de gemeente te laten bestaan of zelfs aan te moedigen?

Ook in de erediensten wordt gemeenschap beperkt beleefd[186] en in de bedieningsgroepen komt men overwegend op functionele basis bij elkaar. Hiermee zijn alle gelegenheden die tot gemeenschap kunnen leiden benoemd en blijkt dat de Pijler er maar beperkt in slaagt om tot diepere vormen van gemeenschap te komen.

Diverse leiders geven in de interviews aan dat de gemeenschap die beleefd wordt, vaak heel 'vluchtig' is. Zodra men door omstandigheden geen deel (meer) uit kan maken van een kleine groep

[179] Visie achtergrond document, evangelische kerk Pijler, 2008

[180] Zie paragraaf 4.1.1.

[181] Uitgaande van de lijst inschrijvingen kleine groepen (januari 2011) en de geschatte bezoekersaantallen van de Pijler

[182] Uit een enquete gehouden tijdens de eredienst van zondag 12-12-2009 bleek dat veel mensen die al 5 jaar in de Pijler komen of zelfs al lid zijn, niet in een KG zitten. Reden hiervoor was voornamelijk gebrek aan tijd.

[183] Keijzer, Advies kleine groepen, april 2010, p. 6

[184] Zie paragraaf 4.2.1.

[185] Zie paragraaf 4.3.1.

[186] Zie hierboven in paragraaf 6.1.1. onder het kopje vieren

of bedieningsgroep vallen veel contacten weg. Daarnaast blijkt dat veel mensen die bijvoorbeeld de Pijlercursus hebben gevolgd en tot geloof gekomen zijn, nooit de stap naar de gemeenschap hebben gemaakt en in veel gevallen ongemerkt weer zijn verdwenen.[187] Ook zijn er voorbeelden van mensen die in de loop der jaren zijn weggegaan uit de Pijler zonder dat men ervan wist. Daarnaast gebeurt het dat mensen al jaren in de Pijler komen en zij dan nog steeds de stap naar de gemeenschap niet hebben gemaakt. Het lukt het niet om zich aan de anonimiteit te ontworstelen. Op grond van deze zaken kunnen we gemeenschap in de Pijler als zeer kwetsbaar benoemen.

Vorming

Veel inspanningen in de Pijler zijn er op gericht om mensen te vormen naar het beeld van Jezus Christus. De thematiek van de prediking is zo concreet en praktisch mogelijk, het ondersteunende cursusaanbod is grotendeels afgestemd op het leren vormgeven van het christenzijn in alledaagse situaties.[188] Aan de vorming in de Pijler zit echter ook een zwakke kant, want hoewel er een uitgebreid onderwijsaanbod in de Pijler is, moet er gezegd worden dat vorming meer is dan alleen onderwijs.[189] Mensen worden op verschillende manieren gevormd. Deel uitmaken van de gemeenschap, voor elkaar zorgen en samen mensen buiten de kerk dienen zijn op zichzelf vormende activiteiten. De visie hierop is in de Pijler nauwelijks ontwikkeld. Het onderwijs is bedoeld om discipelschap te stimuleren, maar in de huidige uitvoering toch vooral gericht op kennisoverdracht. In het visiedocument wordt o.a. aangegeven dat we discipelschap belangrijk vinden ('wij eren God door radicaal Jezus te volgen'). De ondervraagde leiders geven echter aan dat we hier te weinig in slagen. Er is in de praktijk nog steeds weinig verbinding tussen het onderwijs en het functioneren van de gemeenschap in de praktijk van het leven. Daarbij wordt er in het onderwijs overwegend uitgegaan van één leerstijl, namelijk die van analyseren en abstract denken ('thinking').[190] Nagedacht dient te worden over de inhoud en de vorm waarop mensen in de Pijler gevormd kunnen worden, rekeninghoudend met de toenemende fragmentatie van de levens van mensen[191], want beschikbare tijd is een sterk bepalende factor in het al dan niet volgen van onderwijs. Bovendien is de Pijler een grote kerk waarin grote 'niveauverschillen' waarneembaar zijn op zowel geestelijk als intellectueel gebied. Hoe zorgen we er voor dat ieder gemeentelid in staat is onderwijs te ontvangen dat aansluit bij zijn/haar geestelijke en intellectuele niveau? Dit pleit voor meer diversiteit.

Dienen

Opvallend is dat men in de Pijler, wanneer men over dienen spreekt, vooral denkt aan het opnemen van een taak binnen de kerkelijke organisatie.[192] Dienen is in de Pijler dus voornamelijk intern gericht. Om verwarring te voorkomen wil ik benadrukken dat de kerk een dienende taak heeft t.a.v. de wereld waarin zij geplaatst is.[193] Dienen is dus voornamelijk extern gericht. Hoewel in het beleidsstuk van de groep 'kiezen voor delen' de focus op het uitgaan van de gemeenteleden ligt, wordt dit in de praktijk beperkt zichtbaar. Er is geen duidelijke strategie om kleine groepen en gemeenteleden naar buiten gericht te krijgen. En ook kleine groepen zelf geven aan veel moeite te hebben met het 'open zijn naar de wereld om hen heen'.[194] Toch hebben we in hoofdstuk 4 ontdekt

---

[187] Dit blijkt uit de inschrijvingslijsten van de Pijlercursus vanaf 2001

[188] Zo is er een uitgebreid aanbod voor het werken aan relaties en loopt momenteel de cursus "Tijd van je leven" die gericht is op het investeren in gezinnen.

[189] Zie paragraaf 5.1.2.

[190] Kolb onderscheidt vier verschillende leerstijlen: doen, denken, ervaren en waarnemen

[191] Zie paragraaf 3.1.4.

[192] Ter illustratie: 'kansen om te dienen' op de website staat vol met vacatures die in de kerkelijke organisatie vervuld kunnen worden

[193] Zie paragraaf 5.1.4.

[194] Uit een enquete gehouden tijdens de eredienst van zondag 12-12-2009 bleek dat mensen die in een kleine groep zitten het minst tevreden zijn over de waarde openheid naar de omgeving toe

dat de kerk een gemeenschap is met een missie. Zij behoort midden in de wereld te staan om zodoende te kunnen bouwen aan Gods Koninkrijk.[195] We zagen ook dat God een missie heeft en dat Hij zijn kerk uitnodigt om daarin te participeren.[196] We ontdekten dat de bijbel spreekt over de kerk als het Lichaam van Christus op aarde die het werk voortzet dat Hij begonnen is.[197] En ook uit de 'notae' blijkt dat de kerk één is vanwege haar roeping, dat zij apart gezet is voor de wereld en dat zij zich gezonden weet.[198] Waarom is het echte uitgaan als geloofsgemeenschap in de Pijler dan zo beperkt ontwikkeld? In de interviews geven bijna alle leiders aan dat het dienen van de ander buiten de kerk maar moeizaam gaat. We weten niet op welke manier dit zou moeten en zijn vooral gericht op het binnenhalen van mensen.[199] Het IDO waarin de Pijler participeert staat wel midden in de samenleving. Het werk dat het IDO doet wordt enerzijds als waardevol beschouwd, maar anderzijds ook als uitbesteden van de verantwoordelijkheid van de gemeente. Hoewel er verschillende individuen vanuit de Pijler maatschappelijk betrokken zijn, is de Pijler dat als gemeenschap niet. Er is ook geen visie op maatschappelijke betrokkenheid van de Pijler in Lelystad. De leiders geven aan dat de sterke interne gerichtheid een risico met zich mee brengt, namelijk dat we alleen nog maar met onszelf bezig zijn. Het dienen kan beschouwd worden als een zwakte.

Getuigen

De Pijler drukt in haar visiedocument uit dat zij eigentijds en verrassend wil zijn om de buitenkerkelijke mens te bereiken ('wij sluiten aan bij onze omgeving'). Om aan kunnen sluiten bij de omgeving, moet je weten wat daar speelt. In hoeverre heeft de Pijler daadwerkelijk aansluiting met mensen in Lelystad? Opvallend is dat de Pijler min of meer homogeen is qua samenstelling. De Pijler is een relatief blanke kerk en ook de sociale onderkant van de samenleving is nauwelijks vertegenwoordigd. En dat terwijl het kerkgebouw van de Pijler grenst aan een wijk waar een overgrote meerderheid een donkere huidskleur heeft en zich wel aan de onderkant van de samenleving bevindt. Kennelijk is de Pijler niet in staat andere bevolkingsgroepen te bereiken dan grofweg gezegd de blanke middenklasse en laat de aansluiting met de mensen in Lelystad nog wel te wensen over.

Toch is getuigen een belangrijke waarde van de Pijler. Niet voor niets bestaat er een bedieningsgroep die zich hier specifiek op richt, te weten de bedieningsgroep 'kiezen voor delen'. Alle activiteiten die in het beleidsstuk van 'kiezen voor delen' zijn verwoord, zijn gericht op het naar buiten gaan. Naar buiten gaan, ofwel getuigen van het geloof is in de Pijler voornamelijk een individuele zaak. In je eigen netwerk (gezin, werk, buurt) hoor je het getuigenis te laten klinken. Maar dat vindt niet iedereen even makkelijk. Ook de kleine groepen geven aan dat zij niet in staat zijn als groep d.m.v. woorden of daden te getuigen van hun geloof.[200] Het getuigen wordt hierdoor een zaak van de 'grote kerk' die ervan uit gaat dat mensen naar haar toekomen. De Pijler hanteert immers een attractioneel model.[201] Uit de omgevingsanalyse in hoofdstuk 3 blijkt echter dat het steeds minder vanzelfsprekend is dat mensen naar de kerk toekomen. De kerk en ook de Pijler is in de ogen van veel buitenkerkelijken een verouderd instituut waar je niet veel te zoeken hebt. De echt buitenkerkelijke mens komt niet meer naar de kerk en zal dat in de toekomst nog minder doen.[202]

[195] Zie paragraaf 4.1.2.
[196] Idem
[197] Zie paragraaf 4.2.2
[198] Zie paragraaf 4.3.1.
[199] Dit wordt verder uitgewerkt onder de zwakte getuigen
[200] Zoals verwoord in deze paragraaf onder de zwakte dienen
[201] Zie paragraaf 2.3.2.
[202] Dat blijkt ook uit de ontkerkelijking zoals beschreven in paragraaf 3.1.1.

Al met al kan er gesteld worden dat de Pijler te kampen heeft met onzichtbaarheid. Wat ziet de buitenkerkelijke Lelystedeling van de kerk, afgezien van het gebouw aan de Ketelmeerstraat? Hoe komt de gemiddelde Lelystedeling in contact met de gemeenschap van gelovigen? Door deze onzichtbaarheid wordt het moeilijker om een getuigenis te laten klinken. Getuigen kan hierdoor benoemd worden als een zwakte van de Pijler.

Missie/visie

Er is in het verleden in de Pijler heel veel aandacht besteed aan het formuleren van visie. In 2008 is er een gemeentebreed visieproces geweest. Gevolg is dat iedereen in de Pijler de visiezin kent. Hoe deze visiezin in de praktijk van het gemeentezijn tot uitdrukking behoort te komen is echter onbekend. Leiders op verschillende (ook beleidsvormende) posities geven aan dat de visie niet helder is, dat er te weinig aan de visie wordt gerefereerd en dat deze te weinig richting geeft. Men functioneert op dit moment vanuit een impliciete visie en doet de dingen zoals ze altijd al zijn gedaan. Daarnaast vraagt men om meer voorbeeldgedrag: in hoeverre leeft het leiderschap van de Pijler de visie voor in het eigen leven? Als gevolg van deze onduidelijkheid hebben leiders het gevoel te moeten 'zwemmen' en missen zij structurele ondersteuning. Hoewel de visiezin van de Pijler de essentie van het gemeentezijn precies weergeeft[203], bestaat er een sterke behoefte in de gemeente aan een heldere invulling van de visiezin. Mensen vragen om het plaatje: hoe ziet het eruit en wat wordt er van mij gevraagd? [204] Pas als dat plaatje helder is en de visie ook betrokken is op de samenleving waarin de kerk zich bevindt, is er sprake van een visie.[205] Nu blijft de Pijler steken in de formulering van een prachtige zin die haar missie weergeeft, maar ontbreekt het aan een concrete invulling. Dit is een nadrukkelijke zwakte van de Pijler en oorzaak van heel veel onduidelijkheid, maar ook frustratie bij de leiders binnen de Pijler, zo blijkt onder andere uit de interviews. Op dit gebied zijn de leiders zeer uitgesproken. Een groot gevaar dat een onduidelijke visie met zich meebrengt is dat frustratie zich van hen meester maakt met als gevolg dat mensen gaan afhaken. Het is van groot belang dat de Pijler hier actie onderneemt.

Structuur

In de Pijler is er gekozen voor een attractioneel kerkmodel met bijbehorende organisatie-structuur.[206] Deze structuur vraagt veel tijd, geld en energie om haar goed te laten blijven functioneren.[207] Heel veel inspanningen van het leiderschap zijn gericht op het invullen en onderhouden van de huidige organisatiestructuur, terwijl het juist een taak van het leiderschap is om een zodanige structuur in het kerkzijn aan te brengen dat de visie bereikt kan worden en elk gemeentelid daaraan haar eigen, unieke bijdrage aan kan leveren. De vraag is of het huidige model effectief is in een maatschappij waarin mensen de stap naar het kerkgebouw steeds minder zullen zetten. Is er misschien winst te behalen is als de inspanningen van de mensen die nu nog intern gericht zijn, naar buiten gericht kunnen worden? Eén van de 'notae' van de kerk is dat zij profetisch behoort te zijn. De kerk is voortdurend in beweging en steeds weer op zoek om te kunnen beantwoorden aan de roeping die de Geest voor haar heeft.[208] In hoeverre durven we de huidige structuur kritisch te bekijken en staan we open voor vernieuwing, ook op het gebied van de structuur? In hoofdstuk 5 ontdekten we dat een belangrijke vraag omtrent structuur is: dient de structuur ons of dienen wij de structuur? En ook: biedt de structuur voldoende ruimte voor

---

[203] Zie paragraaf 4.4.

[204] "Geef mij alstublieft een reden om me in te blijven zetten...geef me een hint waar we heen gaan!" is een letterlijk citaat uit een mail van een gemeentelid aan de oudstenraad, d.d. 13-05-2011

[205] Zie paragraaf 5.2.1.

[206] Zie paragraaf 2.3.2.

[207] Ter illustratie: alle afdelingshoofden geven aan dat het regelmatig voorkomt dat zij 4 avonden per week uit hoofde van hun functie bezig zijn met de kerk en er is een afdeling ondersteuning waarin meer dan 100 mensen werkzaam zijn

[208] Zie paragraaf 4.3.1.

verandering of is zij vooral gericht op het behouden van het verleden?[209] John Stott stelt het heel scherp:

> "Our static, inflexible, self-centered structures are 'heretical structures', because they embody a heretical doctrine of the church. If our structure has become an end in itself, not a means of saving the world, it is a heretical structure."[210]

Op de vragen naar de organisatiestructuur wordt door leiders eenduidig gereageerd. De organisatie wordt door alle geïnterviewde leiders als niet transparant ervaren. Maar ook woorden als traag, reactief, star, etc., worden door de leiders gebezigd. Men spreekt over een energieslurpende organisatie, die weinig dynamisch is, 'overorganisatie', dubbele petten en over het gemis van een dagelijks bestuur. Ook heeft men het over 'eilandvorming' waarmee bedoeld wordt dat ieder zijn eigen bedieningsgroep in beweging houdt, maar dat daarbij te weinig verbinding met anderen ervaren wordt en er gebrek aan coördinatie van de vele verschillende activiteiten is. Dit is een nadrukkelijk signaal. De organisatie heeft de overhand gekregen boven het organisme. De structuur dreigt een doel op zichzelf te worden en de leiders van de Pijler geven allen aan dat er verandering noodzakelijk is. Je zou kunnen zeggen dat wij het risico lopen de structuur te dienen in plaats van andersom.

Doelen zijn onderdeel van de structuur.[211] Binnen de Pijler zijn de doelen niet helder. Veel leiders vragen zich af: wat willen we concreet bereiken en waar moet onze focus liggen? Zoals eerder gezegd hebben we een prachtige visiezin die de essentie van het kerkzijn weergeeft. Maar bereiken we ook iets op dit gebied? Bij het ontbreken van heldere en concrete doelen doen veel leiders wat hen goed lijkt en blijven ze doen wat ze al jaren doen. Als we het hebben over de structuur van de Pijler kunnen we stellen dat deze op verschillende gebieden zwak is.[212]

Cultuur

Enerzijds is de Pijler in staat aan te sluiten bij het levensgevoel van de moderne mens. Anderzijds dringt de vraag zich op hoe de Pijler tegelijk onderscheidend kan zijn van de consumentencultuur waarin zij zich bevindt. Door de ontkerkelijking die in de jaren tachtig grotere vormen ging aannemen, moest de kerk haar houding veranderen. Vooral in evangelische kerken werden op een nieuwe manier leden geworven. In een consumentencultuur bleek het noodzakelijk om hun kerk actief aan te prijzen in het publieke domein.[213] Zo ging het ook in de Pijler. Hierdoor loopt de Pijler een groot risico, namelijk dat mensen haar voornamelijk bezoeken om te voorzien in de eigen religieuze behoeften en te weinig gestimuleerd worden actief vorm te geven aan het gemeentezijn, dat zich voornamelijk buiten de zondagen om afspeelt.[214] Maar de Pijler is meer dan een religieuze dienstverlener. Zij bestaat uit mensen die aan elkaar gegeven zijn en met elkaar het leven willen delen om gestalte te geven aan de opdracht die haar is toevertrouwd. De consumentencultuur wordt min of meer in stand gehouden door het aanbieden van kant en klare programma's waar je als gemeentelid alleen maar uit hoeft te kiezen. Maar ook bijvoorbeeld de manier waarop de erediensten en het onderwijs worden ingevuld leiden tot consumentengedrag. Daarnaast worden

---

209 Zie paragraaf 5.2.2.

210 John Stott, The Living Church, p. 58.

211 Zie paragraaf 5.2.2.

212 N.B. uit het gemeenteprofiel dat begin 2008 in de Pijler door NCD is gemaakt, was 'doelmatige structuren' ook al één van de laagst scorende kwaliteitsprincipes.

213 Kennedy, Stad op een berg, p. 67

214 Uit een enquete gehouden tijdens de eredienst van 12-12-2009 bleek dat veel mensen al jaren in de Pijler komen, maar nog geen lid zijn. Dit geeft aan dat het zich verbinden aan de geloofsgemeenschap langer uitgesteld wordt. Dit is echter ook een maatschappelijke tendens (zie paragraaf 3.1.4).

mensen weinig gestimuleerd om deel uit te maken van de gemeenschap en er een actieve bijdrage aan te leveren. Er is veel vrijblijvendheid op dit gebied en de gekozen kerkvorm houdt dit in stand. Eén van de centrale vragen vanuit de probleemstelling is hoe we het gemeentezijn een meer integraal onderdeel kunnen laten worden van het leven van de gemeenteleden dan een aanvulling op dat leven. De vraag is of er niet een andere structuur nodig is waardoor de consumentencultuur wordt tegengegaan en waarbij de focus op de organisatie wat afneemt.

Een ander nadeel in de Pijler is dat we eigenlijk niet goed weten hoe de cultuur in de gemeenschap is. We willen wel dat de gemeenschap op een bepaalde manier functioneert, maar hebben daar weinig tot geen zicht op. Op vragen naar de heersende cultuur in de Pijler werd door de geïnterviewde leiders vaak aarzelend geantwoord. We hebben de zorg goed georganiseerd, maar we zijn niet altijd een zorgende gemeenschap. We zijn dynamisch in wat we doen, maar missen de dynamiek in de organisatie. De mensen in de Pijler zijn redelijk transparant, de organisatie totaal niet. We organiseren gastvrijheid, maar weten niet of we wel een gastvrije gemeenschap zijn. Er bevindt zich een merkwaardige discrepantie tussen hoe we willen zijn en hoe we werkelijk zijn. De volgende vraag dringt zich op: hoe kan het leiderschap vorm geven aan de gewenste, op de Schrift gebaseerde cultuur en spiritualiteit in een gemeente als je niet weet hoe de onderlinge gemeenschap functioneert?[215] Dit is van wezenlijk belang bij het beoordelen van een cultuur, maar ook bij de wens om een cultuur om te vormen naar het bijbelse ideaal. De werkelijke en gewenste cultuur in de Pijler verdient meer aandacht en is dus als een zwakte te benoemen.

Leiderschap

Leiderschap kan samengevat worden in drie hoofdtaken: het geven van richting, het vormgeven aan de gewenste cultuur en het aanbrengen van de juiste structuur.[216] Hierboven is over al deze drie punten al het één en ander geschreven. Graag voeg ik daar nog één punt aan toe en dat is het aspect van toerusting. In 2008 is er een gemeenteprofiel van de Pijler gemaakt. In dit profiel werd toerustend leiderschap als minimumfactor benoemd, wat inhoudt dat er op dit gebied het slechtst werd gescoord.[217] Toerustend leiderschap is erop gericht om anderen te ondersteunen en te helpen zich te ontwikkelen om hen zodoende in staat te stellen om het christenzijn/gemeentezijn in praktijk te brengen. Uit de interviews met de leiders blijkt dat toerustend leiderschap nog steeds een zwak punt is. De Pijler kent volgens de geïnterviewde leiders geen 'cultuur van empowerment'. De bedieningsgroep leiderschapsontwikkeling bestaat, maar heeft geen beleid en geen structurele rol in het huidige gemeentezijn. Een valkuil op dit gebied is een te eenzijdige gerichtheid op leiderschap als managementtaak. Hoewel het huidige organisatiemodel degelijk management vereist, gaat het er ook om dat leiders geholpen worden om vorm te geven aan het gemeentezijn en dat zij in staat zijn dat weer aan anderen over te dragen.[218] De conclusie is dat het leiderschap op de drie hoofdtaken die zij behoort uit te voeren steken laat vallen. Daarmee kan het leiderschap van de Pijler als zwakte worden benoemd.

6.1.3. Conclusie interne analyse

Als we naar de Pijler kijken dan zien we zowel sterke als zwakke punten. De Pijler beschikt over een groot potentieel: er is passie/verlangen om het kerkzijn gestalte te geven, er is sprake van een groot 'reservoir' aan gaven en talenten. Daarnaast is de Pijler in staat om op eigentijdse wijze vorm te geven aan haar samenkomsten en heeft zij de zorg voor hen die dat nodig hebben goed georganiseerd. Er zijn echter ook zwakten. De Pijler is kwetsbaar op de meest elementaire

[215] Dit wordt verderop in deze paragraaf nader uitgewerkt onder de zwakte leiderschap
[216] Zie paragraaf 5.2.2.
[217] Het gemeenteprofiel werd gemaakt door NCD Nederland. Dit gemeenteprofiel bestond uit een 8-tal kwaliteitskenmerken waarop de gemeente werd getoetst.
[218] Zie o.a. Ef. 4:11-13, 2. Tim. 2:2

onderdelen van het gemeentezijn: gemeenschap en missie. Daarnaast mist er een heldere en concrete invulling van de visie, is er sprake van een logge organisatie en functioneert het leiderschap niet adequaat. Daarbij komt nog dat we er beperkt in slagen om de gelovigen en leiders toe te rusten. Al met al is het de uitdaging om deze zwakten niet los van elkaar, maar geïntegreerd op te pakken, zodat het 'eilandgevoel' en de fragmentatie van het gemeentezijn wordt opgelost. In hoofdstuk 7 geef ik aanbevelingen waarmee de Pijler deze uitdagingen op geïntegreerde wijze te lijf zou kunnen gaan.

6.2. De externe analyse: kansen, bedreigingen en conclusie

In deze paragraaf geef ik een waardering aan de ontwikkelingen in de maatschappij zoals beschreven in hoofdstuk 3. Sommige ontwikkelingen zullen als kans voor de Pijler benoemd worden, sommige als bedreiging en weer andere zaken zijn min of meer neutraal. Het kan ook voorkomen dat een ontwikkeling zowel als kans en bedreiging kan worden gezien.

6.2.1. Kansen

Behoefte aan gemeenschap

In de huidige maatschappij is er een sterke behoefte aan oprechte en authentieke gemeenschap waar te nemen. Hoewel Nederlanders allemaal beweren individualisten te zijn, kiezen ze massaal 'voor de kudde'.[219] De Pijler zou een plaats kunnen bieden waar deze (h)echte gemeenschap ontdekt en beleefd kan worden. Zij heeft gemeenschap hoog in het vaandel staan[220] en bovendien is de kerk ten diepste een gemeenschap van gelovigen.[221] Daarnaast blijkt uit onderzoek dat in Lelystad de eenzaamheid wijder verbreid is dan gemiddeld in Nederland. De Pijler zou een belangrijke rol kunnen spelen in het bevrijden van deze mensen uit hun sociaal isolement.

Behoefte aan spiritualiteit en zingeving

Mensen staan weer meer open voor het bovennatuurlijke en het onverklaarbare. Daarnaast zoeken mensen in een materialistische samenleving naar de zin van het leven. Dit zijn twee grote kansen die de Pijler zou moeten grijpen, aangezien zij op redelijke gronden iets te vertellen heeft over het bovennatuurlijke en de mens de zin van het leven gaat begrijpen indien zij dat leven weet te plaatsen in het grotere verhaal dat de Bijbel biedt. Het is broodnodig voor de maatschappij dat er organisaties zijn als de kerk, die mensen de kans geven om te ontstijgen aan de materiële werkelijkheid en andere visies op het leven bieden.[222] Cultuursocioloog Van den Brink stelt:

> "Op sociaal niveau is in toenemende mate een gebrek aan geborgenheid merkbaar. Het sociale weefsel waarin mensen op een min of meer natuurlijke wijze hun plaats innemen, staat onder druk. En op individueel niveau zien we een tekort aan zingeving, omdat steeds minder mensen kunnen aangeven waar het bij hun werk en hun privéleven nu eigenlijk om gaat. Met andere woorden: het gebroken karakter van de moderne wereld dringt zich aan alle kanten op en er is meer dan genoeg te doen voor kerken, gelovigen of anderen die de heelheid willen bevorderen. Maar de grote vraag is – zoals gezegd – op welke wijze men daarbij te werk zou moeten gaan."[223]

[219] Zoals o.a. wordt aangetoond door Duyvendak en Hurenkamp in hun boek 'Kiezen voor de kudde'.
[220] Zie paragraaf 2.2.1.
[221] Zie paragraaf 4.1.1.
[222] Kennedy, Stad op een berg, p.135
[223] Donk e.a., Geloven in het publieke domein, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), p. 422

Verlies van een christelijke cultuur
Het verlies van een christelijke cultuur (postchristendom) kan als kans worden beschouwd. Christendom is niet meer vanzelfsprekend. Dit geeft de Pijler ruimte om zich te presenteren als een contrastgemeenschap. Niet zozeer door overal iets van te vinden en een sterke dogmatiek uit te dragen, maar voornamelijk door in leer en leven het geloof in een persoonlijk God te laten doorklinken. Hierbij is vooral het authentieke gedrag van de gemeenschap van belang. De orthopraxis gaat boven de orthodoxie.[224] Als de Pijler er in slaagt om vormen van gemeentezijn te vinden waarbij die gemeenschap op natuurlijke wijze gestalte krijgt en ook zichtbaar wordt, zal zij kunnen functioneren als een helder baken ten midden van een wereld die op dit gebied in het duister rond tast.

Postmodernisme
Het postmoderne denken is een kans. Dit lijkt tegenstrijdig omdat in het postmoderne denken alle waarheid relatief is. Tegelijkertijd is er echter ruimte voor het onverklaarbare. De ratio is niet langer allesbepalend voor de waarheid. Dat betekent dat mensen open staan voor spiritualiteit. Als de Pijler laat zien dat zij een spirituele gemeenschap is waarbij het geloof niet alleen zweverig is, maar ook daadwerkelijk invloed heeft op de levens van haar leden, dan zullen mensen hierdoor dichter tot God kunnen komen. Als de Pijler de echt buitenkerkelijke mens wil bereiken ligt hier een grote kans. De vraag is dan wel hoe de Pijler zichtbaar wordt voor deze groep mensen die niet vanzelfsprekend naar de kerk toe zal komen. Een andere vraag is of zij in staat is om een cultuur te creëren waarin de postmoderne, anderdenkende mens zich toch thuis voelt.

6.2.2. Bedreigingen
Marginalisatie van de kerk
De kerk loopt in snel tempo leeg, veel gelovigen gaan op zoek naar een kerk die hen nog wel aanspreekt ('circulation of the saints') of verlaten de kerk en sluiten zich niet meer aan bij een geloofsgemeenschap. Hierdoor brokkelt de kerk als geloofsgemeenschap langzaam af. Bovendien verslechtert het imago van de kerk en heeft zij in de beleving van buitenkerkelijken en ex-kerkelijken geen zeggingskracht meer. Dat is een bedreiging. Mensen vinden de kerk achterhaald, hypocriet, een stoffig instituut, etc. Dat straalt af op de kerk in totaliteit en dus ook op de Pijler. Nu zal de manier waarop de Pijler vormgeeft aan het kerkzijn niet meteen als ouderwets worden ervaren, maar de Pijler heeft wel te maken met de algemene vooroordelen over de kerk die mensen er van weerhouden om zelf een kijkje te gaan nemen. Het betekent dat de kerk niet meer de eerste plaats is waar mensen heengaan met hun diepe levens- en zingevingsvragen en brengt ook de Pijler op een achterstand ten aanzien van andere 'religieuze aanbieders'.

Postmodernisme
Christenen geloven in een absolute waarheid. Dit wordt in het postmodernisme in twijfel getrokken. Waarheid is in het postmodernisme relatief. Mensen bepalen zelf wat waar is en laten daarbij hun ervaring en gevoel sterk meewegen. Een mogelijk gevolg van deze benadering is dat er geen zekerheid meer is en dat waarheid subjectief wordt. Het christelijk geloof spreekt juist wel over zekerheid en waarheid.[225] Dat betekent dat de Pijler een grote uitdaging heeft als het gaat om zoeken naar manieren waarop zij de ander kan helpen de waarheid toch te ontdekken. Hierbij dient zij zich bewust te zijn dat het beginnen met 'de waarheid' de postmoderne mens meer op afstand brengt dan dichterbij.

[224] Zie verder in deze paragraaf onder de kans postmodernisme
[225] Zie o.a. Marc. 5:33, Joh. 1:14,17, 8:32, 14:6, Rom. 1:25, Ef. 1:13

Fragmentatie en individualisme
Het leven van mensen is steeds meer gefragmenteerd. Men steekt steeds minder tijd in het vormgeven en beleven van gemeenschap en bepaalt op basis van de eigen behoefte waar men deel aan neemt. Dit is een bedreiging voor de Pijler. Zij is ten diepste een gemeenschap van gelovigen. Als je deelhebt aan die gemeenschap, is dat niet vrijblijvend. Het brengt bepaalde plichten ten opzichte van de ander met zich mee. Het is de uitdaging voor de Pijler om vormen te vinden waarin gemeenschap gestalte kan krijgen, maar waar mensen ook voldoende ruimte ervaren om daarin hun eigen keuzes te maken.

Circulation of the saints
Veel kerkelijken trekken rond. Ze zijn op zoek naar een kerk die hun aanspreekt. Dat betekent dat er ook veel kerken leeglopen en dat kerkelijken op bepaalde plekken samenklitten. Dit laatste zien we in de Pijler ook gebeuren. Dit komt de kerk in zijn algemeenheid niet ten goede. Je zou kunnen zeggen: het zout komt op een grote bult te liggen en is niet meer verspreid over de stad. Gevolg is een verzwakking van de kerk in Lelystad. Een ander nadeel dat de circulation of the saints met zich meebrengt is dat in de kerken die wel weten te overleven er een zodanig christelijke subcultuur ontstaat dat de kloof met de samenleving nog groter wordt. Buitenkerkelijken raken hierdoor nog meer vervreemd van de Pijler en de stap naar de kerk zal nog groter worden.

6.2.3. Conclusie externe analyse
In hoofdstuk 3 ontdekten we dat we in een sterk veranderende context leven. Juist vanwege die context moet de Pijler ervoor waken dat zij te star wordt in haar vorm, omdat zij anders de verbinding met de wereld verliest. We ontdekten dat de sterke behoefte aan gemeenschap en zingeving in Nederland als kans benut kan worden. Zaken als postmodernisme, het verlies van een christelijke cultuur en de marginalisatie van de kerk hoeven niet perse als bedreiging te worden gezien, maar bieden ook kansen voor de Pijler, zeker als zij zich weet te presenteren als een authentieke, contrasterende gemeenschap. Ontwikkelingen zoals de fragmentatie van levens, het individualisme en de ‘circulation of the saints’ zijn als bedreiging benoemd omdat zij de kerk in haar algemeenheid verzwakken en haar reduceren tot een religieuze aanbieder. Verandering in de Pijler is echter nodig om de kloof naar de samenleving te kunnen blijven overbruggen en om zichtbaar te worden als contrastgemeenschap. Welke veranderingen dat zouden kunnen zijn wordt in hoofdstuk 7 beschreven.

6.3. Confrontatiematrix
De confrontatiematrix brengt de interne sterkten en zwakten in verband met de externe kansen en bedreigingen. Diverse combinaties worden inzichtelijk: een sterkte kan worden geneutraliseerd door een bedreiging, een bedreiging kan nog eens worden versterkt door een zwakte en een kans kan misschien wel maximaal worden benut door een sterkte. Omdat in de confrontatiematrix elke kans en elke bedreiging in verband gebracht wordt met elke sterkte en elke zwakte wordt er geen mogelijkheid over het hoofd gezien. Om het overzichtelijk te houden kies ik in elke categorie voor de drie meest zwaarwegende sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen.

Vanuit de interne analyse zijn dit de belangrijkste sterkten en zwakten:

S1: zorg	Z1: gemeenschap
S2: vieren	Z2: dienen/getuigen
S3: motivatie/passie	Z3: leiderschap/organisatie

Vanuit de externe analyse zijn dit de belangrijkste kansen en bedreigingen:

K1: behoefte aan gemeenschap
K2: behoefte aan spiritualiteit/zingeving
K3: verlies van een christelijke cultuur

B1: individualisme/fragmentatie
B2: verslechterend imago van de kerk
B3: ontkerkelijking/circulation of the saints

Sterkten

Bedreigingen	S1-B2 S2-B2 S3-B2 *verdedigen*	S1-K1 S3-K1 S1-K3 S3-K2 S2-K2 S3-K3 *aanvallen*
	B1-Z1 B2-Z2 B1-Z2 B3-Z1 B1-Z3 B3-Z2 *terugtrekken*	K1-Z1 K2-Z2 K3-Z3 K1-Z2 K2-Z3 K1-Z3 K3-Z3 K2-Z1 K3-Z2 *versterken*

Kansen

Zwakten

6.4. Conclusie: de issues van de Pijler

Issues zijn de waarnemingen die vanuit de SWOT analyse komen en de hoogste prioriteit hebben. Zoals eerder gezegd kunnen we het niet bij de interne en externe analyse laten, omdat er in de kerk nog een andere, zeer bepalende factor is, te weten de Schrift. Bij het bepalen van de issues wordt dus ook de theologie meegenomen zoals deze in hoofdstuk 4 en 5 is uitgewerkt.
Uit de theologische basis zoals gelegd in hoofdstuk 4 blijkt dat het wezen van het gemeentezijn samen te vatten is in twee begrippen: gemeenschap en missie. De Pijler heeft beide begrippen nadrukkelijk in haar visiezin verwerkt. In hoofdstuk 4 stelden wij ons een aantal vragen die als volgt samengevat kunnen worden: komt het wezen van de kerk voldoende terug in hoe de Pijler daaraan gestalte geeft?

Uit de SWOT-analyse blijkt dat juist op de twee essentiële onderdelen van het kerkzijn men er in de Pijler onvoldoende in slaagt daar goed vorm aan te geven. God nodigt zijn gemeente uit tot een diepe gemeenschap met Hem en met elkaar. Door het functioneren van die gemeenschap wordt zichtbaar dat God bestaat en door die gemeenschap wil God Zijn missie volbrengen. En juist in die twee elementen van het gemeentezijn, gemeenschap en missie, is de Pijler zwak.
Daarnaast heeft de Pijler te kampen met een logge organisatie, waarin het ontbreekt aan duidelijke richting. Hoe ziet die getuigende gemeenschap er uit? Wat doet zij? Wat wordt er van elk individueel gemeentelid gevraagd? Het is onduidelijk voor leiders van de gemeente, laat staan voor de gemeenteleden. Er zijn geen duidelijke doelen. Bovendien vraagt het in stand houden van de organisatie zeer veel energie, tijd, geld en mankracht die naar binnengericht is en daardoor niet besteed wordt aan het vormgeven aan gemeenschap. Een automatisch gevolg is dat het getuigenis van die gemeenschap verzwakt.

Bovengenoemde zwakke punten van de Pijler worden nog ‘lastiger’ door een aantal ontwikkelingen in de Nederlandse maatschappij. Het individualisme en de fragmentatie van mensenlevens vieren hoogtij en deze tendensen werken ook door in de kerk. Zij zijn een regelrechte bedreiging voor

gemeenschap. Het zorgt ervoor dat mensen zelf bepalen in hoeverre zij loyaal zijn aan de gemeenschap en in hoeverre de kerk is in te passen in het toch al gefragmenteerde leven. Vanuit de theologie hebben we gezien dat dit in wezen onmogelijk is: een ieder die tot geloof gekomen is, *is* onderdeel van het lichaam van Christus en *is* daarmee onderdeel van de ene, heilige, katholieke en apostolische kerk. Er valt dus eigenlijk niets te kiezen. Hier wordt de spanning tussen het ideaal en de realiteit pijnlijk duidelijk, want mensen kiezen wel degelijk. De vraag is hoe de Pijler mensen kan helpen om voor het juiste te kiezen. Nodig zijn in ieder geval een heldere visie en een structuur die de keuze vergemakkelijkt.

Dat de kerk naar de marge van de samenleving is verdwenen en dat zij kampt met een slecht imago, maakt het getuigenis van de gemeenschap van gelovigen nog zwakker. De kerk heeft te maken met een aantal vooroordelen zoals 'een stoffig instituut', 'nietszeggend', 'hypocriet', 'ouderwets', 'star', etc. Dit verslechterde imago gecombineerd met de toenemende ontkerkelijking betekent dat mensen in Nederland steeds minder reden hebben om naar de kerk te gaan. De Pijler gaat er echter nog steeds vanuit dat mensen wel komen, want zij hanteert het attractionele model. Veelzeggend is dat zij hiermee momenteel voornamelijk mensen met een kerkelijke achtergrond bereikt en dat een aantal andere, in Lelystad ruim vertegenwoordigde bevolkingsgroepen, zoals bijv. allochtonen en de onderkant van de maatschappij, in de Pijler zwaar ondervertegenwoordigd zijn.

Het probleem wordt nog urgenter doordat de kansen liggen op het gebied waar de Pijler nu juist zo zwak in is: het vormen van een (h)echte gemeenschap. De Nederlander is op zoek naar gemeenschap en zingeving. Meer dan vroeger kijkt men daarbij naar het gedrag van de ander: "als het waar is in jouw leven, dan kan het voor mij ook waar zijn". Het postmodernisme begint niet bij orthodoxie, maar bij de orthopraxis. Men kijkt eerst naar het leven van de christen en pas daarna naar de leer. Mensen conformeren zich niet meer aan opgelegde waarden vanuit de christelijke cultuur. Men is op zoek naar (h)echte gemeenschap, diepe zingeving en bovenal echtheid en authenticiteit.
Omdat het voor de buitenwereld onzichtbaar is hoe de geloofsgemeenschap functioneert en omdat men worstelt met de 'stap naar buiten', zijn er maar weinig gelegenheden voor de Pijler om de wereld te laten zien dat zij Zijn volgelingen zijn.

Samengevat kunnen we concluderen dat dit de issues van de Pijler zijn:

1. De manier waarop de gemeenschap binnen de Pijler gestalte krijgt is zeer kwetsbaar. Toch hoort de kerk ten diepste een gemeenschap te zijn en bovendien is de Nederlander meer op zoek naar gemeenschap dan ooit tevoren.
2. De Pijler is niet tot nauwelijks in staat om een getuigenis af te geven aan een breed publiek, omdat het functioneren van de geloofsgemeenschap onzichtbaar is in de maatschappij waarin de Pijler zich bevindt en het getuigenis beperkt wordt tot individuele evangelisatie van de gemeenteleden.
3. De visie van de Pijler is onduidelijk en de organisatie en het leiderschap functioneert onvoldoende. Het gevolg is dat er te weinig richting gegeven wordt en de meeste energie verloren gaat aan organisatorische zaken die bovendien allemaal intern gericht zijn.

7. Wat betekent dit voor de Pijler?

Wie zou er een beter antwoord kunnen geven op de behoefte naar gemeenschap en zingeving dan de kerk? Want zij *is* in wezen gemeenschap en geeft als geen ander antwoord op de vraag naar de zin van het leven! Wat zou er gebeuren als de gemeente van Christus zichtbaar wordt als een groep mensen die een contrasterende gemeenschap is? Die in de materialistische consumptiemaatschappij waarin wij leven mensen de kans geeft om aan die materiële werkelijkheid te ontstijgen? Die een gemeenschap is die leeft vanuit geloof, hoop en liefde en ondertussen elkaar helpt om door het gebroken leven hier op aarde heen te komen? Die een gemeenschap is die naar elkaar en anderen omziet en zo betekenis geeft aan het leven? Die gekenmerkt wordt door diepe onderlinge relaties, maar ook verbonden is met de wereld waarin zij geplaatst is en zo geïnteresseerde buitenstaanders kan verwelkomen en deel kan laten worden van de gemeenschap van de Koning?

Het lijkt misschien een te hoog gegrepen ideaal, maar niets is minder waar. Want één van de sterke kanten van de Pijler is zorg. Die sterkte kan uitgebuit worden. In de Pijler wil men er voor elkaar en voor anderen zijn. Dat zijn de eerste stappen op het gebied van het vormen van een hechte gemeenschap. Verder is de Pijler in staat haar erediensten op een eigentijdse en aansprekende manier vorm te geven. Met een heldere visie kan de Pijler de erediensten tot meer maken dan een verzameling individuen die elkaar op zondag opzoeken, omdat zij toevallig dezelfde geloofsbelijdenis delen. Daarnaast zijn verlangen en vertrouwen twee onmisbare ingrediënten. Er is in de Pijler een grote motivatie en passie aanwezig om vorm te geven aan de roeping die van Godswege ontvangen is. Mensen willen wel en roepen letterlijk om richting.
Eén ding moeten we nooit vergeten: de kerk is ten diepste een beweging van de Geest. Als wij vertrouwen op Hem die het hoofd van de kerk is en nooit loslaat wat Zijn hand begonnen is, dan komt het goed. De Heer bouwt het huis. Maar…durven we in dat vertrouwen gebaande paden te verlaten en te zoeken naar nieuwe wegen waarover de Heer ons wil leiden?

In dit hoofdstuk wil ik zicht geven op de nieuwe wegen waarover de Heer ons misschien wel wil leiden en zodoende antwoord geven op de vragen van de probleemstelling. In de inleiding van dit verslag is de probleemstelling als volgt verwoord:

Hoe kan evangelische kerk de Pijler, gezien de ontwikkelingen in maatschappij en kerk, invulling geven aan haar roeping op een zodanige wijze dat:

- *zij de onderlinge gemeenschap van gelovigen weet te bewaren en te stimuleren?*
- *het gemeentezijn een meer integraal onderdeel wordt van het leven van de gemeenteleden dan een aanvulling op dat leven?*
- *zij van betekenis is in de omgeving waar zij gevestigd is en dat zij zodoende de kloof naar de buitenkerkelijke mens overbrugt?*

In de paragrafen die volgen wil ik beschrijven welke wijzigingen er in het huidige kerkmodel dienen te worden aangebracht, zodat er meer ruimte zal zijn voor diepgaande en liefdevolle gemeenschap met God en met elkaar, dat het lid zijn van de gemeente van Jezus Christus een natuurlijker onderdeel kan worden van het leven van elke gemeentelid en dat de kerk meer aansluiting kan vinden bij de huidige maatschappij.

7.1. Antwoord op de probleemstelling

James Kennedy concludeert in zijn boek, "Stad op een berg", waarin hij zoekt naar de positie van de kerk in moderne, seculiere, democratische samenlevingen, het volgende:

> "Het is voor kerken die door kleurloosheid in een geseculariseerde samenleving ten onder dreigen te gaan van groot belang dat zij zich richten op de kwaliteit van hun gemeenteleven en de kracht van hun identiteit".[226]

Dit lijkt geschreven te zijn voor de Pijler. Want de kwaliteit van het gemeenteleven en de kracht van haar identiteit *is* het getuigenis. De gemeenschap *is* de missie. We moeten op zoek naar nieuwe manieren waarop de roeping van de kerk vormgegeven kan worden en waarbij de gemeenschap van gelovigen centraal staat en zichtbaar is voor de omgeving waarin zij zich bevindt. Investeren in (h)echte gemeenschappen dus en ervoor zorgen dat die gemeenschappen zich niet afzonderen van de wereld, maar zich er juist aan verbinden omdat zij zich in die wereld gezonden weten.

De conclusie die ik trek naar aanleiding van de issues van de Pijler[227] is, dat in de Pijler een radicale transformatie van het gemeentezijn nodig is. *De kerk moet op z'n kop*! In de komende paragrafen beschrijf ik die transformatie aan de hand van onderstaande begrippen:

- Van gemeente naar gemeenschap
- Van doen naar zijn
- Van komen naar gaan
- Van eenmanskerk naar allemanskerk

Maar het betekent ook dat er een radicale transformatie van het leiderschap en de organisatie van de kerk nodig is:

- Van organisatie naar organisme
- Van controle naar toezicht
- Van uitvoeren naar toerusten
- Van onderhouden naar vormen

7.2. Adviezen m.b.t. het gemeentezijn

7.2.1. Van gemeente naar gemeenschap

In de kerk gaat het in wezen om de gemeenschap met God en met elkaar. Je *gaat* niet naar de kerk, je *bent* de kerk. De kerk is niet één van de ballen die je omhoog houdt in het drukke en gefragmenteerde leven, maar de kerk is de basis van je leven van waaruit je de andere dingen doet. In een wereld waar het spreken van de woorden van het evangelie niet meer voldoende is, moet de kerk zich toewijden aan het scheppen en onderhouden van authentieke gemeenschappen waarin Christus centraal staat. Dat betekent dat men tijd investeert in relaties. Gemeenschappen die geen tijd investeren in elkaar zullen geen gemeenschappen zijn waar echte, kostbare en praktische liefde zichtbaar wordt. Mensen in deze gemeenschappen zullen niet samen lijden, ze zullen niet groeien in heiligheid als ze de waarheid niet spreken in elk aspect van elkaars levens, ze zullen elkaar niet tot hand en tot voet zijn, ze zullen elkaar niet bemoedigen en helpen op de weg van Christus.

Advies:

Geef binnen de Pijler nadrukkelijker vorm aan de gemeenschap. Mensen moeten geholpen worden het leven te delen op een meer structurele wijze dan alleen op zondag of tweewekelijks in de

[226] Kennedy, Stad op een berg, p.135

[227] Zie paragraaf 6.4.

kleine groep. Deel de gemeente op in kleinere gemeenschappen die geografisch zijn samengesteld of die zijn samengesteld op basis van een gedeelde missie/passie. Hiermee speel je in op d ehoge mate van 'buurtbetrokkenheid' in Lelystad.[228] De verbinding tussen jong en oud zal door deze structuur ook makkelijker gelegd worden. De gemeente krijgt daardoor meer de vorm van wat zij in werkelijkheid is: het gezin van God. Als deze gemeenschappen open zijn en nadrukkelijk de verbinding proberen te leggen met de directe omgeving waarin zij samenkomen[229] kan de Pijler daarmee tegelijkertijd inspelen op de behoefte aan gemeenschap die sterk aanwezig is in de huidige Nederlandse maatschappij.

7.2.2. Van doen naar zijn

De bijbel spreekt vaak in de imperatief (gebiedende wijs) en de indicatief (aantonende wijs) over christenen en de kerk. Dat betekent dat je iets moet doen, maar dat je tegelijkertijd ook al iets bent. De gemeente *is* het licht van deze wereld, *is* een stad op een berg, *is* het zout en *is* het lichaam van Christus. De gemeente *is* het getuigenis! Voor de Pijler betekent het dat we minder moeten 'doen' en meer moeten 'zijn'. Het betekent ook dat we niet langer moeten denken over de kerk in termen van gebouwen, programma's en activiteiten, maar in termen van gemeenschap. Zodoende is de Pijler in staat zich te presenteren als een contrastgemeenschap die iets te bieden heeft wat het individualisme en materialisme van de huidige maatschappij overstijgt.

Advies:
Leg uit waarom we willen dat mensen deel uitmaken van de kleinere gemeenschappen en stuur erop aan dat alle mensen deel zijn van een kleinere gemeenschap. Biedt hierbij ruimte voor variatie en diversiteit. Het eerste dat belangrijk is, is dat mensen ergens deel uit maken van de gemeenschap. Pas daarna komt het actief zijn in de organisatie van de gemeente in beeld. Gevolg is dat een aantal van de huidige activiteiten die we in de Pijler organiseren zullen moeten wijken. Verderop in dit verslag wordt besproken welke activiteiten dat zouden kunnen zijn.[230]

De volgende vraag is natuurlijk: wat moeten die gemeenschappen vervolgens dan doen? Zoals in het verslag ook duidelijk werd is de kerk daar waar christenen samenkomen in Jezus' Naam. En daar waar zij samenkomen moeten de taken van de kerk in praktijk gebracht worden: daar wordt dus gezorgd, gevormd, gevierd, gediend en getuigenis afgelegd. Geen van deze taken mag afwezig zijn en geen van deze taken mag worden uitbesteed. In alle gemeenschappen die gevormd worden moeten deze taken dus ten volle tot uitvoer komen. Zodoende is men het licht en het zout der wereld. Zodoende zal de wereld zien dat wij Zijn volgelingen zijn. Als men investeert in authentieke gemeenschappen waar de buitenkerkelijke medemens welkom is en kan meekijken in de levens van de christenen, wordt meteen ingespeeld op de kans die het postmodernisme biedt: de buitenkerkelijke krijgt de kans te zien dat het evangelie ook daadwerkelijk waar is in de levens van de gelovigen.

Advies:
Stuur de gemeenschappen aan op basis van de vijf hoofdtaken van de gemeente. Gebruik die als gespreksonderwerp in het contact met de kleinere gemeenschappen om te zien in hoeverre er taken blijven liggen en waar ondersteuning of extra toerusting nodig is.

7.2.3. Van komen naar gaan

[228] Zie paragraaf 3.2.3.
[229] Zie paragraaf 7.2.3.
[230] Zie paragraaf 7.3.4.

Hoe kan ‘de wereld’ zien dat wij volgelingen van Christus zijn? Hoe komt ‘de wereld’ in contact met de kerk als die kerk steeds meer naar de marges van de samenleving verdwijnt en steeds minder te zeggen heeft? Hoe lossen we deze spanning op? De enige mogelijkheid is dat we de kerk naar de mensen toebrengen. Anders gezegd: de kerk moet van een ‘attractionele’ houding omgaan naar een ‘incarnationele’ houding. De wereld moet blootgesteld worden aan onze christelijke geloofs-gemeenschappen. Dat kan alleen door te ‘gaan’, niet als individuen, maar als gemeenschappen. In plaats van onze gemeenschappen te verstoppen in onze kerkgebouwen en in onze huizen moeten we onze gemeenschappen daar heen brengen waar de mensen zijn: in de wijken en buurten, onder de armen, de daklozen, de mensen in de marge, de eenzamen, de verdrukten, etc.

Advies:
Ga van een attractioneel model om naar een incarnationeel model. De gemeente moet bestaan uit kleine, flexibele gemeenschappen die het vleesgeworden evangelie (‘incarnatie’) zijn en het evangelie zodoende brengen in de meest gebroken onderdelen van onze samenleving. Daar brengen we vervolgens de liefde van Christus in praktijk, onderling en naar anderen toe. Het begint ermee dat mensen zich in de christelijke gemeenschappen thuis kunnen voelen, ook als ze zelf misschien nog niet in God geloven. Alleen God kan mensen bekeren, maar dat begint in deze tijd met het gevoel bij de gemeenschap te mogen horen (‘belonging’). Pas daarna raakt men geïnteresseerd in de God waarin die gemeenschap gelooft (‘believing’) en staat men open voor het evangelie, zodat ook het leven van de nieuweling omgevormd gaat worden (‘behaving’).

7.2.4. Van eenmanskerk naar allemanskerk
Eerder in dit verslag schreef ik dat het individualisme en de fragmentatie van mensenlevens een regelrechte bedreiging voor de gemeenschap zijn.[231] Individualisme zorgt ervoor dat mensen zelf bepalen in hoeverre zij loyaal zijn aan de gemeenschap en fragmentatie leidt tot de vraag in hoeverre de kerk is in te passen in het toch al zo volle leven. Vanuit de theologie hebben we gezien dat dit in wezen onmogelijk is: een ieder die tot geloof gekomen is, *is* onderdeel van het lichaam van Christus. Een keuze voor Christus *is* een keuze voor Zijn Lichaam. Je hoort er dan volledig bij en je mag je inzetten ten dienste van de ander.

Advies:
Leg bovenstaande structureel aan de gemeente uit. Preek er met regelmaat over, stimuleer mensen onderdeel te zijn en pas het kerkmodel zodanig aan dat het voor een ieder mogelijk is om hier invulling aan te geven. In kleinere gemeenschappen die samen verantwoordelijk zijn voor het gemeentezijn en dus de vijf hoofdtaken van de kerk uitvoeren wordt consumptiegedrag voorkomen. Je bent meteen deel, je wordt automatisch ingeschakeld en kunt dus meteen levend lid van het lichaam zijn. Bovendien zul je niet verdrinken in de massaliteit. Ook is er automatisch meer onderlinge zorg, want je merkt elkaar op, deelt het leven en bent met elkaar verantwoordelijk voor degenen die God aan de gemeenschap waar jij deel van uitmaakt toevoegt.

7.3. Adviezen m.b.t. organisatie en leiderschap

7.3.1. Van organisatie naar organisme
Organisatie van de kerk is noodzakelijk, maar van ondergeschikt belang. De organisatie heeft een dienende functie. Zij zorgt ervoor dat dingen goed verlopen en zij is een middel i.p.v. een doel op zich. De kerk is het lichaam van Christus. Het is een organisme. Dat moet centraal blijven staan. De organisatie mag nooit boven het organisme uitstijgen. De enige manier waarop dit in de Pijler zal lukken is door alle aandacht te richten op het organisme en dat centraal te stellen. Er is een

[231] Zie paragraaf 6.4.

beweging nodig van de kerk als 'een centrale activiteit' naar de kerk als 'een decentrale gemeenschap'. Door de wijzigingen in de kerkelijke structuur en cultuur door te voeren zoals hierboven is verwoord[232], wordt het gemeentezijn weer in de handen van de gemeente gelegd en komt het organisme weer centraal te staan.

Advies:
Verander de rol van de organisatie. Het kerkgebouw waar voorheen het grootste deel van het gemeentezijn gestalte kreeg, is nu de plaats waar de verschillende gemeenschappen af en toe bij elkaar komen en elkaar ontmoeten. Zij weten zich op die momenten verbonden met elkaar en met God, vieren dat gezamenlijk en worden toegerust om vervolgens weer als gemeenschap van gelovigen de wereld in te kunnen trekken.

7.3.2. Van controle naar toezicht
De houding van de leidinggevenden binnen bovengenoemde organisatie zal ook moeten veranderen. Het gemeentezijn in handen van de gemeente leggen is best spannend, want daardoor hebben we minder in de hand en is er minder mogelijkheid om te kunnen controleren.

Advies:
Geef de kleinere gemeenschappen voldoende ruimte en vertrouwen vanuit de leiding om op eigen wijze vorm te geven aan de gemeenschap. Concreet betekent dat, dat ze bijv. zelf bepalen wanneer en hoe ze samenkomen en dat ze zelf kiezen wat ze willen betekenen voor de omgeving waarin ze wonen. De leiding van de gemeente gaat niet langer controleren, maar gaat een stap naar achteren en gaat meer functioneren als een soort toezichthouder.[233] Minder controleren dus, maar wel blijven monitoren. Daarvoor is een heldere ondersteuningsstructuur nodig, waardoor de kleinere gemeenschappen verbonden blijven met het grotere geheel en waardoor eventuele bijsturing en ondersteuning mogelijk is. Over deze structuur dient ook nagedacht te worden.

7.3.3. Van uitvoeren naar toerusten
De bijbel spreekt nadrukkelijk over dienend leiderschap. [234] Leiders in de gemeente van Christus zijn geen mensen die autoriteit nastreven en op de voorgrond willen staan. De leiders in de gemeente hebben een toerustende en coachende taak. Zij zijn geen uitvoerders, maar ondersteuners. Zij helpen de gemeente te functioneren op een manier die overeenkomstig de Schrift is en zorgen er zo voor dat die gemeente zelf volledig toegerust is voor het werk in Zijn dienst.[235] De gemeente in kleinere gemeenschappen op te delen en hen zelf verantwoordelijk te maken voor de vijf hoofdtaken van de kerk heeft gevolgen voor de taak van de huidige bedieningsgroepen van de Pijler. Deze moeten ondersteunend worden aan die gemeenschappen. Het zijn niet de voorgangers die altijd de overdenking moeten houden of de studies moeten geven, het zijn niet de pastorale medewerkers die altijd de zorg moeten verlenen, het is niet afdeling onderwijs die de studies moet verzorgen en het is niet alleen de bedieningsgroep "kiezen voor delen' die moet getuigen. De gemeenschap gaat dit zelf doen en wordt daarbij ondersteund.

Advies:
Maak als leiders de omslag in het denken van leiderschap als uitvoerende functie naar leiderschap als toerustende functie en wees primair gericht op het toerusten van anderen. Betrek mensen zoveel mogelijk bij voorbereiding en uitvoering van de vijf hoofdtaken in de kleinere

[232] Zie paragraaf 7.2.
[233] Hand. 20:28
[234] Matt. 20:25-28, Marc. 9:33-35, Gal. 5:3, 1 Petr. 5:3
[235] Ef. 4:11-13

gemeenschappen. Zo leren mensen verantwoordelijkheid te dragen en ook te nemen. Zoek structureel naar potentiële toekomstige leiders en rust hen d.m.v. trajecten toe voor het werk binnen de kleinere gemeenschappen. Creëer gelegenheden waar ze kunnen 'oefenen'. In de kleine gemeenschappen is men vormend bezig en worden mensen zoveel mogelijk uitgenodigd om mee te doen. Interactie is van groot belang. Ook de ruimte om mee te praten en mee te werken moet aan ieder structureel geboden worden.

7.3.4. Van onderhouden naar vormen

De eredienst is nooit bedoeld als theatershow. De zondagse samenkomst heeft niet als doel de gemeente te onderhouden, maar juist om haar te vormen. Dat geldt ook voor alle andere activiteiten die door de 'grote kerk' aangeboden worden. De kerk is géén religieuze dienstlverlener, maar een gemeenschap die gericht is op vorming. Het gaat erom dat we met elkaar gevormd worden naar het beeld van de Zoon. Dat is het doel.[236]

Advies:

Bij alles wat de organisatie centraal doet (zoals bijv. de erediensten, Celebrate Recovery, Pijlercursus, etc.) moet de vraag gesteld worden: in hoeverre ondersteunen wij hiermee de kleinere gemeenschappen in hun gemeentezijn en bij de uitvoering van de vijf hoofdtaken? Als het antwoord op deze vraag niet duidelijk gegeven kan worden, moet de activiteit niet doorgaan. Om te kunnen identificeren wat de kleinere gemeenschappen nodig hebben is het van belang dat de ondersteuningsstructuur goed functioneert.[237] Dat wat uit de gemeenschappen 'omhoog' komt kan gebruikt worden voor de invulling van de centrale activiteiten en de focus van de ondersteunende disciplines. De activiteiten die wel centraal worden aangeboden moeten altijd vormend zijn. Mensen moeten daar iets beleven/ontvangen waarmee ze in hun eigen, kleinere gemeenschap weer verder kunnen.

7.4. Een ideaalplaatje

In deze paragraaf wil ik graag een ideaalplaatje schetsen op grond van de situatie van de Pijler. Hoe zou een gemeentemodel er in Lelystad en omstreken uit kunnen zien als we hetgeen in paragraaf 7.2. en 7.3. is beschreven in het achterhoofd houden?

Alle leden en vaste bezoekers van de Pijler worden opgedeeld in kleinere, geografische gemeenschappen en/of in gemeenschappen met een specifiek missionair doel. Zo kan het zijn dat een kleinere gemeenschap de liefde van God wil delen met ouderen, een andere groep richt zich op daklozen, weer een andere op een specifieke wijk, op studenten, etc. Voor de dorpen en steden buiten Lelystad spreekt de geografische indeling voor zich (gezien het aantal mensen dat uit Dronten komt zou daar al een onderverdeling gemaakt kunnen worden). Voor wat betreft Lelystad zou de wijkindeling van de stad leidend kunnen zijn. De groepen bestaan grofweg uit 20 tot 50 mensen. In al deze buurten en wijken komen groepen bij elkaar op een locatie die aansluit bij hun missie en geven zij vorm aan de vijf hoofdtaken van de geloofsgemeenschap: ze zorgen voor elkaar op praktisch en geestelijk gebied, ze richten zich op vorming ('onderwijs onderweg'), ze vieren met elkaar (samenkomsten), ze dienen mensen in hun directe omgeving (missie) en zodoende zijn ze een getuigenis. De twee essentiële onderdelen van het kerkzijn moeten nadrukkelijk gestalte krijgen in alle gemeenschappen: er wordt gebouwd aan een hechte gemeenschap en men heeft een specifiek missionair doel. Omdat de gemeenschappen ten volle gemeente zijn, vinden zaken als kinderopdracht, dopen, het vieren van avondmaal, rouw- en trouwdiensten ook daar plaats. Binnen

[236] Rom. 8:29

[237] Zie paragraaf 7.3.2.

de kleinere gemeenschappen is een opdeling in gebedsgroepen of bijbelstudiegroepen mogelijk voor verdieping en vorming.
Met een bepaalde frequentie komen de gemeenschappen samen in de Pijler waar we elkaar ontmoeten, met elkaar vieren dat we verbonden zijn met God, waar we vieren dat God steeds weer mensen toevoegt, waar we getuigenissen en ervaringen delen, waar we beseffen dat we deel uitmaken van iets groters, waar we opgebouwd en toegerust worden om vervolgens weer verder te kunnen in onze kleine geloofsgemeenschap.
De 'grote' kerk krijgt een veel meer toerustende functie. Van hieruit kunnen materialen ontwikkeld worden, te denken valt bijv. aan preekschetsen voor de samenkomsten in de kleinere gemeenschappen, materiaal voor kinderwerk, bijbelstudiemateriaal, materiaal omtrent specifieke thema's etc. Ook vindt het opleiden, toerusten en ondersteunen van mensen die in de kleinere gemeenschappen leiding geven van hieruit plaats en wordt de ondersteuningsstructuur van hieruit aangestuurd.
Specifieke cursussen zoals de Pijlercursus, Celebrate Recovery, de marriage course, maar ook zaken zoals jeugd- en jongerenwerk zou centraal vanuit de gemeente aangeboden kunnen worden. Een aantal van deze zaken zou overigens ook decentraal plaats kunnen vinden, afhankelijk van de samenstelling en missie van de desbetreffende gemeenschap. De centrale activiteiten moeten tot een minimum beperkt worden om ervoor te zorgen dat de focus maximaal op het organisme blijft.

7.5. Hoe nu verder?

Naar aanleiding van mijn theologische visie over het wezen van de kerk, de ontwikkelingen in de omgeving waarin we ons als kerk bevinden en de kwetsbare kanten van ons huidige kerkzijn ben ik tot de conclusie gekomen dat een radicale transformatie van ons kerkzijn de enige oplossing is om uit de spagaat te komen waarin we ons als kerk bevinden.
De adviezen die ik hierboven geef, zijn een mogelijk antwoord op de issues van de Pijler zoals deze in paragraaf 6.4. zijn verwoord. Het gaat hier niet om kleine koerswijzigingen, maar om zeer grote en essentiële keuzes die alleen gezamenlijk gemaakt kunnen worden. Op de vraag: "hoe nu verder?" stel ik de volgende stappen voor:

1. Bespreek de conclusies en aanbevelingen vanuit dit verslag uitgebreid, te beginnen bij de oudstenraad en voorgangers. Delen we de analyse en de visie? Hiervoor dient tijd ingeruimd te worden voor gesprek, gezamenlijk gebed en bezinning.
2. Bespreek wat deze verandering voor een ieder persoonlijk en voor de kerk betekent en wat eventuele angsten en weerstanden hierbij zijn.
3. Bespreek met elkaar hoeveel ruimte er is voor diversiteit in geloofsbeleving binnen de Pijler, hoeveel vertrouwen we elkaar durven te schenken, hoeveel ruimte er is voor groepen gelovigen om een unieke, eigen bijdrage te leveren aan het kerkzijn, etc.
4. Doordenk daarnaast een aantal zaken dieper met elkaar om er voldoende 'grip' op te krijgen: hoe kijken we naar de begrippen attractioneel en incarnationeel, hoe zien we de Missio Dei en het koninkrijk van God, hoe duiden we zaken als postmodernisme en postchristendom?
5. Start een pilot (of een aantal pilots) en experimenteer zodoende met nieuwe vormen van gemeentezijn op de manier zoals beschreven in paragraaf 7.2. en 7.3. Bepaal vooraf de hoogst noodzakelijke randvoorwaarden, geef de mensen die deel uitmaken van de pilot voldoende ruimte en vrijheid, ondersteun en begeleid hen maximaal en gebruik de 'successen' van de pilot om de 'grote' gemeente enthousiast te krijgen.
6. Bepaal bij 'succes' van de pilots vervolgens hoe er verder uitgerold gaat worden. Maak een actieplan. Vul de drie taken van leiderschap heel concreet in, zet een ondersteuningsstructuur op. Aandachtspunten zijn een heldere fasering en realistisch tijdpad.

Nawoord

Het is mijn hoop dat we met elkaar en geleid door de Geest nieuwe wegen durven inslaan. Om het met Berkhof te zeggen: dat we vanuit de 'principiële ontevredenheid' over het huis Gods dat nog onaf is, bereid zijn om op zoek te gaan naar nieuwe wegen om zodoende te kunnen beantwoorden aan de roeping die de Geest op dit moment voor de Pijler heeft. Ik zie ernaar uit de vele talenten en gaven die God door Zijn Geest aan de Pijler heeft gegeven, maar nu nog vaak verscholen zitten in de gemeenschap, te mogen 'ontketenen'. Ik zie uit naar wat de Geest gaat doen als we op de in dit verslag beschreven manier naar de kerk gaan kijken. Ik zie uit naar een toekomst waarin veel mensen in Lelystad en omgeving door de kerk die als 'contrastgemeenschap' zichtbaar is in contact zullen komen met God. Dat velen in Jezus' Naam hun knieën zullen buigen en dat vele tongen zullen belijden "Jezus Christus is Heer"!

Bibliografie

Boeken

Barna, G., *Turning vision into action* (Ventura: Regal Books, 1996), 168 pp.

Bergstra, H., *Gemeenschap als antwoord op een gefragmenteerde samenleving* (Masterscriptie VU Amsterdam, Gouda: 2006), 97 pp.

Berkhof, H., *Christelijk Geloof*. (Kampen: Kok, 2007, 9e druk), 563 pp.

Berkouwer, G.C., *De Kerk I: Eenheid en katholiciteit* (Dogmatische Studien; Kampen: Kok, 1970), 273 pp.

Bloesch, D., *The Church: Sacraments, worship, ministry, mission* (Downers Grove: Intervarsity Press, 2002), 351 pp.

Dunn, J., *Jesus and the Spirit* (London: SCM Press Ltd, 1975), 515 pp.

Duyvendak, J.W. e.a., *Kiezen voor de kudde* (Amsterdam: Van Gennep, 2004), 226 pp.

Frost, M. en Hirsch, A., *The Shaping of Things to Come* (Peabody: Hendrickson Publishers, 2003), 256 pp.

Grenz, S., *Created for community* (Grand Rapids: Baker Academic, 1996), 300 pp.

Grenz, S., *Renewing the Center* (Grand Rapids: Baker Academic, 2000), 366 pp.

Guder, D., *Missional Church. A vision for the sending of the church in North America* (Grand Rapids: Eerdmans Publishing, 1998), 269 pp.

Guder, D., *The Continuing Conversion of the Church* (Grand Rapids: Eerdmans Publishing, 2000) 221pp.

Guder, D., *The incarnation and the Church's Witness* (Philadelphia: Trinity Press International, 2000), 80 pp.

Hendriks, J., *Kerkvernieuwing…een uitdaging!* (Amsterdam: De vrije uitgevers IF2, 2011), 111 pp.

Hoek, J., *Gemeentezijn dat houdt wat in* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2008), 133 pp.

Holmes, P.R., *Becoming more fully human. Exploring the ecotone of human spirituality, salugenic discipleship and therapeutic faith community* (Thesis philosopy, University of Birmingham, 2004), 392 pp.

Hirsch, A., *The Forgotten Ways*: *reactivating the missional church* (Grand Rapids: BrazosPress, 2006), 246 pp.

Kennedy, J., *Stad op een berg* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2010), 188 pp.

Küng, H., *De Kerk* (Die Kirche; Hilversum: Paul Brand, 1967), 611 pp.

Leer, T. van de, *De kerk op haar smalst* (MA Scriptie VU Amsterdam, 2006), 86 pp.

McGrath, A., *Christelijke theologie* (Kampen: Kok, 1997), 525 pp.

Moltmann, J., *Kerk in het krachtveld van de Geest: Bouwstenen voor een messiaanse ekklesiologie* (Kirche in der Kraft des Geistes; Baarn: Ten Have, 1975), 404 pp.

Murray, S., *Post Christendom* (Milton Keynes: Paternoster Press, 2004), 343 pp.

Nauta (red.), *Vreemd! Varianten van verscheidenheid en verschil in godsdienst en kerk* (Tilburg: Valkhof pers, 2009), 200 pp.

Snyder, H., *Decoding the Church: Mapping the DNA of Christ's Body* (Grand Rapids: Baker Books, 2002), 442 pp.

Tilburg, T. van en de Jong van Gierveld, J., *Zicht op eenzaamheid* (Assen: Koninklijke van Gorcum b.v., 2008), 113 pp.

Thayer, J.H., *Greek-English Lexicon of the New Testament* (Peabody: Hendrickson Publishers, 2005, 7e druk), 726 pp.

Spangenberg, F. en Lampert, M., *De grenzeloze generatie en de eeuwige jeugd van hun opvoeder*, (Amsterdam: Nieuw Amsterdam, 2010), 285 pp.

Stoffels, H.C., *Wandelen in het licht. Waarden, geloofsovertuigingen en sociale posities van Nederlandse evangelischen* (Kampen: Kok, 1990), 184 pp.

Stott, J., *The Living Church: convictions of a life-long pastor* (Nottingham: Intervarsity Press, 2007), 192 pp.

Volgers, M., *Grote gemeenten in een klein land* (Afstudeerscriptie theologie, 's Hertogenbosch, 2010), 66 pp.

Waaijman, K., *Handboek Spiritualiteit. Vormen, grondslagen en methoden* (Amsterdam: Ten Have, 2010), 954 pp.

Wright, C. J. , *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative* (Downers Grove, Intervarsity Press, 2006), 536 pp.

Artikelen

Amelink, H., 'De religieuze 'doe-het-zelver' heeft geen kerkgebouw nodig', NRC, 19 november 2010

Berkhof, H., 'De apostoliciteit der kerk', Nederlands Theologisch Tijdschrift 2.3, februari 1948

Berkhof, H., 'De apostoliciteit der kerk', Nederlands Theologisch Tijdschrift 2.4, april 1948

Dros, L., 'De kerk is er voor anderen', Trouw, rubriek de Verdieping, 14 april 2007.

Hefner, P.J., 'The Church', in: C.E. Braaten en R.W. Jenson (eds.), Christian Dogmatics (Philadelphia: Fortress Press, 1984), p. 183-247.

Kennedy, J., 'Geloof achter de dijken, religie in de Nederlandse samenleving en cultuur', lezing Thijmgenootschap, 2004

Klaver, M., 'Mobiele christenen: van traditie naar overtuiging', Wapenveld nr. 3, juni 2008

List, G. van der, 'De zwevende Hollander', Elsevier, 29 november 2008

Ouweneel, E.J., 'De bijbel is een heel groen boek', http://www.eo.nl/tijdschriften/visie/page/Filosoof_Evert_Jan_Ouweneel_/articles/article.esp?article=9377514

Rozema, G., 'Kerk moet niet bang zijn om aanstoot te geven', Trouw, 5 juni 2006.

Tielen, E., 'Met je idealen naar je werk', Intermediair, augustus 2001

Vellekoop, M., 'Nederland verandert en wat doet de kerk?', http://www.jezusvolgen.nl/nederlandverandert/nederlandverandert.pdf

Onderzoeken

Becker J. en de Hart, J., *Godsdienstige veranderingen in Nederland. Verschuivingen in de binding met de kerken en de christelijke traditie.* (Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2006), 106 pp.

Bernts, T., e.a., *God in Nederland 1996-2006* (Baarn: Ten Have, 2007) 219 pp.

Bijl, R. e.a., *De sociale staat van Nederland* (Den Haag, Sociaal Cultureel Planbureau, 2009), 387 pp.

Donk, W.B.H.J. van de, e.a., *Geloven in het publieke domein. Verkenningen van een dubbele transformatie* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006), 513 pp.

Horst, J. van der en Dijken, S. van, *Gezondheidsenquete volwassenen. Onderdeel sociaal welbevinden* (Flevoland: GGD, afd. BGO, 2005)

Jong de, G., *Spiritualiteit van dertigers en veertigers. Kwantitatief en kwalitatief onderzoek voor kerk zonder grenzen* (Nijmegen: KASKI, rapportnr. 604a en 604b, 2010), resp. 42 en 35 pp.

Gemeente Lelystad, *Eerste resultaten leefsituatieonderzoek* (Lelystad: afd. onderzoek en statistiek, 2006)

Gemeente Lelystad, *Leefsituatie en participatie* (Lelystad: afd. onderzoek en statistiek, 2004)

Gemeente Lelystad, *Eerste resultaten onderzoek samen leven* (Lelystad: afd. onderzoek en statistiek, 2006)

Gemeente Lelystad, *Eerste resultaten onderzoek wonen*, (Lelystad: afd. onderzoek en statistiek, 2005)

Schmeets, H. en Bie van der, R. (red.), *Religie aan het begin van de 21e eeuw*, (Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek, 2007), 141 pp.

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst interview leiders t.b.v. interne analyse van de Pijler
Bijlage 2: Overzicht huidig cursusaanbod in evangelische kerk de Pijler
Bijlage 3: “Elkaar-teksten” in het Nieuwe Testament (NBG-vertaling)
Bijlage 4: Gedetailleerd overzicht van de verschillen tussen modernisme en postmodernisme

Bijlage 1

Vragenlijst interviews leiders t.b.v. interne analyse van de Pijler

Vooraf:

- Korte uitleg afstudeeronderzoek
- Korte uitleg reden interviews als onderdeel van onderzoek
- Denkbeelden, meningen/opvattingen
- Vertrouwelijkheid
- Doel: open gesprek

1. Geef eens een definitie/beeld van de kerk. Wat is de kerk volgens jou?
2. Noem eens de belangrijkste taken van de kerk? Wat zou de kerk volgens jou moeten doen?
3. "God roept ons tot een gemeenschap die nu met passie zijn boodschap uitdraagt". Omschrijf deze visie eens zo concreet mogelijk. M.a.w. hoe ziet dat er volgens jou uit?
4. Welke rol/inzet van de gemeenteleden is hierbij nodig?
5. Welke mensen zou de Pijler moeten bereiken en hoe?
6. Beschrijf de huidige cultuur van de Pijler eens aan de hand van deze begrippen:
    a. open/transparant
    b. zorg
    c. eigentijds
    d. jong
    e. gericht op discipelschap
    f. dynamisch
    g. gastvrij
    h. gepassioneerd
    i. naar buiten gericht
    j. luisteren/coachen
    k. gericht op empowerment
    l. accountability
    m. …
7. Geef bovengenoemde begrippen eens een cijfer tussen 1 en 10. Hoe staat de Pijler er op elk gebied voor?
8. Wat is de rol van een leider volgens jou?
9. Wat zou er op het gebied van leiderschap in de Pijler beter kunnen?
10. Welk beeld heb je van je eigen functioneren als leider?
11. Als jij nadenkt over de ideale kerk en je droomt over onze gemeente, wat zie je dan?
12. Wat is er nodig om dat ideaalplaatje te bereiken?
13. Vragen over de eigen bedieningsgroep: visie, waar wil je naar toe, wat zou er beter kunnen?

Bijlage 2

Overzicht huidig cursusaanbod in evangelische kerk de Pijler

Nr.	Cursus	Inhoud
1	Pijlercursus 1	Cursus voor zoekenden
2	Pijlercursus 2	Cursus voor zoekenden
3	Samen met Hem	Vervolg op Pijlercursus
4	Celebrate recovery	Pastoraal groepsprogramma
5	Doopstudie	
6	Vervulling met de Heilige Geest	
7	Gaan voor samen	Huwelijksvoorbereiding
8	Marriage course	Cursus voor huwelijk
9	Lidmaatschapscursus	
10	Gewaagd en moedig	Cursus om van betekenis te zijn
11	Global leadership Summit	Leiderschapstraining
12	Amoscursus	Pre-evangelisatie
13	Nooit meer met een mond vol tanden	Apologetiek
14	De tijd van je leven	Geloofsopvoeding

Bijlage 3

“Elkaar-teksten” in het Nieuwe Testament (NBG-vertaling)

… leef in vrede met elkaar (Marcus 9:50)
… elkaars voeten wassen (Johannes 13:14)
… heb elkaar lief (Johannes 13:34)
… elkaar liefhebben (Johannes 13:34)
… heb elkaar lief (Johannes 15:12)
… heb elkaar lief (Johannes 15:17)
… houd veel van elkaar als broeders en zusters (Romeinen 12:10)
… toon respect voor elkaar (Romeinen 12:10)
… het enige dat u elkaar schuldig moet zijn is liefde (Romeinen 13:8)
… elkaar niet langer veroordelen (Romeinen 14:13)
… aanvaard elkaar (Romeinen 15:7)
… elkaar terecht te wijzen (Romeinen 15:14)
… groet elkaar met de heilige kus (Romeinen 16:16)
… wanneer u dus, broeders en zusters bij elkaar komt om de maaltijd te gebruiken (1 Korinthiërs 11:33)
… de lichaamsdelen moeten zorg hebben voor elkaar (1 Korintiërs 12:25)
… groet elkaar met een heilige kus (1 Korintiërs 16:20)
… groet elkaar met de heilige kus (2 Korintiërs 13:12)
… wees elkaar juist dienstbaar in een geest van liefde (Galaten 5:13)
… maar als u elkaar als dieren bijt en verscheurt, pas dan op dat u niet door elkaar verslonden wordt (Galaten 5:15)
… en elkaar niet uitdagen en benijden (Galaten 5:26)
… helpt elkaars lasten te dragen (Galaten 6:2)
… en verdraag elkaar liefdevol (Efeziërs 4:2)
… wees goed en hartelijk voor elkaar (Efeziërs 4:32)
… en vergeef elkaar (Efeziërs 4:32)
… zing met elkaar psalmen, hymnen en geestelijke liederen (Efeziërs 5:19)
… onderwerp u aan elkaar uit eerbied voor Christus (Efeziërs 5:21)
… lieg ook niet tegen elkaar (Kolossenzen 3:9)
… verdraag elkaar (Kolossenzen 3:13)
… vergeef elkaar als iemand over een ander te klagen heeft (Kolossenzen 3:13)
… leer en vermaan elkaar in alle wijsheid (Kolossenzen 3:16)
… liefde voor elkaar en voor allen steeds groter maakt (1 Tessalonicenzen 3:12)
… elkaar lief te hebben (1 Tessalonicenzen 4:9)
… troost elkaar dus hiermee (1 Tessalonicenzen 4:18)
… blijf elkaar hiermee troosten en steunen (1 Tessalonicenzen 5:11)
… moedig elkaar elke dag aan (Hebreeërs 3:13)
… laten we op elkaar letten en elkaar aansporen tot liefde en goede daden (Hebreeërs 10:24)
… elkaar juist aanmoedigen (Hebreeërs 10:25)
… spreek geen kwaad van elkaar (Jakobus 4:11)
… maak elkaar geen verwijten (Jakobus 5:9)
… beken dus aan elkaar uw zonden (Jakobus 5:16)
… en bid voor elkaar (Jakobus 5:16)
… heb elkaar dan ook met hart en ziel lief (1 Petrus 1:22)
… in de eerste plaats moet u elkaar met hart en ziel liefhebben (1 Petrus 4:8)

… stel uw gaven… in elkaars dienst (1 Petrus 4:10)
… in de omgang met elkaar, siert een bescheiden houding u allen (1 Petrus 5:5)
… groet elkaar liefdevol met een kus (1 Petrus 5:14)
… dat we elkaar moeten liefhebben (1 Johannes 3:11)
… elkaar liefhebben (1 Johannes 3:23)
… laten we elkaar liefhebben (1 Johannes 4:7)
… moeten wij ook elkaar liefhebben (1 Johannes 4:11)
… maar als we elkaar liefhebben… 1 Johannes 4:12

Bijlage 4

Gedetailleerd overzicht van de verschillen tussen modernisme en postmodernisme

Modernisme *Vanaf de middeleeuwen tot ± 1960*	**Postmodernisme** *Vanaf ± 1960*
Ik kan de waarheid helemaal kennen.	De waarheid is groter dan ik kan bevatten.
Er bestaat een objectieve waarheid en die is voor iedereen en overal hetzelfde.	Hoe ik de waarheid zie is niet objectief, maar hangt van mijn omstandigheden af.
Wat waarheid is ontdek ik door zelf logisch na te denken, door helder te redeneren.	Wat goed is ontdek ik door gesprekken en door te kijken wat werkt bij anderen.
In m'n eentje kan ik bepalen wat waar is.	Als groep bepaal je wat je relevant vindt.
Als we de waarheid kennen, kunnen we van de wereld een perfecte plek maken.	Als mensen zijn we beperkt, we gaan geen weg vinden om de aarde perfect te maken.
Wat je zegt moet logisch zijn. Toespraken moet je systematisch opbouwen.	Toespraken moeten persoonlijk en oprecht zijn. Wat je zegt moet me vooral raken.
Ik geloof pas in het bovennatuurlijke als je het kunt bewijzen of beredeneren.	Goede kans dat er bovennatuurlijke zaken zijn die we niet kunnen beredeneren.
Instituten en het gezag helpen ons om de waarheid vast te houden. We kunnen daarom vertrouwen op wat de kerk zegt.	Instituten en gezag zijn verdacht, ze manipuleren vaak. De kerk geeft vooral regels en is er op uit zieltjes te winnen.
Wie bekleed is met gezag en logisch spreekt, wil ik volgen als mijn leider.	Alleen degene die in zijn leven waarmaakt wat hij gelooft, heeft mij wat te vertellen.
Het is niet logisch om de ene traditie te mixen met de andere. Niet doen dus.	Hoe meer diversiteit en tradities, hoe meer er zichtbaar wordt van de waarheid.